't Ridderke

Heemkundig tijdschrift van Hoembeka 2018

ONTWIKKELING VAN

ONS DORP

HOEMBEKA V.Z.W.

Maatschappelijke zetel: Bankstraat 158 HOMBEEK

BE 73 7332 1720 5460

Website: www.hoembeka.be

voorzitter :	Bankstraat 158, 2811 Hombeek
	tel. 015 / 41 55 15
	e-mail : rene.schelkens@telenet.be
secretariaat :	Driesstraat 43, 2811 Hombeek
	tel. 015 / 41 33 18
	e-mail : jan.degreef1@telenet.be
redactie :	Diepestraat 2, 2811 Hombeek
	tel. 015 / 42 33 26
	e-mail : ward.dekempeneer@skynet.be
financies:	René Schelkens
informatica:	Driesstraat 45, Hombeek
	tel. 015 / 42 29 54
	e-mail : edsolie@gmail.com

BESTUUR

René SCHELKENS	voorzitter
	financieel beheer
Jan DE GREEF	secretaris
Ward DE KEMPENEER	redactie & externe relaties
Eddy SOLIE	informaticabeheer
Herman VAN LINT	reizen & uitstappen
Patricia BOON	bestuurster
Christian de MEESTER	bestuurder
Pol HENDRICKX	klassering
Hilde NUYTKENS	bestuurster
Johny SOLI	bestuurder
Richard VAN UTTERBEECK	bestuurder
Lena VERBERGT	bestuurster
Firmain VERLINDEN	bestuurder
Theo SLACHMUYLDERS	bestuurder

Baron C. de Meester de Ravestein	erevoorzitter
Ward DE KEMPENEER	erevoorzitter
Bernard de Meester de Ravestein (†)	erevoorzitter
Fl. Louis LAUWERS (†)	erevoorzitter
Angèle SELLESLAGH (†)	erebestuurslid
Georges NACHTERGAELE (†)	erebestuurslid
Wim BAETENS (†)	erebestuurslid
Raymond LAUWERS (†)	erebestuurslid
Louisa VERMEULEN (†)	erebestuurslid

Redactie van 't Ridderke

Eindredactie: **Ward DE KEMPENEER**
Tekstcorrectie: **Wilfried HELLEMANS, Lena VERBERGT**
Foto's : **Hoembeka-archief, Ward VERBERGT**

Juridisch advies: Mr. Thierry LAMMAR
Advocatenkantoor IN IURE CONSTANS
Schuttersvest 4-8, 2800 MECHELEN
Tel. : 015/440.660,
e-mail : thierry.lammar@iniureconstans.be

Overname of kopiëren van teksten of uittreksels van artikels is niet toegestaan tenzij met voorafgaandelijk schriftelijke goedkeuring.
De verantwoordelijkheid van artikels ligt bij de auteur(s).

ERELEDEN & SPONSORS

Apotheker ASSELMAN	Hombeek
Chris BESSENDORFER	Bredene
Edward BUELENS	Kontich
Jacqueline CALLAERTS	Hombeek
Victor CHRISTIAENS-BREMS	Hombeek
tandarts Lydia DE BOCK	Hombeek
Ward DE KEMPENEER	Hombeek
Baron Kris de MEESTER de Ravestein	Hombeek
Jan DE WACHTER – KEULEERS	Hombeek
Frans DE WACHTER	Hombeek
Yvette DESCHRYNMAKERS	Zemst
dokter Walter JASPERS	Hombeek
Thierry LAMMAR, advocaat	Hombeek
Dirk LAUWERS - SABLON,	Antwerpen
Greet LAMBERT	Zemst
prof. dr. Jozef LAMBERTS	Zemst
Miek MALFLIET	Mechelen
Connie NACHTERGAELE-JACOBS	Hombeek
Jan PEETERS	Hever
Frans REYNIERS	Hombeek
SOMERS - BOURLON	Hombeek
Alfons TEUGHELS	Brugge
Frans TEUGHELS, journalist	Mechelen
Marcel TEUGHELS	Hombeek
dokter Paul TASSENOY	Hombeek
Lea VAN BEVEREN	Mechelen
Marc VAN DEN BERGH – LAUWERS	Waasmunster
VAN DEN EEDE – HERMANS	Mechelen
Architect Eddy VAN DE VENNE	Hombeek
Ilda VAN DER ELST	Hombeek
dokter Roger VAN HOOF	Hombeek
Marcel VERBRUGGEN	Hombeek
Guido VERHAEGHE-SAERENS	Vilvoorde
Jan VERHASSELT-HENNESSY	Mechelen
Hilde WILLEMS	Hombeek

XL REKLAME
GINO-Optiek
ARGOS. Dierenartsenpraktijk
MEULDERMANS bvba, bank & verzekeringen
AVEVE, Walter VERDOODT, tuincentrum
DE GREEF & ZOON, centrale verwarming
CRELAN kantoor, William Cornette
MARC DECKERS, bakker
MARJET & NICK kleding
PROXY DELHAIZE Leest
DEN BRUINVIS, café
COIFFURE NICOLE
PPC computers
CROZ DESIGN
ROSCO NV
KBC bank
HOEVE TEN BOSSCHE
BNP PARIBAS FORTIS bank

De natte droom

Ward DE KEMPENEER

Er was eens een schooljongen die in Mechelen aan de normaalschool studeerde. Zijn vader droomde dat zijn zeventienjarige een succesrijke toekomst zou kennen als onderwijzer in een school met faam. Vader was aannemer in Kessel bij Lier en bemiddeld genoeg om zoonlief op de kost te sturen bij de familie Janssens in de aartsbisschoppelijke stad.

Op donderdag hadden de studenten een vrije namiddag. Dan deden ze uitstappen in de omgeving. Aldus kwam Alfons Mariën - zo heette hij - op één van die recreatieve wandelingen in de landelijke gemeente Hombeek terecht.

"Wat een triestig dorp. Hier kom ik nooit meer terug"

Alfons Mariën (1900)

Dit gebeurde in het voorjaar 1900. De Zenne was juist verlegd, beslijkte wegen, krotten van huizen, een bevreemdend afgelegen kerk, een schamel en aftands gemeentehuis, een dorp zonder centrum of dorpsplaats. Zijn ontgoocheling was groot en spontaan riep hij uit: "*Wat een triestig dorp. Hier kom ik nooit meer terug.*" En toch. Alfons studeerde af, werd onderwijzer en … in Hombeek benoemd. Hij trouwde er met Ida Govaerts van de 'Torekens' en werd in korte tijd hoofdonderwijzer van de jongensschool. Meer dan zestig jaar heeft hij in Hombeek gewoond. Zijn vier dochters-onderwijzeressen hadden in het plaatselijke sociale leven een markante rol.

Zijn zoon Louis werd pater oblaat en zijn jongste zoon Wim werd ook priester, kanunnik van Sint-Rombouts en directeur van het college. Het kan verkeren.

Het was in die tijd krankjorum in Hombeek naar het dorpscentrum te vragen. *Waar lag het centrum eigenlijk? Aan de kerk of aan het cultuurhuis? Was vroeger het verhakkelde gemeentehuis uit 1826 het centrum?* Lang werd de grond die in 1900 ingewonnen werd op de oude Zenne als "het dorp" of "de dorpsplaats" bestempeld. Nu is het een parkeerplaats met een frietkraam. Daar stond wel de kermis maar ook op het ander nieuw plein, voor het station.

Hombeek zag er zo anders uit dan de naburige dorpen. Die hadden een statig gemeentehuis aan een plein en kortbij ook de dorpskerk. Wat haperde er dat ons dorp verstoken bleef van een zo typisch mooi dorpscentrum? Dat mankement deed onze beleidsmakers wakker liggen. In de loop der eeuwen hebben ze allen gedroomd van een dorpsplein met daaraan een parmant gemeentehuis, een kerk en statige herenwoningen of florerende handelshuizen. Door geldgebrek is de laatste poging om die droom waar te maken in de zestiger jaren eerder een nachtmerrie geworden

Van dan af zijn we geruisloos opgegaan in een niet meer te weerhouden verstedelijking. Na meer dan 20 jaar fusie, was de tijd rijp dat onze stadsbestuurders op hun beurt probeerden om Hombeek uit die nachtmerrie te halen.

Met de komende verkiezingen in het verschiet, in het najaar 2018, kon een nieuwe adem gevonden worden om die ballon weer op te blazen. Tegen die tijd moet Hombeek schitteren met een gerenoveerd dorpshuis nabij de Martinuskerk en met horecagenoegens en vermaak in het o zo groene landelijk dorpscentrum bij de beek die weerom tevoorschijn komt.

Dat vergaten we nog te zeggen: de dorpsbeek, pastorijbeek of Zennebeek, komt weer boven. "*De beik*", zo heette dat hier. En "*Oembeik*" zou er zelfs zijn naam aan te danken hebben. Dit vernieuwd ruraal dorpsplein mag ons niet choqueren. Integendeel. Ons centrum hoort van nature "*pastoraal*" te zijn. Wij, intussen Mechelaars geworden, weten wel dat 'onze' grote markt wat verder ligt aan 'ons' stadhuis.

HOMBEEK

Wat ons hier gaat bezighouden over de dorpskernvorming van Hombeek is een denkoefening en geen pure wetenschap. Geschiedenis is geen exacte wetenschap. Enerzijds is er feitenmateriaal. Ook zijn er teksten van wetenschappers en geschiedkundigen die hun bevindingen op papier hebben gezet. Daar maken we dankbaar gebruik van. Anderzijds is er de werkelijkheid, de toestand op het terrein zelf. Dat stemt tot nadenken.

In Hombeek lukte het niet de kerk in het midden te houden. Logischerwijs zoekt men naar het waarom van een zich met horten en stoten ontwikkelende dorpskern. De reden voor een ontplooiing aan de oostrand van de gemeente is in de eerste plaats de rivier, de Zenne. Zij was bepalend voor de concentratie van vroege bewoning en een stratennet. Aan de Zenne lagen de Frankische domeinen. Een natuurlijke cityvorming in deze tijd was in de maak. Omdat de kerkelijke organisatie primeerde op de burgerlijke ging dit niet door. Bij de opdeling van de moederparochie Zemst ontstond ook de sub-parochie Hombeek. Het bidhuis kwam bij de versterkte toren. Hij lag niet centraal maar op een wat afgelegen helling. Burgerlijk was op dat ogenblik de parochie - het latere Hombeek - al verdeeld onder twee rechthebbenden: enerzijds de Brabantse hertog en anderzijds de prinsbisschop van Luik, aan wie ook Mechelen behoorde. Zo was er Hombeek-Brabant en Hombeek-Mechelen met ieder een vergaderplaats. Die van Hombeek-Mechelen lag bij een pleintje op de Zennedijk. Dit had kunnen ontwikkelen tot een centrum. Ook dat gebeurde niet.

Bij de herindeling van het land na 1798 stelden de Fransen onthutst vast dat ze met twee 'Hombeken' zaten: één in het *Département des deux Nèthes* (latere provincie Antwerpen) en één in het *Département de la Dyle* (latere provincie Brabant). Men heeft dan alles wijselijk samengeveegd onder de mat van de latere provincie 'Antwerpen'. De grens van de parochie Sint-Martinus werd van dan ook de gemeentegrens van Hombeek.

De frustratie over het ontbreken van een echt dorpscentrum ging steeds meer knagen. Met schrapen en scharrelen werd in de Hollandse Tijd toch geld gevonden voor een dorpsschooltje.

In 1842 werd een poging ondernomen om eindelijk een eerste gemeentehuis te verwerven. Men viseerde toen de oude herberg die als schepenhuis had gediend, gelegen bij de oude brug van de Zenne aan een brede dijk (nu Mechelse weg 4, 6 en 8). Daar zou het dorpscentrum moeten ontstaan. Dat mislukte ook weer. Dertig jaar later werd van het schooltje in de Diepestraat een gemeentehuis gemaakt. Kort na 1900 ontstond dan een plein op de gedempte Zennebedding. Bij gemis aan beter werd dit dan maar "dorpscentrum".

Meer dan 50 jaar werd dit plein als 'het dorp' vermeld op talrijke prentkaarten met de handelshuizen eraan gelegen. Daar werd markt gehouden en werden ook de twee kermissen opgesteld.

Toch hielden onze beleidsmakers nooit op te dromen van een "echte" grote markt bij kerk en gemeentehuis. In de dertiger jaren poogde men een grote weide tegenover de pastorij tot marktplaats om te bouwen. Boerenverzet en de Tweede Wereldoorlog gooiden roet in het eten. In de zestiger jaren werd het groots project "*Sanering van het dorp"* op stapel gezet. Megalomane plannen maakten tabula rasa met alles en hadden geen oog voor historisch erfgoed. Eeuwenoude gebouwen werden met de grond gelijk gemaakt, veel waardevols ging verloren. Door privéverzet bleef de hoeve Wolput gespaard en door geldgebrek moest ook dit project weer op een mislukking uitlopen.

Na de fusie met Mechelen werd het gemeentehuis uit 1972 tot Cultuurhuis Leliëndaal aangewezen. Nu, veertig jaar later, blijkt de tijd weer rijp om te dromen. Van het cultuurhuis een echt dorpshuis maken is het opzet. Als dat lukt, wordt heel wat verenigingsleven gecentraliseerd in dit omgebouwd gemeentehuis. "*Een hart voor Hombeek*" ging het heten. Wellicht is dat ook zo en moeten we niet rouwig zijn dat de "*grote markt*", de natte droom van zoveel bestuurders van weleer, er deze keer ook niet komt. Het nieuwe profiel wil aansluiten bij de natuurlijke cityvorming van dit dorp rond de toren op de heuvel.

Deze harttransplantatie met oog voor het landelijk karakter zal het uitzicht bepalen voor de volgende honderd jaar. Hier aan de beek had de bakermat gestaan van "Huno". Op deze plek zou ooit het dorp geboren zijn.

Daarom ook is het zo gaan heten: **HOEMBEKA.**

VAN VROEGE BEWONING en ROMEINSE INWERKING

In het Neolithicum of steentijd (4500-1800 v. Chr) eindigde het zwerversbestaan. De agrarische samenleving met vaste woonplaats ontwikkelde verder in de bronstijd (tot -800) en de ijzertijd (tot -50). Bij de komst van de Romeinen nam belang van transport, handel en organisatie sterk toe.

In de "civitas Nerviorum" kwam het hier en daar tot een dorpsvorming (vicus) maar niet bij ons. Er waren wel opslagschuren en een zeldzame grotere woning (villa's).

Het christendom werd de nieuwe religie.

Steentijd en IJzertijd

Het mag vergezocht lijken dat men bij het opsporen van de oorsprong en ontwikkeling van een dorpskern, terugblikt tot een tijd ver vóór onze jaartelling. Beginnende bewoning natrekken is toch zinvol. Uit gegroepeerd wonen ontwikkelde sociaal contact liefst op een plaats waar dit best kon: een open ruimte vaak. Daar zag men later veelal een "centrum" ontstaan. Eens dat door Romeinen, Franken of in de Karolingische tijd, gebieden afgebakend waren, werd die plaats of "dries" het dorpsplein. Nog altijd wordt met enige fierheid in vele dorpen gewezen op hun dorpscentrum, een oude samenloop van twee of meer straten, als zijnde een "**driehoekig Frankisch plein**".

In de steentijd is in onze regio al bewoning vastgesteld op de rijke zandleemgronden op de hogere rechteroever van de Zenne. Begroeid met grassen voor het vee was deze gemakkelijk en snel om te zetten naar cultuurgrond voor granen en groenten en alle andere gewassen. Het zwerversleven van oorsprong was hier een agrarische samenleving geworden.

Gestadig werd meer en meer grond ontgonnen en schoof het cultuurgebied op naar het hogere plateau nog begroeid met wildgewas en struiken. Daarachter lag een uitgestrekt bosgebied, veel later ontgonnen.

Een paar eeuwen vóór het begin van onze tijdrekening werd de Zennevallei - na de Kelten - door de Nerviërs bewoond. Hoewel goede verbindingswegen zich eerst onder de Romeinse autoriteit ontplooiden, moet voordien toch al een tracé van een paar wegen uitgezet geweest zijn. Er was een verbinding parallel met de Zenne. Ze volgde de hoge linkeroever. De rechteroever lag 5 meter lager. Het Hombekerbroek, het Mechels broek, het Vrijbroek stonden dikwijls blank. In dat moerassig meandergebied tussen Hombeek en Mechelen zocht de rivier een bedding. Stuivenberg (later zo geheten) daarentegen lag op een kam, ook Schonenberg. De eerste verbindingswegen liepen logischerwijs over deze twee hoogtes. Ze overschreden de Zenne, vermoedelijk doorwaadbare overgangen, en liepen vandaar verder. Dat het oeroude wegen zijn - ouder dan de dorpen zelf - is algemeen aanvaard daar ze, bij de grensafbakening van parochie en gemeente, tot scheiding genomen werden tussen Hombeek en Leest en grotendeels ook met Zemst.

Een Nervisch dorp.

Op welke plaatsen vooral bewoning is geweest in de prehistorie leiden de archeologen af uit vondsten zoals bewerkt gereedschap en andere. De vindplaatsen situeren zich vooral bij de genoemde wegen. Bij de baggerwerken in het Eglegembroek in de zeventiger jaren zijn overblijfselen uit de steentijd, de ijzertijd, uit de Romeinse periode en uit latere tijden teruggevonden.

De laatste maanden werd archeologisch werk verricht bij nieuwbouw, bij de werken zowel in het dorp als aan de Zemstse steenweg. Ze bevestigen bewoning in deze vroegste tijden maar geven geen uitsluitsel over een vroeg gecentraliseerd wonen.

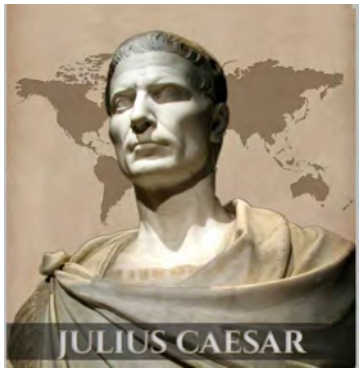
Nochtans heeft historicus Frans De Ridder, pastoor van Hombeek, durven vooropstellen dat er een Nervisch dorp zou geweest zijn op de kruising van de Zenneweg en de grensweg met Leest, daar waar later het klooster Leliëndaal werd gebouwd. Op die plaats zou misschien zelfs de eerste kerk gestaan hebben. Dat leidde hij af uit een oude benaming "kerkhof" op die plaats. Dat zou dan bij de eerste kerstening, jaren 400-500, in de Romeinse tijd geweest zijn.

Het moet ons dan ook niet verwonderen dat een Nervisch dorp zou bestaan hebben. Een eerste, kleine agglomeratie moet ontstaan zijn bij de Zenne, enkele boerenhutten bij het kruispunt van twee zeer oude straten. Het bestond zeker in den Romeinse tijd en wellicht vroeger en lag op de huidige grens Leest-Hombeek waar later het klooster Leliëndaal gesticht werd.

De bewoners er van ontgonnen den bodem en voorzagen in hun nooddruft door het bebouwen van de bestaande cultura, de latere Hombekerkouter. Waarschijnlijk stond ook de eerste kerk bij deze dorpskern. Een plaatsnaam "Kerkhof" herinnert er aan. Deze kern verdween totaal, wellicht bij een overstroming. Het dorpscentrum werd verplaatst meer naar het Zuiden waar het zich thans nog bevindt. Een tweede agglomeratie ontwikkelde zich rondom den driehoekige "Hultendries". Naast dit geconcentreerd bewoningsstelsel ontstonden op verschillende tijdstippen afzonderlijke grote hoven en ook verspreide kleinere woningen, die ten slotte straatgehuchten vormden".

(Frans De Ridder)

De bello Gallico

De Gallische oorlog heette het: Caesar die met zijn Romeinse legioenen tot in onze gewesten was doorgedrongen.

Dat heeft de grootste impact gehad op alle gebied. Tot op heden is de culturele ontplooiing van het Westen schatplichtig hieraan. De eerste vijf jaren was er strijd. Daarop volgde een ontzettend lange periode van bijna 500 jaar tijdens dewelke de invloed van de Romeinse supermacht langzaam doordrong tot de eigen levenswijze. De superieure Romeinse cultuur vermengde zich met de bestaande riten en gebruiken van de Nervische stam waartoe wij behoorden.

Alle wegen leiden naar Rome

De veroverde gebieden waren vooral wingewesten voor Rome. Retributie op granen en op andere voedings- en handelsproducten verrijkten Rome exponentieel. Essentieel daarbij was een goede organisatie: een duidelijke indeling van het rijk en efficiënte verbindingswegen over land en water voor transport van troepen en goederen tot Rome.

Bavay lag op de hoofdweg van de kust tot Keulen. Van Bavay liepen twee Romeinse 'calciata' tot Asse en tot Velzeke. De meest noordelijke as van West naar Oost liep van Velzeke over Asse, Merchtem, Steenhuffel, Londerzeel, Kapelle, Elewijt, Tienen tot Tongeren. Daarop sloten wegen aan tot tegen de Zenne in Hombeek. Een verbinding met de meest noordelijke post van de Romeinse vloot op de Rupel in Rumst, was belangrijk voor het watertransport. Het zal dan ook niet verwonderen dat ten Westen van de Zenne veel meer Romeinse vondsten gedaan werden dan in Mechelen zelf. De naam "kouter" in Hombeek is afgeleid van "cultura" of in cultuur brengen van gewassen. Verder werden op diverse tijdstippen en op diverse plaatsen in Hombeek Romeinse artefacten bovengehaald. Er zijn duidelijk sporen van bewerkte voorwerpen in steen, vuurkuilen, wellicht voor houtskoolwinning, opslagloodsen voor granen en zelfs een villa of opzichterswoning bij Steynemolen. De vindplaatsen situeren zich dicht bij de wegen. Een overzicht volgt hierna.

Dat er toen een geconcentreerde bewoning van Nerviërs zou geweest zijn op deze plaats waar schepen gelost en geladen werden en van waar de goederen vervoerd werden over Elewijt, Asse of Velzeke naar Bavay, is minder onwaarschijnlijk dan men eerst zou denken. Van een dorp in wording op de grens met Leest kan echter moeilijk gesproken worden.

Romeinse nieuwe orde

Na de komst van de Romeinen werd het veroverd gewest tot de Rijn opgedeeld in provincies :

Belgica Prima met hoofdstad Trier. (geel)
Belgica Secunda met hoofdstad Reims. (purper)
Germania Inferior met hoofdstad Keulen. (groen)

Wij behoorden tot de provincie **Belgica Secunda.**
Alle provincies werden verder ingedeeld in civitates.
Wij behoorden tot de **Civitas Nerviorum.**

De Nerviërs gingen er prat op geen Keltische Galliërs te zijn maar van Germaanse oorsprong.

De "*Civitas Nerviorum*" was zeer uitgestrekt. In het Westen was de Rupel en de Schelde de vermoedelijke grens. In het Oosten lag de enorm grote "*Civitas Tungrorum*" met Tongeren als hoofdplaats en deel uitmakend van "*Germania Inferior*". In het zuiden grensden we aan andere civitates van onze provincie o.m. de "*Civitas Remorum*", met Reims als hoofdplaats.

Het huidige Bavay, "*Bagacum Nerviorum*", werd de hoofdplaats van de "*Civitas Nerviorum*". De ligging op de heirbaan van Franse de kust naar Tongeren en Keulen was zeer gunstig. Andere belangrijke *oppida* waren Asse, Elewijt, Binche en Blicquy.

In de tijd (294) van de in vier gedeelde macht van de Romeinse keizers, de zogenaamde tetrarchen, werd Trier een keizerlijke residentiestad. De christenvervolging stopte kort daarop en de leer verbreidde zich na keizer Constantinus over de alle Romeinse gewesten.

De kerk neemt over

De kerkelijke organisatie heeft de Romeinse indeling overgenomen. De hoofdplaatsen van civitates werden bisschopszetel en deze van de provincies werden de zetel van een aartsbisdom: Trier, Reims en Keulen.

Aanvankelijk hadden Tongeren en Bavay een bisschopszetel. Luik ging in de kerkelijke hiërarchie een zeer voorname rol spelen. De zetel van Tongeren ging naar Maastricht. De bisschopszetel van Bavay ging ook verloren. Cambrai is onze bisschopsstad geweest tot 1559 tijdens het concilie van Trente en Mechelen is dan meteen aartsbisdom geworden.

Bodemonderzoek

Op diverse plaatsen en tijden zijn in Hombeek relicten gevonden. Aanvankelijk waren het amateurs, maar gelukkig is dat veranderd. Grondonderzoek gebeurt nu in opdracht van de stad, door de eigen archeologische dienst of gespecialiseerde bureaus. Recent kwam heel wat aan het licht. We noemen de bijzonderste plaatsen.

Aan de Zenne bij Leliëndaal

In 1990-1996 deed de toenmalige Archeologische Vereniging "Oud Mechelen" opgravingen op de site Leliëndaal. Daarop volgde in 1999 een tentoonstelling in Hombeek en het boek "*Norbertinessenklooster Leliëndaal"* door Stefaan De Cock e.a., met een addendum over de site en de vondsten. Vooral middeleeuwse voorwerpen uit de kloostertijd zijn erin opgenomen maar ook andere uit de Romeinse tijd en eerder.

Rumst, de noordelijkste vlootbasis van de Romeinen, kende transport te water van de Schelde tot de Rupel en omgekeerd. Vandaar voer men over de Zenne en de Dijle. Het valt op dat vooral ten westen van deze rivieren Romeinse vondsten werden gedaan; in Heffen, Leest en Hombeek, zeker ook in Elewijt, maar eveneens in Muizen op de linker Dijleoever. Daarentegen zijn In de Mechelse binnenstad tot op heden bitter weinig relicten uit die tijd boven gehaald. Dat zou kunnen enerzijds omdat de "cultura" of graanakkers op de linkeroever liggen en anderzijds omdat transit over land van de Zenne vooral zuidwaarts ging tot de genoemde West-Oostas. De noordelijkste baan van de kust tot Tongeren lijkt ook de scheiding geweest te zijn tussen Gallisch-Germaanse invloed, zeg maar de taalgrens.

Hombekerkouter

De vruchtbare zandleemgronden van Hombeek en Leest waren zeer vroeg omgezet tot een uitgebreid akkercomplex. Granen van deze kouters werden plaatselijk opgeslagen om vandaar vervoerd te worden. In maart 2009 heeft *Archeological Solutions* op de Hombekerkouter ter hoogte van nr.83, (nu appartementsgebouwen) losse paalsporen en kuilen blootgelegd en ook de paalsporen van een spieker. Spiekers zijn gebouwtjes met vier of zes palen die vermoedelijk dienst deden als opslagplaats voor graan en andere gewassen.

Romeinse brandstapels in Hombeek

Ze troffen er twee Romeinse brandschatgraven aan, deels gevuld met houtskool en ook enkele leemextractiekuilen. Dergelijke graven duiden wel op het bijzijn van bewoning maar daarvan zijn op die plaats geen sporen teruggevonden. De twee rechthoekige kuilen met houtskoolrijke vulling zouden ook als houtskoolmeilers geïnterpreteerd kunnen worden. Houtskool werd gewonnen voor huishoudelijk of ander gebruik. De wanden van de kuilen vertoonden sporen van brand. In Heindonk zijn recent ook Romeinse houtskoolmeilers aangetroffen.

Een klein huisaltaartje in zandsteen van amper 6 cm, vermoedelijk uit de 4de eeuw, bevindt zich nu in het museum van Busleyden . De stad Mechelen kocht het in 1933 op een veiling in Antwerpen van de verzameling oudheidkundige voorwerpen van een zekere Frans Claes. Hij bezat veel vondsten uit de Mechelse omgeving. Dit altaartje heeft geen inscripties en is derhalve niet toewijsbaar aan een godheid. Het zou begin 1900 met nog vier vaasjes in Hombeek gevonden zijn op het '*Kerkeveld*'. Men heeft geen zekerheid over de vindplaats maar Frans De Ridder wijst op een mogelijke zeer oude (300) Nervische woonplaats aan de rivier aldaar (zie blz. 5). In het kaartboek Van Acoleyen (1712) komen op die plaats de toponiemen *"Kerkhofweide"* en *"kerkhofbeemden"* voor.

© https://muse.mechelen.be/romeins-altaartje

Vossebergen en Steynemolen

Wellicht de meest opzienbarende ontdekkingen uit de Romeinse tijd werden gedaan in de eerste helft van vorige eeuw. Het zijn twee woonstructuren. Pastoor Frans De Ridder had in 1931 en in 1934 de teksten over de geschiedenis van de gemeente en van de parochie Hombeek te boek gesteld. Fragmenten waren reeds verschenen bij de oudheidkundekring, toen geheten "*Cercle archéologique, littéraire et artistique de Malines*". Zeer waarschijnlijk had hij daar contact met een medelid, Jozef Uytterhoeven. Deze was sterk begaan met plaatselijke geschiedenis, archeologie en folklore. Hij kwam in onmin met de kring en stichtte een nieuwe concurrerende kring, meer Vlaamsgezind, met eigen tijdschrift: "*Mechelse Bijdragen*". Daarin (deel VI, p.180 e.v.) beschreef hij zijn vondsten van 1939 gedaan op diverse plaatsen rond Mechelen. Als vindplaatsen van Neolitische silexinstrumenten vernoemde hij Nieuwendijk te Mechelen, Zonnebergen te Walem, St.-Annakapel te Bonheiden. Ook in Hombeek kwam hij speuren aan de Vossebergen en Steynemolen.

Waarom ging hij specifiek op die twee plaatsen in Hombeek graven? Het zou kunnen dat pastoor De Ridder hem deze sites in Hombeek heeft aangewezen. De beide vindplaatsen liggen buiten de vruchtbare kouters en in een destijds bosrijke omgeving. Hij vond daar sporen van Romeinse woningen maar ook nog op een derde plaats, in Muizen op het Wielenveld.

Vossebergen

Vossebergen kan in verband gebracht worden met een verbindingsweg van Schonenberg over de Zenne, den Dries en verder naar Elewijt. Daar vond hij op een aardappelveld in de driehoek Larebeek, Vennestraat en Kollintebos, enkele scherven van keramiek, waaronder fragmenten van een Castorvaas. Hij was niet de eerste. Duitse officieren hadden hier in 1914 opgravingen gedaan. Een boer uit de omgeving had menige mergelstenen en de dektegels gerecupereerd als fundering voor een schuur. Het kwantum was van die aard dat er zeker sprake mocht zijn van een woning uit de eerste eeuwen, niet per sé een Romeinse villa.

Steynemolen

De tweede woning lag aan Steynemolen. Volgens Uytterhoeven was hier een halte op de weg Bavay – Utrecht. Deze heirweg op de scheiding met Leest (nu Larestraat) liep tot de Zenne en verder over Stuivenberg tot Mechelen. Hij groef een grote brede sleuf en vond een vloer in ruwe Romeinse beton met ingemetselde pijlertegels en de zandstenen funderingsmuur van een hypocaustum. Verder werden enkele fragmenten van dakpannen (imbrex en tegula) en een weinig aardewerk gevonden. Dat het geen "*villa*" was maar het eerder om een halte zou gaan, een wisselplaats van gespan, of "*mutatio*", verklaarde hij uit de talrijke kleine hoefijzers die er gevonden werden en uit de nabijheid van een put of *drinksel* voor de dieren. Bovendien ontbrak volgens hem alle luxe van een "*Romeinse villa*". Amateurarcheoloog Uytterhoeven heeft het onderzoek in 1940 niet verdergezet. De bezetter gooide roet in het eten.

Jozef Uytterhoeven (1895-1972)

Geschiedkundige te Berchem geboren en te Mechelen gehuwd met Simonne Burssens (1900-1963). Ze was de zus van de bekende dichter-literator-expressionist Gaston Burssens (1896-1965).

Jozef deed geen universitaire studies maar was zeer verdienstelijk als selfmade-historicus en folklorist. Hij stond een tijd in het onderwijs in het Antwerpse en was later staatsbediende. Evenals zijn schoonbroer Gaston Burssens was hij erg Vlaamsgezind. Als activist sloot hij zich te Mechelen aan bij de Groeningerwacht en werd ondervoorzitter van het propagandabureau. Geschriften van zijn geschiedkundig opzoekingswerk werden geweigerd bij de publicaties door de "*Cercle archéologique, littéraire et artistique de* Malines" (nu: *Oudheidkundige Kring voor Letteren en Kunst van Mechelen*). Jozef Uytterhoeven werd niet echt aanvaard bij deze uitgesproken Fransgeoriënteerde kring. Daarop stichtte hij met Vaast Steurs een concurrerende kring: de "*Mechelse kring voor oudheidkunde, geschiedenis en folklore*". Tussen 1938 en 1949 gaven ze een maandblad uit dat *"Mechelse Bijdragen*" heette.

Met Vaast Steurs publiceerde hij in 1942 "*De Plaatsnamen van Mechelen binnen de oude wallen*". Ze verklaarden daarin vooral toponiemen van de binnenstad. Het werd nog vervolledigd in "*Mechelse Bijdragen"* met verwijzingen naar de bronnen zonder de plaats. Jozef Uytterhoeven verzamelde ook een resem kladblaadjes over Hombeekse toponiemen. Ze zijn in het archief van de kring. Ze dateren uit de dertiger jaren toen Jozef zeer actief was ook op het terrein. Hij deed archeologisch werk op twee plaatsen in Hombeek op zoek naar Romeinse nederzettingen.

Een interessante familieband met Hombeek ook.

Jozef Uytterhoeven had één zoon, Walter Uytterhoeven (1930—2017), die gehuwd was met Frieda De Troyer (1927 -1981), de dochter van kunstschilder-futurist Prosper De Troyer (1880-1961). Walter en Frieda waren de ouders van Marc Uytterhoeven (1957), sportjournalist, TV-icoon.

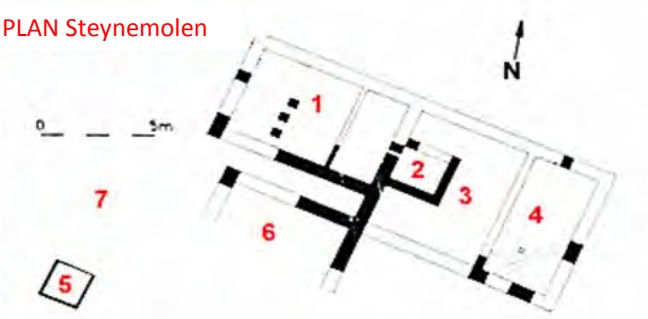

Vermelden we nog dat Simonne Burssens, echtgenote van Jozef Uytterhoeven, de tante was van Clara Burssens (Keerbergen, 1931 - Göttingen, 2015), echtgenote van Prof. Dr. Leo De Mayer (Hombeek, 1927 – Göttingen, 2014) hoogleraar aan het Max Planckinstituut. Hij was de broer van René en Jaak De Maeyer, oud-bestuurslid van Hoembeka. Het waren de drie zonen van Franz De Maeyer en Renée Meuldermans. Zij was de dochter van dokter Jules Meuldermans uit de Diepestraat. Dit huis is nu betrokken door Jan De Maeyer uit Göttingen, zoon van Leo De Mayer en Clara Burssens.

Van 1983 ging de archeologische vereniging "Oud Mechelen" daar aan de slag. Ze concludeerden eerst dat het wel resten waren van een "*Romeinse villa*". Er zou een houtbouw gestaan hebben. Een brandlaag wees op verwoesting, wellicht bij de inval van de Chauken (ca. 170). Op het einde van de 2de eeuw werd alles heropgebouwd in steen. De "*villa* " zou voor een tweede keer grondig verwoest geweest zijn (ca. 268) door de Frankische en Saksische zeerovers op hun weg van Rumst naar Asse en Bavay. Dit zou het definitieve einde geweest zijn.

Maar latere opgravingen door dezelfde archeologische vereniging in 1983 en 84, herriepen deze veronderstelling. Men kwam tot de vaststelling dat J. Uytterhoeven enkel op een graanschuur was gestoten. In de eigenlijke woning kwamen restanten te voorschijn van muurschilderingen. De villa had een badplaats met een koud- en een warmwaterbad wat bleek uit fragmenten van hypocausttegels (verwarmingsinstallatie). In een waterput werd aardewerk en groen vensterglas uit de 3de eeuw teruggevonden en honderden scherven van imbrex en tegula (dakpannen) maar ook een deel (beenstuk) van een Romeinse sandaal. Deze Romeinse villa moet destijds bewoond geweest zijn door een belangrijke familie.

PLAN Steynemolen

1. HY-

POCAUSTUM A (8,60 x 5,60 meter)
Twee afzonderlijke vertrekken met funderingsmuren uit zandstenen keien. Een gedeelte van de vloer in ruwe Romeinse beton van het grootste vertrek (6 x 5,35 meter) waarop nog enkele pijlertegels (22 x 22 x 5 cm.) waren aangebracht, bleef bewaard. Talrijke brokstukken met paneeldecoratie en een bloemmotief werden in het puin teruggevonden. Vele fragmenten van dakpannen (imbrex en tegula) en tubuli met cirkelvormige versiering werden eveneens ontdekt. Naast de zuidermuur werd verbrande leem gevonden.

2. PRAEFURNEUM (2,65 x 2,35 meter)
De vloer in ruwe Romeinse beton, slechts gedeeltelijk bewaard, was bedekt met een dikke brandlaag. De funderingsmuren bestonden uit zandstenen keien. De stookgang was in tegen elkaar geplaatst tegula's.

3. KOERTJE
Tussen dit praefurnium en (4) het hypocaustum B was een open ruimte. Hier werd het brandhout opgestapeld.

4. HYPOCAUSTUM B (7,50 x 4 meter)
Deze warmtekamer bestond uit een centraal gedeelte met ingemetste pijlertegels (21,50 x 21 x 4 cm.) en diagonale kanalen, bestaande uit tubuli die aan elkaar gemetseld waren. Enkele brokken Romeinse beton, verbrande dakpannen en stuc paneeldecoratie werden in het puin gevonden.

5. WATERPUT (1,70 x 1,60 meter)
Op 1,70 m. diepte tekende zich het profiel af van een vier-kante waterput in hout. De be-kisting bestond uit ei-kenhouten planken van 30 tot 40 cm. breedte en vier verticale hoekpalen, vierkantig in doorsnede (0,60 a 0,18 m. zijde). Deze hoekpalen werden binnenin gestut door 4 dwarsbalkjes (0,24 x 0,08 m.).

6. KAMER
De grote kamer met funderingsmuren uit zandstenen keien en opgaande muren in negatief verband, bleef slechts gedeeltelijk bewaard.

7. HOUTBOUW
Van de houtbouw konden slechts enkele paalgaten opgetekend worden.

Volgens de leden van deze kring werd hier wel degelijk een villa ontdekt. Ze werd opgetrokken op een plaats die reeds in de ijzertijd bewoond was (La Tène periode). Ze wezen ook op de ligging aan de weg. Op Romeinse wegen werden volgens hen op geregelde afstanden van elkaar Romeinse villa's opgetrokken van Heffen (Hooiendonk), Mechelen (Warande), Leest (Steynemolen), Hombeek en Zemst (Beekveld).

Conclusie: deze vondsten wijzen op georganiseerd leven maar niet op concentratie of kern.

Eglegem

"Eglegem" kreeg zijn naam van de Franken. Bij hun komst in de 5de eeuw palmden ze geruisloos de beste gebieden in voor eigen hofhoudingen. De rijke cultuurgronden aan de Zenne kregen nieuwe namen; de zogenoemde ***ingaheim toponiemen***.

Ingaheimtoponiemen

"*Heim*" of "*Gem*" betekend "***het heem van***" en "inga" is het prefix voor de Germaanse bezitter van dit "*heem*". Aldus zou Eggelgem betekenen "***het heem of het goed van Eggel***".

Relegem, Egelgem, Espelgem, Prolegem, Barbelgem, Ouwergem, Adegem, Nedergem en *Loxem* onder Eppegem zijn door Franken bezette gebieden. De mensen die er reeds woonden werden hun ondergeschikten als onvrije dienstlieden. Dat neemt niet weg dat op die plaatsen de relicten van vroegere bewoning niet aanwezig bleven. Hoewel eerder al voorwerpen werden bovengehaald in het Eglegembroek, zijn vooral vanaf eind 1969 vondsten gedaan. Dan werden niet minder dan 38 ha uitgebaggerd door een Nederlandse firma voor de werken aan de E-19. Vele amateurs vonden archeologische schatten in het gezifte slib. Toon Sneyers van Leest die destijds te Kontich woonde zou vele voorwerpen uit Eglegem aan het plaatselijke museum voor geschiedenis en archeologie geschonken hebben.

Voorwerpen uit alle tijden, ook Romeins, kwamen tevoorschijn zoals bronzen bijlen, bewerkte vuurstenen, mammoettanden, kanonballen, enz. We noteerden: van een gepolijste bijl (laat-neolithicum), een bronzen randbijltje, handgevormd aardewerk (de metaaltijden en/of Romeinse periode), artefacten in vuursteen en een hertshoornen hak (de steentijd)

Conclusie: de bewoning aan de Zenne was intenser en kreeg met de Franken een meer gestructureerde organisatie en nieuw hiërarchisch gezag.

Zemstsesteenweg

Bij het bouwen van het nieuwe Chirolokaal en het jeugdhuis Hojé aan de Zemstseweg werd het terrein voorafgaandelijk onderzocht door het studiebureau BAAC uit Gent. Dat gebeurde in november 2016.

In één week tijd werden heel wat scherven van aardewerk zoals potten en kruiken opgegraven, metaal en een slijpsteen. Allemaal materiaal uit de ijzertijd en de Romeinse tijd. Erg bijzonder zijn de paalsporen die ontdekt werden. Deze wijzen op een houten gebouw van 15 op 7 meter dat daar eertijds gestaan heeft. Het kan middeleeuws geweest zijn maar, gezien de Romeinse voorwerpen op die plaats, is er een vermoeden dat het dateert uit de eerste- tot derde eeuw. Mogelijk sporen dus van een opslagplaats voor granen uit de Romeinse periode.

De Bergen

Het laatste bodemonderzoek gebeurde in juli 2017. De vastgoedmakelaar Brummo bouwt op een nieuwe verkaveling een honderdtal nieuwe woonsten. Het Vlaams Erfgoed Centrum ontdekte op deze plaats minstens twee erven, elk afgebakend door greppels. Binnen deze afperking konden sporen ontdekt worden van enkele grote gebouwen opgetrokken in hout en leem. Dat leidde men af uit de diepere paalkuilen. In sommige kuilen is nog de vorm te herkennen van de forse palen die het dak hebben gedragen. Er werden ook scherven aangetroffen. Op basis van dit alles werd een voorlopig besluit genomen dat men hier te doen heeft met twee woonkernen en gebouwen uit de volle middeleeuwen, de periode van de 10de tot de 13de eeuw. Het Vlaams Erfgoed Centrum gaat het materiaal nog verder bestuderen.

Deze ontdekking is wel heel belangrijk. De dimensie, de aard en datering van deze fouillering van 2017 is zo duidelijk dat men al vlug de neiging krijgt van "***een Middeleeuws dorp***" te spreken. Omdat het jaar voordien, bij de opgraving aan de Zemstseweg, sporen aan het licht waren gekomen uit de ijzertijd en de Romeinse tijd, zou men gaan denken dat de oudere nederzettingen zich situeerden op de grotere hoogtes en verder van de Zenne. Dat dient genuanceerd. De meeste voorwerpen uit de prehistorie en uit de Romeinse tijd kwamen wel uit het Eglegembroek zelf.

Conclusie:

De ontdekking aan "De Bergen" is inderdaad veelbetekenend. De gebouwen kunnen in de 10de tot 13de eeuw wel eens de zetel van de heerlijkheid Hombeek geweest zijn. Met vrij grote zekerheid mag het hofcomplex van de heren Berthouts daar gesitueerd worden (nu: villa Windsor). Hun opvolgers bezaten die plaatsen. Ons inziens speelden deze heren de grootste rol bij de nieuwe dorpsontwikkeling aan de Zenneovergang en bij de stichting van een parochie in Hombeek met een kerk op een heuvel gelegen kortbij dit hof en eraan verbonden. Dat men hier op een oud centrum of een woonkern zou gestoten zijn, is een te voorbarig besluit. Dat zou meer sporen hebben nagelaten. In een zoektocht naar de cityvorming van Hombeek is dit een opsteker waar we verder nog op inspelen.

Het hof Van Hofstad, opvolgers van de Berthouts, heeft hier gestaan, nabij Eglegem en het dorp. Nu Windsor. (Recente foto 2018)

VAN FRANKEN 400 - 700 en KAROLINGERS 700- 1300

Rond 400 namen de Franken de fakkel over van de Romeinen. Ze beheerden grote domeinen aan de rivieren Zenne en Dijle. Het nieuwe christelijk geloof van Clovis verspreidde zich naar alle hoeken van het rijk.

Een Karolingische organisatie met leenhoven en onderhorigen zorgde samen met de kloosters voor de ontginning van woeste gronden. Een eerste kern in Hombeek vormde zich rond de Hultendries waar ook een doopkapel is geweest kortbij Eglegem. Was dit een aanzet voor dorpskervorming?

In de tweede helft van de 9de eeuw strooiden de Vikingen roet in het eten. Verzet van Ridders leidde tot een "nieuwe orde". Ze palmden de domeinen in en bouwden verdedigingen aan de rivieren. De Berthouts werden de "geroepenen" (advocati) in Mechelen en in de ruime omgeving, ook in Hombeek. Aan de nieuwe Zenneovergang ontstond een centrum en bij de verdedigingstoren een parochiekerk. De parochie Sint-Martinus kwam los van Zemst.

Het Karolingische rijk viel uiteen. In onze regio, Lotharingen, werd de macht betwist tussen vorsten en adel; vooral Brabant en Luik. Een schenking in 915 van Karel de Eenvoudige van Lotharingen bracht Mechelen en een deel van Hombeek onder Luik. Zo ontstond Hombeek-Mechelen. Het ander deel, bij de vorst gebleven en later van de hertog van Brabant, heette Smalbrabant. Hombeek leefde van dan af in twee gesplitst en dit tot de Franse tijd.

Nieuwe wijn in oude zakken

De Romeinse organisatie kon moeilijk nog langer weerstand bieden aan de druk zowel van binnen als van buiten het ontzaglijk imperium. De bezetting kostte veel manschappen en de legereenheden werden aangevuld met vreemdelingen, ook van bij ons. Er waren twee *'cohortes Nerviorum'* en één *'Ala'* of ruiterafdeling van Nerviërs. Martinus, Hombeeks patroonheilige, was een Hongaar en Romeins legeraanvoerder in Gallië, bovendien geen aanhanger van het Romeinse godendom. De grens of *'Limes'* rond dat enorme rijk had een lengte van 7000 km. Op sommige plaatsen was dit een muur maar bij ons was de Rijn de grens. Het welvarende en goed georganiseerde keizerrijk was niet langer uit op uitbreiding maar moest zich nu afschermen tegen op rijkdom beluste *'allochtonen'.*

Germaanse stammen uit het noorden drongen druppelsgewijs het Romeinse Rijk binnen. Rond 275 hadden de Romeinen vrijwel al hun *'castella'* langs de Rijnmond reeds verlaten. Ze hadden weinig verweer en in de oudejaarsnacht van 406 hadden de *'Limes'* het begeven. Daarmee was het einde van de Romeinse heerschappij ingezet. Stammen uit het Frankenland voeren over de Rijn en over de Schelde verder door tot bij ons.

Rond 450 hadden stamhoofden van de Franken zich de beste plaatsen toegeëigend. Ze schaarden zich achter hun legendarische voorman Merovech.

De Merovingers stelden zich aan als grootgrondbezitters van de beste opbrengstgronden. Het landelijk karakter van onze regio bleef aldus ongewijzigd maar hun goed afgebakende domeinen kregen wel nieuwe Frankische namen naar hun bezitter: de zogenoemde ingaheim-plaatsen.

Meerdere toponiemen op *"gem"* in onze regio zijn bewijsvoerend. ***Eglegem*** had de grootste betekenis. De plaatselijke landwerkers werden ingeschakeld als onderdanen en ingezet voor akkerbouw en verdere ontginning van gronden.

We durven vermoeden dat in deze tijd de braakliggende gronden bij Eglegem omgezet werden naar cultuurland. Wellicht verwierven de ontginners zo eigendomsrecht op de hoger gelegen gronden. Dat zou kunnen verklaren waarom het vroegste particulier grondbezit grotendeels terug te vinden is nabij de Houtestraat, den Hultendries, de Kattestraat en de Bankstraat. (zie kaart blz.20) Daarenboven wijzen de namen op straten met hout verhoogd: *'hult'* duidt op hout en *'kattebossen'* zijn houtbundels. *'Bank'* daarentegen slaat waarschijnlijk terug op zavelbank. Mag men deze omgeving aanzien als het embryo van een eerste centrum?

Eenzelfde geloof voor leider en volk

Op het einde van de 5de eeuw liet Clovis zich te Reims dopen door Remigius. Zijn bekering was een opsteker voor het christelijk geloof. Van dan af werd het met toenemende ijver verkondigd.

De bestuurlijke indeling van de Romeinen was door de Merovingers overgenomen en nu vestigden de geloofsleiders in de hoofdplaatsen hun bisschopszetels zoals in Doornik, Terwaan en ook ons bisdom Cambrai.

Geforceerde Kerstening

De eerste bekeerders zoals Servaas van Tongeren en Martinus van Tours hadden al enig succes geboekt maar de komst van de Germanen had alles teruggeschroefd. Hadden die eerste geloofsverkondigers het beoogde effect gemist, dan was de bekering van Clovis de aanzet. De grootste doorbraak is pas gekomen in de 8ste eeuw toen de Karolingers het heft stevig in handen hadden.

In de jaren 650-750 hebben de hofmeiers, Pepijn van Landen en Pepijn van Herstal, de druk op de evangelisatie van bovenaf opgevoerd. In een nog hoofdzakelijk agrarische maatschappij hielp het geloof en de reeds bestaande organisatie ervan in bisdommen. De grootdomeinbezitters gingen pragmatisch te werk. Ze pushten zendelingen om in alle uithoeken te prediken en godvruchtige gemeenschappen op te richten: de parochies. Ze staken een handje toe met schenkingen van gronden zowel voor de parochies als voor het stichten van abdijen.

Niet minder dan 46 abdijen werden gesticht op gronden van vrome schenkers. Ze ontplooiden zich niet enkel tot contemplatief leven maar er ging ook een meer economische, werkgerichte en handelsgerichte kracht van uit. Daarrond ontstond een woonconcentratie.

De heilige Amandus (635) wordt aangezien als de eerste stichter van een abdij in ons land. Aanvankelijk Sint-Pieter maar herbenoemd als de St. Baafsabdij na de heiligverklaring van Bavo, een familielid van de Pepijnen. De heilige Rombout, een Angelsaks, stichtte een abdij in Mechelen. Er is onzekerheid over de tijd. Meer en meer wordt aangenomen dat het in diezelfde periode van Gent gebeurde. Hij zou rond 650 vermoord zijn (en niet in 779). Dat Gent en Mechelen snel tot steden zijn uitgegroeid zou in hoge mate aan de daar gestichte abdijen te danken zijn.

Lambertus

Twee zendelingen trekken onze aandacht: Lambertus en Willibrordus. Beiden werkten in dienst van Pepijn van Herstal, kenden mekaar vrij goed en verdeelden de taken.

Lambertus is (635-705) in Maastricht geboren, zou een verwante geweest zijn van Plectrudis, echtgenote van Pepijn. Er wordt voor waar aangenomen dat Lambertus in onze regio heeft gepreekt te Zemst, Battel en Hofstade. Remmerius Valerius, pastoor van Muizen en kroniekschrijver, situeerde hem ook in Muizen. Daar zou hij een Romeinse tempel hebben aangetroffen aan de negen muzen toegewijd. Hij werd bisschop van Maastricht. In een familievete verwikkeld met de tweede bedgenote van Pepijn, werd hij te Luik vermoord door haar broer. De verdediging van de huwelijkstrouw bracht hem het martelaarschap op. Hij werd kort na zijn dood als een heilige aangenomen en vereerd. Zijn lichaam was eerst in Maastricht bijgezet maar toen de bisschopszetel van Maastricht naar Luik werd verplaatst, werd het naar daar overgebracht en vereerd. De monumentale Saint-Lambertkerk werd door de Fransen platgebrand en er is enkel nog een plein. Hij is ook de patroon geworden van de kerk van Muizen.

Willibrordus

Willibrordus (658-739) kwam in 690 met andere Ierse en Schotse monniken aan op het vasteland te Gravelines in Frankrijk. Pragmatisch als hij was, zocht hij steun bij Pepijn. Op zijn voorspraak kreeg hij veel goederen van de grote domeinbezitters zodat hij kerken en kloosters kon stichten. Het traject van zijn missionering wordt meer en meer betwist. Hij zou meer in het Antwerpse en Taxandrië (Brabant) geopereerd hebben en niet in Friesland. Hij is vooral in Echternach gekend waar een klooster staat met zijn naam. Het zou gebouwd zijn op een groot landgoed van de moeder van Plectrudis, echtgenote van Pepijn. Waar hij stierf is niet bekend maar het zou in 739 geweest zijn op de leeftijd van 81 jaar. In Hombeek is er een kapel geweest met zijn naam. In 1798 werd ze door de Fransen afgebrand

Een geur van heiligheid

Het wekt wellicht verwondering dat er ten tijde van de Pepijnen zoveel heilig- en zaligverklaringen zijn. We tellen er meer dan honderd. Zeer merkwaardig is ook dat vele familieleden van de Pepijnen zelf een geur van heiligheid kregen na hun dood. Hun ijver voor het geloof en meer nog de mildheid bij de uitgebreide schenkingen van domeinen voor kloosters en kerken was daar niet vreemd aan.

Pepijn van Landen werd zalig verklaard. **Ida van Nijvel** (592-652), zijn echtgenote, en zijn dochters **Gertrudis van Nijvel** (626-659), **Begga** (620-693) en zijn zoon **Bavo** († 654) werden heilig verklaard. De heilige Begga werd de patrones van de begijnen. Ze was de moeder van Pepijn van Herstal die het apostolaat van de heilige **Lambertus** en **Willibrordus** sterk aanmoedigde en bevoorrechtte. Pepijns echtgenote **Plectrudis** werd niet officieel heilig verklaard maar heeft wel een feestdag op de heiligenkalender.

Het was tot het jaar 993 niet gebruikelijk dat een heiligverklaring of canonisatie uitsluitend door de paus kon gedaan worden. De verering van een lokale weldoener ontwikkelde zich in de meeste gevallen spontaan direct na het overlijden. Een plaatselijke missionaris, een bisschop of dus ook wel een vorst of hoofd van een gemeenschap en zijn directe verwanten werden tot de eer van het altaar verheven door één of meerdere bisschoppen, dikwijls op vraag van het volk.

De relieken van de persoon werden opgegraven en in een reliekschrijn geplaatst. Tijdens een plechtige eredienst werden ze vereerd en op of in een altaar geplaatst. Dit werd de '*elevatio*' genoemd of verheffing der relieken. Een variant hierop was de '*translatio*'. In dat geval werden de relieken in processie naar een andere plaats gebracht. Zo gebeurde de '*translatio*' van de relieken van Lambertus van Maastricht in 717 door overbrenging van de Sint Pieterkerk in Maastricht naar de Sint-Lambertuskerk in Luik.

De moederparochies

Na de Pepijnen hebben de Karolingers de godsdienstbeleving met nog meer ijver gesteund. Exponent was Karel de Grote. Hij werd in 800 door de paus als nieuwe Romeinse keizer gekroond. Met het christendom introduceerde hij bij ons een Romeinse renaissance. In Aken bouwde hij zijn palts (paleis) met een Byzantijnse centraalkapel naar model van de San Vitalekerk in Ravenna. Ook vandaar bracht hij het gerecupereerde bouwmateriaal naar Aken uit het Romeins paleis van Theodorik. Honderd jaar later was zijn rijk in drie gesplitst. Neder-Lotharingen, onze regio, viel ten prooi aan innerlijke machtsstrijd en aan herhaalde invallen van de Vikings langs de rivieren.

Er was welstand met bloeiende abdijen en kloosters die het geloof efficiënt verspreidden. Ook bij de kleine man op het platteland verrezen nu hier en daar kapellen of bidhuizen. Een eenvoudig gebouw in hout werd vlug een heuse kerk in steen. Deze eerste kerken, veelal aan Maria of Petrus gewijd, groeiden op diverse plaatsen uit tot een parochie. Men zou ze '***moederparochies***' kunnen heten. Vandaar trok de zendeling naar de omliggende gemeenschappen of centra om er te preken, te dopen, huwelijken in te zegenen en de doden te begraven. Precies het tegenovergestelde van wat nu gebeurt: parochies groeperen in vijf, zes of meer '*gemeenschappen',* bediend door één priester die zich terugtrekt in de hedendaagse overkoepelende moeder - of parochiekerk.

Drie '*moederparochies*' uit die tijd zijn aantoonbaar in onze regio: Muizen, Mechelen en Zemst.

Vooreerst de kerk van Muizen. Ze werd naar verluidt in de 7de eeuw door Lambertus gesticht. Het eerste kerkje in hout was volgens een legende aan O.L. Vrouw gewijd. Lambertus stief in 705. Na zijn verheffing tot heilige werd de kerk door vrome opvolgers aan stichter Lambertus zelf toegewijd. Iets gelijkaardigs gebeurde in Luik waar de hoofdkerk dezelfde twee patronen had. Bij archeologische opgravingen in 1949 stelde men vast dat het eerste houten kerkje op het einde van de 10de eeuw vervangen werd door een opvallende kerk in steen. De fundamenten wezen op een centraalkerk naar model van de paleiskapel in Aken. Er had een kerk gestaan vergelijkbaar met de collegiale St.-Janskerk in Luik. Er werden ook talrijke graven ontdekt zowel buiten als onder de kerk. Men was verwonderd over deze '*Karolingische centraalbouw*' en over de monumentaliteit. Dat riep vragen op. De kerk van Muizen stemde qua structuur en uitzicht overeen met de kapittelkerk van St.-Jan te Luik. Ze was in dezelfde tijd gebouwd onder Notger, bisschop van Luik. Zou deze kerk misschien ook een kapittel van kanunniken kunnen gehad hebben? Alleszins staat vast dat de opdrachtgever voor deze bouw een zeer vermogende Frankische heer geweest is. Feit is ook dat deze kerk de '*moederkerk*' was van andere parochies: o.m. Hofstade en Hanswijk.

Ook te Mechelen was een '*moederkerk*' aan O.L. Vrouw gewijd. Ze lag zoals de kerk van Muizen op de linkeroever van de Dijle. De huidige O.L. Vrouwkerk over de Dijle bediende meerdere plaatsen in Mechelen en Battel.

De derde '*moederkerk*' lag in Zemst, aan de linkerzijde van de Zenne, niet direct op de oever maar wel op het belangrijke kruispunt van de Zenneweg en de verbinding Mechelen – Grimbergen. Ze was gewijd aan St.-Petrus, de eerste apostel, en bediende meerdere Zennedorpen van Eppegem tot Weerde. Hombeek maakte er deel van uit.

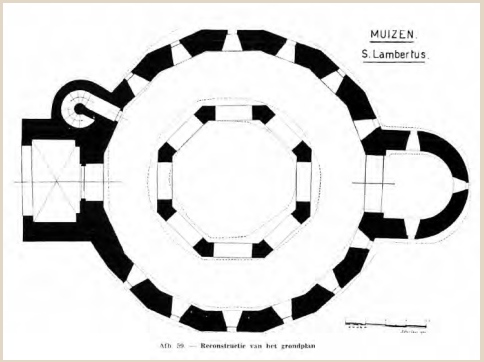
De St.-Lambertuskerk van Muizen

De kerk werd in 1944 getroffen door een vliegende bom. Daarop werd in opdracht van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschapen archeologisch onderzoek gedaan door de Rijksdienst voor Opgravingen.

Men ontdekte in 1949 de restanten van de houten Merovingisch kerkje en stuitte op fundamenten van een centraalkerk naar model van de Patskapel van Karel de Grote in Aken.

De kerk van Muizen moet sterk geleken hebben op de St.-Janskerk van Luik (zie foto); ze werd op hetzelfde moment gebouwd onder dezelfde bisschop Notger.

Het gereconstrueerde grondplan.

Een teruggevonden graf met kruis.

De bidkapel van Sint-Willibrordus

Iedereen die zich om het verleden van Hombeek bekommerde, plaatste veel vraagtekens bij een kapel die tegen de Zemstse steenweg heeft gestaan en gewijd was aan de heilige Willibrordus. De vragen waren: Waarom op die plaats een kapel? Waarom Willibrordus? Hoe oud was deze kapel wel?

Jozef Uytterhoeven gewaagt van een verchristelijken van een plaats waar goden vereerd werden in de Romeinse tijd of had daar een mijlpaal had gestaan? Hij zegt: "***De aanwezigheid van Willebrord, stichter van de abdij van Echternach, is te Hombeek niets meer of minder dan een historisch raadsel***". (krantenartikel van 26-1-1962)

Frans De Ridder besteedde heel weinig aandacht aan de oorsprong van dit fenomeen en zegt: "***tot heden hebben we niets vernomen van een broederschap of van een biezondere verering van deze oude zendeling"*** (Geschiedenis van Hombeek).

Jan Verbesselt is uitvoeriger en beschouwt deze kapel wel als oudste bidhuis of doopkapel.

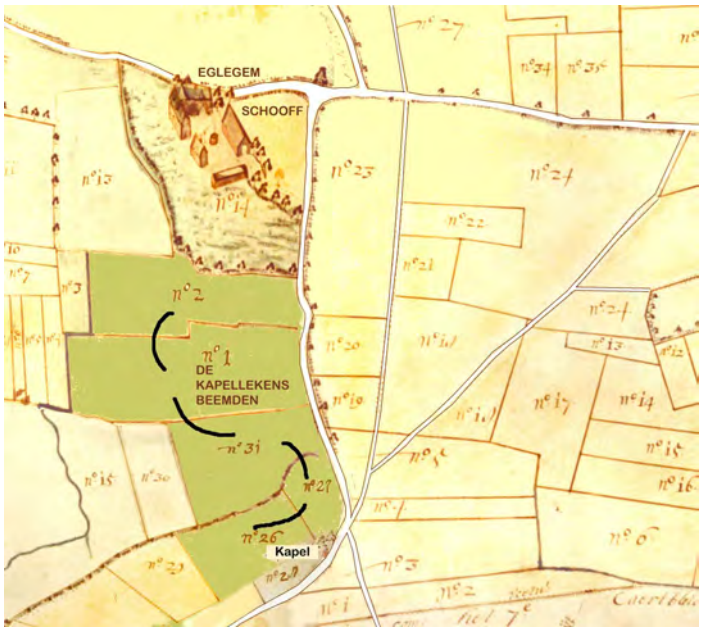
Hij zegt: "***Haar ligging is opvallend. Willibrordus kennen wij evenwel niet in deze streek, wel een Sint-Lambertus te Muizen. Daarom is hij hier eerder ongewoon. Maar juist dit is intrigerend, vooral langs de oude Zennebaan. Wij kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat wij met de 'capella sancti Willibrordi' hier wellicht staan voor een litteken van de missioneringsperiode in dit gewest"***.

Hij gaat nog verder als hij deze kapel vergelijkt met de parochiekerk van Hombeek op dezelfde Zennebaan gelegen en zegt: "*Van een verschuiving van de primitieve Sint-Willibrorduskapel durven wij moeilijk spreken. Hierover bezitten wij geen enkele aanduiding*". (Parochiewezen in Brabant)

Als we zelf een stelling moeten innemen, volgen we Jan Verbesselt in zijn besluit over een merkpunt van eerste missionering. De kapel is er ondubbelzinnig gekomen met de steun van domeinheren van Eglegem onder de Karolingers. Wie er ook woonde, de "*Van Eglegems"* of hun opvolgers of nazaten, ze stimuleerden geloofsverbreiding en stelden hun grond ter beschikking.

Hetzelfde wat in Muizen gebeurde zagen we hier. Lambertus en Willibrordus werkten samen en werden beiden tot heiligen verheven kort na hun dood. Willibrordus stierf in 735. De kapel in Hombeek is er zeker nadien gekomen toen ook het eerste kerkje in Muizen Lambertus als patroonheilige kreeg. Diezelfde heren hadden de omgeving van de Hultendries zien uitgroeien tot een heuse agglomeratie. Dat had maar gekund omdat ze eigendomsrechten hadden verleend aan de ontginners op hun woestere gronden. Ze bouwden hun primitieve woningen langsheen het plein of "dries" en aan de straten daarnaartoe leidend: Kattestraat, Houtestraat, Bankstraat.

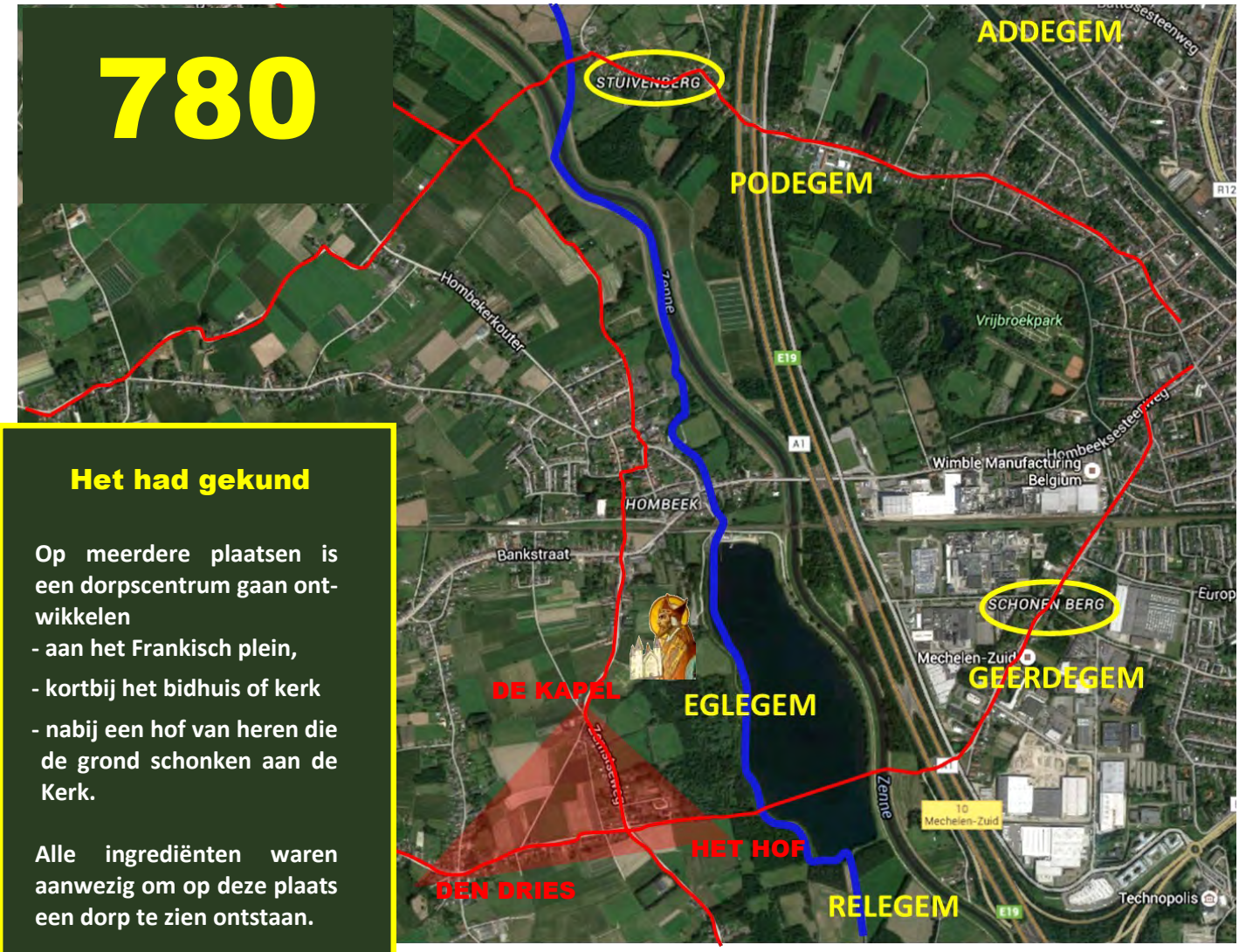
De kapel was hun verzamelplaats voor godvruchtige oefeningen. Vanuit de Bankstraat werd over de velden een directe verbinding gemaakt, de Middenveldweg. Wellicht hebben zendelingen van de Sint-Pieterhoofdkerk te Zemst daar onderwezen en officie gehouden. Er is echter geen enkel spoor gevonden van een begraafplaats aldaar. Over indicaties van een pre-parochiekerk spreken is voorbarig.

Op de kaart van 1712 van Jan Van Acoleyen werd de Willibrorduskapel nog getekend. De beemden erbij heetten de "Kapellebeemden".

Figuratief komt de kapel voor op de meeste oude kaarten; op de kaartbladen van de Abdij van Grimbergen (ca.1700), op de kaartbladen 3 en 7 van het Kaartboek van Van Acoleyen over Hombeek-Mechelen (1712), op de stafkaart van Ferraris (1787) en een laatste vermelding vinden we (La Chapelle, perceel 8) in een plan van de familie Schooff bij een boedelscheiding begin 1800.

780

Het had gekund

Op meerdere plaatsen is een dorpscentrum gaan ontwikkelen
- aan het Frankisch plein,
- kortbij het bidhuis of kerk
- nabij een hof van heren die de grond schonken aan de Kerk.

Alle ingrediënten waren aanwezig om op deze plaats een dorp te zien ontstaan.

'What's in a name'

Het was niet de gemeente "Hombeek" geworden met "Sint-Martinus-parochie", maar de gemeentenaam was wellicht "Eglegem" met de St.-Willibrordusparochie gaan heten.

De geschiedenis heeft er anders over beslist.

Kaart familie Schooff (Hoembeka-archief)

Op de kaart (Google) van Hombeek werd de oude loop van de Zenne ingekleurd en ook de drie primordiale wegen: (1) de Zenneweg op de linkeroever, (2) de Larestraat, waarop Lelëndaal gelegen was en verbinding met Stuivenberg (Podegem), ook scheiding met Leest en (3) de weg van Schonenberg naar Humbeek en Grimbergen.
In het geel staan enkele Frankische woonplaatsen (Ingaheimen) en in het rood de kern tussen hof, kapel en woonplaats (Dries) die typisch was voor dorpsontwikkeling.

Verder verloop

De Eglegems verdwenen en het domein splitste in meerdere delen. In 1350 wordt een Floris Wolfsputte daar opgemerkt. Hij bezat land gelegen tussen de kapel van Sint Willebrordus en de straat. Zo werd vermeld in een akte van 28 juli dat jaar van een zekere Gerard, zoon van wijlen ridder Gerard Van Den Hofstad. Deze kapel is nog honderden jaren blijven bestaan.

Vermoedelijk werd ze in de 16de eeuw bij godsdienstroebelen verwoest. Ze werd bij de contrareformatie heropgebouwd maar dan toegewijd aan O.L. Vrouw van zeven smarten. Het beeld van Willibrordus werd naar de parochiekerk overgebracht. In 1641 werd een Willibrordusbeeld in onze kerk vermeld.

De O.L.-Vrouwkapel werd op haar beurt afgebrand bij de Franse revolutie.

De plaats waar die kapellen hadden gestaan, heeft nog jaren haar religieuze betekenis behouden. Tot in 1905 hebben de processies van Hombeek daar hun keerpunt gehad met zegening van het H. Sacrament. Een noodkapelletje was er intussen opgehangen aan een boom die stond aan de overzijde van de straat.

Duistere Middeleeuwen

De eerste maal dat over Hombeek iets geschreven werd was in een document van 1129. In een oorkonde droeg de bisschop van Kamerijk toen de rechten voor het beheer van de Sint-Martinusparochie over aan de abdis van Kortenberg. De naam Hombeek komt er in voor als "***Humbecha***" maar ook Leest als "***Lenst".*** Mechelen was eerder al, in een oorkonde van 1008, vernoemd als "***Machlinas***". Alles wat voordien gebeurde, moet afgeleid worden uit de omstandigheden. Vanzelfsprekend is dat "gissen en missen" en zullen de meningen tegenstrijdig zijn.

Het is juist in deze wat duistere tijden, tussen 850 en 1100, dat de meest ingrijpende gebeurtenissen het aanzien structureren van wat later de gemeente Hombeek zal worden.

Denken we maar aan het verdwijnen van het Frankische hof, de verwoestingen door Noormannen aangericht, het verweer daarop en het ontstaan van een nieuw machtsbestel, de heerlijkheid Hombeek, de oprichting van de parochie Sint-Martinus, een nieuwe voogdij van Mechelen en omliggende aan de prinsbisschop van Luik, de gespletenheid van de parochie Hombeek door het hertogelijk Smal-Brabant en het dubbel bestuur dat in Hombeek zal voortduren tot de Franse Tijd. Het bijzonderste in deze periode is wel de "geboorte" van ons dorp.

Zoveel onklaarheid over personen en feiten behoorlijk op een rijtje zetten in een goede chronologie, is niet simpel. Deze Middeleeuwse tijd mag dan ook "duister" heten en menig historicus heeft hierover het hoofd gebroken. Wie zich toelegt op plaatselijke heemkunde is geneigd uit de samenhang van de dingen ook eens een poging te doen om wat klaarheid te brengen. Hoe pretentieloos en tegensprekelijk deze oefening ook is, ze zal de dichter Nicolas Boileau plezieren die schreef:
"*Du choc des idées jaillit la lumière*".

EN "*HOMBEEK*" DAN ?

Uiteindelijk is de naam van de gemeente "Hombeek" geworden en niet "Eglegem". Dat betekent dat er toen al ergens een goed of plaats met die naam moet geweest zijn. Men gist naar de oorsprong van de naam. Het tweede lid "*beek*" slaat evident terug op een waterloop. Discussie: is het de Dorpsbeek, de Leibeek of de Zenne zelf? Het eerste deel "Hom" wordt geacht te wijzen op een persoon, Ummar, Hun, Huno, of wie ook. Het zou ook kunnen komen van het Oud-Saksisch "hem" wat terugslaat op "woonplaats". Kortom: de woonplaats aan de beek al dan niet van een persoon.

Na 1100 wordt de naam "Hombeek" in diverse varianten schriftelijk teruggevonden. Personen met de eigennaam zowel "van Eglegem" als "van Hombeek" worden frequent vernoemd.

We doen een greep hieruit ter illustratie

1154: **Walterus de Eglengem** et filius suus Rabado. (Cart.G.)
1201: Ego domina Adelicia, Grimbergensis ecclesie advocata, cum filio meo adhuc juvene Bertildo, fratre que ipsius Waltero et sorore (schenking) met getuigen Gerardus et Wilhelmus, filii nostri, Rogerus, frater meus, **Lidechinus de Eglengem**, Gerardus Hacka, Adam de Scandebruc, milites. (Cart.G.)
1220: quem **Robbodo de Egghelhem** recepit"(COG)
1272: **Petri dicti de Egleghem**, filius quodam Marthe et **Johannem** filium **Petri"(**AAB)
1272: magister, magistra fratres et sorores conventus leproarie Machliniensis legitime comparaverunt de consensu Walteri De Stadeiken tunc domini fundi erga **Petri De Eglehem** unum jornale terre arabilis site in campo qui dicitur Kersacker inter viam que ducit ad Berbelghem en viam que ducit ad vinclem"(LGNI) :
1300: Mr **Reynere van Eggleghem**

1152: **Arnold Van Hombeek,** vocht bij de slag van Ransbeek (Uytterhoeven) :
1188: **Simon de Hombeken**, getuigen Walterus Berthold, Gerardus et Arnoldus, advocati, Walterus de Sottengem et Oliverus, frater ejus, Gosuinus de Eppengem, Gerardus Hacke, Arnoldus Hoseken, Daniel de Heienbecke, **Giselbertus de Honebeke**, Alstanus. (Cart.G.)
1188: Odgardis, filia **Werneri de Honebeke** cum Alstano marito suo.
1208: Ingelbertus de Aiengem, Johannes, miles de Marcha, Theodoricus, miles de Hoven, Walterus, filius villici. testes : Stephanus et Gerardus, frater ejus de Hoven,Walterus, Robinus, Gervasius, Walterus de Vorden, **Reinerus** et **Arnoldus de Humbeca**, Kariduel, Bate, Colinius de Holre, Walterus de Langeroth, Ingelbertus, fratres, Ruskinus de Marcha, Theodoricus, Alardus. (Cart.G.)
1277: **Walterus de Hombeca_(**Uytterhoeven)
1283: **Joh de Hombeke**_(Uytterhoeven)
1296: 25 juli (oorkonden van Pitsenburg, dl 1, n°269)
oorspronkelijke oorkonde op perkament met 5 zegels, van Jan, hertog van Brabant, Jan Berthout, van Hendrik Berthout, heer van Geel, van Jan Berthout, heer van Nekkerspoel en ook zegel van **Gillis Berthout, heer van Honebeke** : verdwenen.
1296: 19 november (oorkonden van Pitsenburg, dl 1, n°275)
oorspronkelijke oorkonde op perkament met zegel van Gillis **Berthout, heer van Honebeke** : verdwenen " In cuius rei testimonium presentes litteras. comendatori et fratribus predictis contilimus sigillo nostro una cum sigillo viri nobilis Egidio Berthout, domini de Honebeke roboratas et nos Egidius Berthout, qui omnibus premissis interfuimus, sigulum nostrum ad instantiam et petitionem domini Ludovici Berthout predicti, presentibus apposuimus in rei geste memoriam et munimen. "
1297: 22 juni, Mechelen (oorkonden van Pitsenburg, dl 1, n°281) idem zegel **Egidius Berthaut, domini de Honebeke** ... (verdwenen)
1303: **Wouter van Hombeke** AAB (Uytterhoeven)
1315: **Peter van Hoembeke** AAB (Uytterhoeven)
1317: **Heinric van Hoenbeke** AAB (Uytterhoeven)
1320: **Maarten van Hoembeke** AAB (Uytterhoeven)
1321: **Peter van Hoembeke** SR (Uytterhoeven)
1340: **Arnoldus de Hoembeke**, capellanus Eccl. Sti Rumoldi(Uytterhoeven)
1349: **Joh. de Hoembeke, Yde de Hoembeke** GM (Uytterhoeven)
1406: Gielis Van Berssche x **Cecilia van Hombeke** PR St.Rombouts, Vol I, 1 juni.

Duidelijk is dat Hombeek een woonoord was begin 800 evenzeer als het Frankische Eglegem. Vermoedelijk lag het ook bij de Zenne. Hoe uitgebreid dit was, daar hebben we het raden naar. Toch moet het van zo hoge betekenis geweest zijn dat deze naam gekozen werd door de eerste heren van de "heerlijkheid Hombeek". Daarop komen we verder terug.

De eerste aanvallen van Vikingen uit het Noorden rond 820 werden nog gemakkelijk afgeslagen. Tien jaar later drongen ze verder door in het land langs de Schelde. In 1850 veranderden ze hun strategie van prikacties en overwinterden ze op een permanente vestiging in de Scheldemonding. Van die tijd werd het serieus. De plaag duurde veertig jaar.

"Omtrent den jaere 836 zyn de Noortmannen langs Walcheren met vele schepen naer Antwerpen gekomen, en naer dat de selve aldaer alles verbrandt hadden, zyn naer Mechelen ende Lier gekomen, alwaer sy de selve vreedheden hebben gepleeght, dese verwoestinge van alle de plaetsen in Brabant en daer omtrent, alwaer sy met schepen konden aenkomen, heeft geduert twintigh jaeren langh." G.D. Azevedo: "Korte Chronycke der stadt ende provincie van Mechelen"

Frankische hoven van de kaart verdwenen

Rond 870 is de catastrofe langs Zenne en Dijle compleet. De heren die nog konden, gingen op de vlucht en de anderen werden uitgemoord. Ado, de heer van Adegem, de vermoedelijke Karolingervorst in het Mechelse, verdween. Zijn zoon Libert werd in Sint-Truiden door Noormannen vermoord.

"Het kan zijn dat het bewind van Ado, de vermoedelijke Karolingische graaf in Mechelen, ten einde is gekomen na de langdurige invallen van de Noormannen en hun verregaande verwoestingen die ze aanrichtten in Mechelen en de omgeving". J.B.David, *Geschiedenis van de Stad en Heerlijkheid Mechelen.*

In Muizen werd het domein verwoest en het eerste kerkje ging in de vlammen op. De plaatselijke vorst begroef zijn juwelen en munten. Hij heeft ze nooit teruggezien. Bij de aanleg van de spoorbaan in 1906 werd zijn schat een 250 meter van de kerk teruggevonden; meer dan 73 Karolingische munten van voor 876, twee beugelfibulae, één riemtong en één kraal.

Dat er ook een Arabische munt, de Dirham, bij was, wekte wel enige verwondering.

Eglegem aan de Zenne in Hombeek onderging hetzelfde lot. De bezitters verdwenen.

Aan deze furie is in 891 een einde gekomen. Met de hulp van plaatselijke milities in dienst van de bisschop van Luik en van de graaf van Henegouwen werden de Noormannen door Arnulf van Karinthië bij Leuven verslagen.

Dit Noorse fenomeen heeft de grootste gevolgen gehad. De rovende zeelui langsheen onze rivieren hadden het gemunt op de rijkdom van kloosters en kerken. De Frankische stichters ervan moesten het ontgelden. Ze hadden door agrarische activiteit een grote welstand opgebouwd maar aan zelfverdediging hadden ze niet gedacht. Hun weerstand was heel zwak en er was geen steun van een centrale macht.

Afdoende maatregelen

Men had zijn les geleerd. Na deze gesel worden maatregelen getroffen om iets dergelijks te voorkomen: de infrastructuur verbeteren en meer aandacht hebben voor krijgsmannen.

Torens

Indringend gevaar langs waterwegen moest sneller herkend en bestreden worden. Torens werden opgetrokken en hier en daar een motte zoals in Gent. Deze uitkijk met donjon werd het latere Gravensteen. Niet alleen op de Schelde verschenen uitkijktorens, ook op de bijrivieren. Het is meer dan opvallend dat op geregelde afstanden torens op de linker Zenneoever zijn ingeplant: Heffen, Leest, Hombeek, Zemst, Eppegem tot de Borgt in Grimbergen. Vanop een 15 meter hoge motte hadden de plaatselijke heren daar de strategisch belangrijke Zenneovergang onder controle. Dit bastion is de machtsbasis geweest van de Berthouts.

Ridders

Met een weerbaar leger had men de Noormannen bij Leuven uitgeschakeld. Een goede organisatie van de gewapende strijders of ridders en een bekwaam aanbrenger van ruiterij kon de overwinning op het slagveld betekenen.
Vorsten en belangrijke edelen beloonden verdienstelijke ridders en leenden aan hen landgoederen uit. Vrijpostiger ridders legden eenvoudigweg beslag op bezette domeinen. Men spreekt dan van "roofridders".
Het ridderschap was erfelijk. Voor hij tot ridder geslagen werd, was een zoon eerst "knaap". Een dynastie uit Grimbergen, vermoedelijk voorouders van Berthouts, belandden in Hombeek.

De heerlijkheid HOMBEEK

De akten ontbreken maar er is wel de evidentie dat de Van Grimbergens en/of de Berthouts, na de Noormannen te hebben bedwongen, zich ingenesteld hadden aan de Schelde, Rupel, Zenne, Dijle, Nete en Demer. Ze worden teruggevonden in Hellegat, Puurs, Bornem, St. -Amands tot in Ninove op de Dender. Dichter bij ons waren ze aan rivierovergangen te Rumst, Heindonk, Ruisbroek, Boom en Willebroek. Ook in Duffel op de Nete. Dat is geen toeval.

Vermoedelijk hebben ze ook langsheen de Zenneoever de domeinen ingepalmd. Het is ook niet duidelijk of het leengoed Eglegem werd overgenomen. Dat kan enkel vermoed worden uit overdrachten die zij, weliswaar veel later, gedaan hebben aan Van Den Hofstad en Wolputte.

In tegenstelling met wat zou verwacht worden, was deze naoorlogse periode er één van grote bloei. Demografisch ging het snel vooruit, ook op het platteland. Daar ontstond een woonkern nabij een versterking aan de rivier in het midden van een verdedigingsgebied. Behalve landbouw kwam er meer economische vooruitgang die gestuwd werd door handel over het water. De rivieren werden verdedigd. Mechelen met zijn abdij is toen vrij snel ontwikkeld tot stad maar ook Hombeek kreeg een centrum en een eigen kerk.

De Heerlijkheid in het feodale stelsel.

De vorst (koning, graaf, hertog) gaf domeinen in bruikleen. Dat gebeurde normaal tegen betaling maar ook als beloning voor militaire steun. Een dergelijke overeenkomst resulteerde in een heerlijkheid. De leenman in zo'n heerlijkheid, meestal "heer" genaamd, had in zijn gebied juridische en organisatorische rechten en mocht cijnzen of belastingen heffen. Voor de uitvoering had hij schepenen. Hij kon onderlenen hebben: hoven of laathoven.

De naam "Hombeek" is in deze jaren blijkbaar een goed of domein. Het leengoed heeft een heer. Hebben de aanvoerders van het ridderleger van de vorst van Lotharingen domeinrechten gekregen? Werden ze aldus feodale heren of namen ze de vorige simpelweg over? Hoe dan ook, hun macht en rijkdom nam zienderogen toe. Ze ontpopten zich als rechtmatige heren. Dat is te merken aan verdedigingsinstellingen en dito torens die toen gebouwd zijn. Het is ook aannemelijk dat toen parochies werden opgericht. Ze bezitten plots grond - "*kerkgoed*" - dat komt van ergens. Zoals het bij de Franken gebeurde, zijn de nieuwe heren nu ook weer de mecenassen die gronden schenken aan de Kerk.

De parochie HOMBEEK

Wie op de kaart de loop van de Zenne volgt, kan er niet naast kijken dat op de linker oever kerktorens liggen op zeer geregelde afstanden van mekaar. Dat is geen toeval. De Zenne leidde naar Grimbergen waar in een bocht van de rivier de Berthouts hun motte hadden: "de Borgt". De slagader voor goederentransport is de rivier. Ze dient beschermd te worden voor ongewenste invallers. Op dagmarsafstand werden torens gebouwd. Dat had men al eerder gedaan in riviermondingen op de Schelde. Hoogstwaarschijnlijk waren ze aanvankelijk in hout met in het beste geval een fundering of onderbouw in steen.

Zo gebeurde het in Heffen, Leest, Hombeek, Weerde, Eppegem tot Grimbergen. Wellicht had de parochie Zemst al een toren. De Sint-Petrusparochie bestond daar reeds een paar honderd jaar. Van daaruit hadden de bedieners de andere gemeenschappen langs de Zenne bezocht en onderwezen in het geloof. Ook in Hombeek, in de kapel van Sint-Willibrordus. Zemst was aldus de "*moederparochie*".

Hombeek had nu een toren op een 12 meter hoge heuvel. Die zal ook wel van hout geweest zijn. De onderbouw van de huidige kerk lijkt anderzijds van pré-Romaanse oorsprong te zijn. Dat zou er op wijzen dat de torenversterking hier in de 11de eeuw uit steen was. De inkomdeur en het groot raam in onze toren zijn van veel later. Het was een gesloten bastion. Het bidhuis werd er aangebouwd. Aldus ontstond hier de parochiekerk van Hombeek. Dit is vermoedelijk rond 900 gebeurd. In Leest en in de andere Zennedorpen heeft zich ook in die periode dat proces voltrokken. De patroon van onze parochie is Martinus geworden: de Romeinse veldheer die belijder, bisschop en heilige werd. Een mooiere patroon konden ridders zich moeilijk indenken. Hij werd ook de patroon van Weerde, Rijmenam en Duffel. In Mechelen had hij een kapel.

Onze toren was een solide vierkant bouwsel, opgetrokken in natuursteen, zonder enige andere versiering dan enige spleetvormige, naar binnen afgeschuinde vensters. Schietgaten dus. Het gebouw was tegelijkertijd klokkentoren en versterking, hetgeen in die tijd niet ongewoon was. Die indruk wordt nog versterkt door het feit dat hij geen buitendeur had en alleen vanuit de kerk kon bereikt worden. De toren was bekroond door een stenen spits die bekleed was met rode tegels.

Hombeek los van de moederparochie Zemst

Heren kregen een goed in leen van de vorst. De bisschop verleende ook het hoederecht over parochies. Het bisdom van Cambrai (Kamerijk) waartoe wij behoorden had het **"patronaat"** over Zemst en bijgevolg ook over alle parochies die zelfstandig waren geworden onder een eigen patroon.

De parochies Hombeek en Leest werden in 1129 onafhankelijk van Zemst. De abdis van Kortenberg kreeg toen van de bisschop het hoederecht en privilegie de pastoor voor te stellen of het "**patronaat**".

Frans De Ridder beklemtoont dat men beter van "**Personaat**" zou spreken omdat het "**Patronaat**" op het benoemingsrecht van de bisschop terugslaat. Toch wordt ook bij hem regelmatig verwezen naar het "patronaat van Kortenberg".

Het patronaat

Ook de Kerk was feodaal. De bisschop behield het recht om de pastoor te benoemen. De hele parochieadministratie handelde hij niet rechtstreeks af met de pastoor. Deze "patronaatrechten" verleende hij meestal aan abdijen. Ze beheerden vaak meerdere parochies. Deze rechten waren belangrijk omdat de pastoor van hun keuze de inkomsten (tienden belasting) mocht innen en ook alle andere gelden uit officie of giften. Daarvan moest hij een deel afstaan aan de abdis en ook aan de bisschop natuurlijk. Pastoor van een parochie was een begeerd ambt dat goed opbracht.

De heren-geldschieters, stichters van abdijen en parochies, achtten zich ook geroepen bij de keuze betrokken te worden. Door bij de bisschop te bemiddelen om "het patronaat" toe te vertrouwen aan abdijen in hun gebied en onder hun invloed, hielden ze een lepel in de pap. Zo werd de parochie Hombeek en ook Leest toevertrouwd aan de abdis van Kortenberg, onder invloed van de hertog van Brabant.

De vorst of heer kon ook leengoederen overmaken aan de bisschop zelf. Dat gebeurde in 915 met Mechelen en Hombeek. Ze werden aan de bisschop van Luik in leen gegeven. Bisschoppen hadden hierdoor ook wereldlijke macht. Luik werd later een prinsbisdom. Benoeming van bisschoppen leidde tot de investituurstrijd.

Jan Verbesselt schreef een reeks boeken over *"Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw."* In deel X *"Tussen Zenne en Rupel"* wordt de moederparochie Zemst ontleed. Hij is er zeker van dat alle parochies van Heindonk tot Eppegem uit deze kernparochie zijn ontstaan. Daar had hij afdoende bewijzen voor gevonden.

Hij stuitte echter op een groot probleem. In een tekst van midden de 15de eeuw las hij dat Hombeek, Leest en Heffen en niet (meer) bij waren.

De tekst luidde:

"Nunc est personatus incorporatus capitulo Cameracensi; et sic ex concordia ecclesia ipsa cum aliis ecclesiis subalternis, videlicet Eppeghem, Werda et Capella Op Den Bosch cum suis capellaniis sunt ad collationem domini Episcopi…"

Dat betekende dat Zemst onder het patronaat van de bisschop van Cambrai was met de andere ondergeschikte parochies Eppegem, Weerde en Kapelle-op-den-Bos en Heindonk.

Dat Hombeek en Leest een zelfstandige parochie waren wisten we uit de oudste melding van 1129 die over Hombeek en Leest bekend is. De tekst luidde:

Burchardus (…) Cameracensium Episcopus (…) Postulatione Curtibergensis Ecc(lesi)ae Abbatissae et eiusdem loci congregationis sibi commissae, immo etiam nos pastoralitatis cura ad bene postulata cogente, praefatae ecclesiae duo altaria de Humbecha silicet et Lensth ad usus inibi Deo servientium, libera et absque persona concedimus, ita tamen ut de redditu episcopali, nobis aut ministris nostris Abbatissa quotannis respondeat, et presbyter ibi canturaturus de manu nostra curam accepiat, et capitula Archidiaconi et Decani custodiat …."

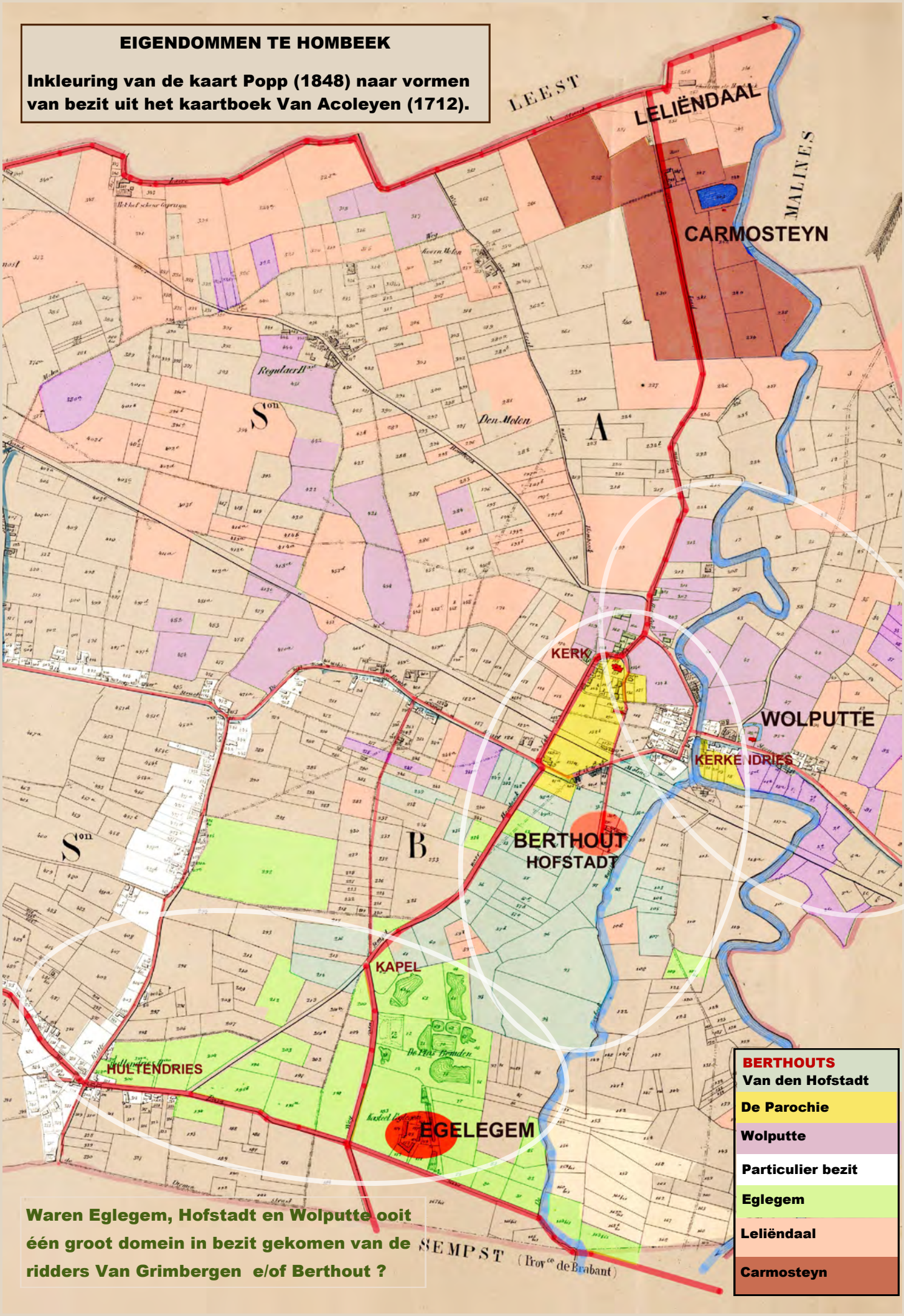
Uit deze kopie in het "*Cartularium van Kortenberg"* vernemen we dat de abdis van Kortenberg op haar vraag de zorg voor de beide parochies verkrijgt van bisschop Burchard, zonder "persona". We nemen aan zonder "het benoemingsrecht".

Van die tijd heeft Zemst geen vat meer op deze parochies. De abdis van Kortenberg droeg nu verantwoordelijkheid, ze beheerde financies en stond in voor de gebouwen. Waarom juist deze twee plaatsen los kwamen van Zemst heeft ons inziens een politieke reden.

Lang voordien, in 915 of daarrond, had de toenmalige hertog van Lotharingen aan de bisschop van Luik een schenking gedaan. Het betrof Mechelen met inbegrip van o.m. Hombeek, Leest en Heffen (zie verder). Als hij deze gebieden schenkt dan moeten ze afgebakend zijn. Dat is nu juist het probleem. Alles wijst er op dat in de schenking enkel het in cultuur gebrachte deel van deze plaatsen begrepen was. De parochies daarentegen bedienden ook de bewoners van het nog bosrijker deel, het later zogenoemde "Smal Brabant". Tweehonderd jaar later is de spanning tussen Brabant en het Mechels gebied onder de bisschop van Luik opgelopen. De tijd is rijp om deze parochies, die juridisch onder Mechelen en de Berthouts liggen, duidelijker onder Brabant te stellen. Voor Zemst zelf en de andere parochies was geen probleem: ze lagen in Brabant.

De parochies Hombeek en Leest liggen deels op grond van Smal Brabant. Op vraag van Brabant brengt de bisschop ze onder beheer van Kortenberg, een hertogelijke abdij. Hiermee is de cirkel rond. Bij alle registraties, dopen, huwelijken en begravingen hebben de pastoors in Hombeek steeds duidelijk vermeld of het ging over personen uit Hombeek-Mechelen dan wel uit Smal Brabant. Dat gebeurde tot de Franse Inval.

Processtukken laten vermoeden dat belastinginkomsten van de parochie Hombeek ooit Mechels waren. De Duitse ridderorde van Pitsenburg te Mechelen had in 1221 nog een conflict daarover met Kortenberg. Hertog Hendrik I van Brabant stelde ze in het ongelijk. Hoe kon het anders?

EIGENDOMMEN TE HOMBEEK
Inkleuring van de kaart Popp (1848) naar vormen van bezit uit het kaartboek Van Acoleyen (1712).
LEEST
LELIËNDAAL
MALINES
CARMOSTEYN
Regulaer II
Den Molen
A
B
KERK
WOLPUTTE
KERKENDRIES
BERTHOUT
HOFSTADT
KAPEL
HULTENDRIES
EGELEGEM
SEMPST (Prov.ce de Brabant)
BERTHOUTS
Van den Hofstadt
De Parochie
Wolputte
Particulier bezit
Eglegem
Leliëndaal
Carmosteyn
Waren Eglegem, Hofstadt en Wolputte ooit één groot domein in bezit gekomen van de ridders Van Grimbergen e/of Berthout ?

DE KAART

Op de Kadasterkaart van 1848 werden enkele van de belangrijkste grootgrondbezitters ingekleurd. De gegevens van eigendommen komen uit het kaartboek van J. Van Acoleyen in 1712 opgemaakt.

De bezitter van ***Carmosteyn*** is dan Locquet, voor ***Wolputte*** is dat Van der Nath, voor ***Hofstadt*** is dat Le Cocq en voor ***Eglegem*** is dat Schooff.

Hieruit wordt duidelijk dat de drie laatstgenoemde domeinen één groot geheel hebben uitgemaakt: het Frankische Eglegem.

De Leibeek was eertijds de Zenne. Daardoor behoren de gronden tussen Leibeek en Zenne aan particulieren en kloosters.

"***Hofstadt"*** zou wel eens het "**heim**" aan de "**beek"** kunnen geweest zijn waarvan de naam "**Hombeek**" is gekomen.

Het grote kerkcomplex (geel) had twee heuvels "de Bergen", gescheiden door de Zennebeek. Op het hoogste punt is de kerk gebouwd. Een tweede kerkgoed was een plein aan de brug: de "*Kerkendries"*. Dat was het oude dorpsplein.

Carmosteyn, duidelijk van latere datum, grensde aan Leliëndaal nabij het Frankische Prolegem. De gronden van Leliëndaal ten noorden zijn vruchtbare akkers die ze verkregen uit schenkingen.

De band tussen het kerkgoed, met de parochiekerk en pastorij, en het herengoed Hofstadt (Berthouts) is frappant. Ook met Wolputte is dat zo maar beide zijn in den beginne wellicht één geheel is geweest.

Zeer vroeg particulier bezit is er nabij de Hultendries, vermoedelijk op verworven gronden voor ontginners. Het centrum is daar niet ontwikkeld maar wel aan de dries bij de Zennebrug. In het molenhuis vergaderden meier en schepenen van Hombeek. Daar stond ons gemeentehuis avant la lettre in "**het dorp".**

HOMBEEK CENTRUM IN WORDING

In een betrekkelijk korte tijdspanne is de korrel ontkiemd. Hombeek ontlook. Hoe kon dat ? Ridders uit Grimbergen verschenen op het toneel. Ze redden de bevolking van de ongemanierde Noormannen die domeinen verwoest hadden en beheerders uitgeschakeld. De redders bleven ter plaatse. Ze namen het beheer van de hoven over. De nieuwe heren bouwden torens om nog een keer invallen te voorkomen. Ze stelden grond ter beschikking waarop de eerste kerk is gebouwd. De parochie van Sint-Martinus was er.

Zijzelf of secondanten vestigden zich bij de Zenne. Ze bouwden er een motte of versterking bij de overgang van de Zenne. Deze kern trok bewoning aan. Het nieuwe Hombeek had zijn centrum bij het hof en het bidhuis. Alle ingrediënten van een nieuw dorpscentrum waren er en de geboorte bleef niet uit.

Alles moet net voor 900 gebeurd zijn in een korte tijdspanne van geen dertig jaar. Dat kan afgeleid worden uit een diploma van 915. Karel de Eenvoudige, vorst van Lotharingen (en Francia), gaf aan Stephanus, bisschop van Luik, de heerlijkheid Mechelen inclusief het kapittel van Sint-Rombouts in leen. Ook Hombeek, Leest, Heffen en Muizen waren in deze koninklijke schenking begrepen.

De schenking van 915

Deze schenking door Karel de Eenvoudige had ook een politieke betekenis. Hij was vorst van Francia (Frankrijk) en van een deel van Lotharingen. Hij beoogde beide gebieden onder zijn gezag te verenigen. Zijn grote rivalen waren de graven. Reinier Langhals, de voorloper van het graafschap Leuven en het latere hertogdom Brabant, was één van hen. Hij overleed dat jaar. Karel zag nu de kans schoon om de autonomie van Lotharingen in te perken. Deze zet van de schenking droeg een steentje bij. Het draaide anders uit en Lotharingen verdampte in deelstaten.

Feiten en fictie

Deze schenking is een feit dat de loop van de geschiedenis verder heeft bepaald. Vooral Mechelen had vanaf nu een apart statuut. Het was een Luikse enclave in een gebied dat uitgroeide tot het grote hertogdom Brabant. De leenheer van Mechelen was de bisschop. Hij beheerde het kapittel van Sint-Rombouts.

De geestelijke zorg lag bij de bisschop van Cambrai. Het is niet duidelijk wie op dat ogenblik de heer in Mechelen was. Er kwam klaarheid in de 12de eeuw toen de bisschop de familieleden Berthout als leenmannen had. Verwanten van deze machtige stam treden overal op in de Mechelse omgeving. We vinden ze ook terug in Hombeek. Pas op het einde van de 13de eeuw werd Gillis of Egidius Berthout in meerdere charters vermeld als heer van Hombeek. Hij is de enige met deze titel die teruggevonden werd. Anderen zijn hem beslist voorgegaan. Hombeek was een heerlijkheid met eigen schepenbank. Leest was dat ook. Deze Gillis Berthout bracht de heerlijkheid Hombeek onder Mechelen. Dat gebeurde in 1308. Er is een enorme kloof tussen 915 en 1308. Hier krijgt fictie de bovenhand. We erkennen de feiten. In 915 moet Hombeek als gebied afgebakend geweest zijn. Later zal blijken dat de heerlijkheid of het rechtsgebied Hombeek in oppervlakte wat anders betekende dan de nieuw opgerichte parochie Hombeek. Bij de parochie hoorden ook nog Brabantse gronden. Als Hombeek, Leest en Heffen zo expliciet genoemd zijn bij de schenking dan duidt dat op het bestaan van parochies.

Feit is dat de parochie Hombeek een groot stuk grond geschonken kreeg waarop de kerk, de pastorij, later ook kostershuis en de school gebouwd zijn. Ze verwierf ook een plein bij de Zennebrug: "de Kerkendries".

Wie was de schenker? Dat is fictie. We nemen aan dat het iemand was met gronden in overvloed. De heer van Hombeek dan?

Oude foto van de kerk van begin 1900 met tegenover de kerk de herberg "In Rome" . © KI-KIRPA a000694

Het uitzicht van de omgeving rond de kerk is in de loop der tijden voortdurend veranderd. De helling naar de beek vanaf het "Hoogland" (eens "De Leeuw van Vlaanderen", nu appartementsgebouwen) is duidelijk te zien. (foto 1, 2)
De Diepestraat is uitgehold. De berm rechts ligt meer dan 1 meter hoger. Dat was het niveau tot de Zemstseweg. (foto 3) In dezelfde straat het kostershuis en deel gemeentehuis en herberg "Stapuit". Ook hier is duidelijk dat de toegangsweg naar herberg "Het Bergsken" nog hoger lag. (foto 4).

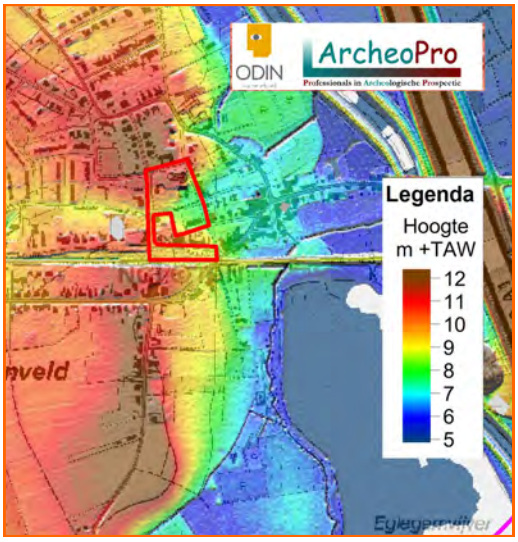

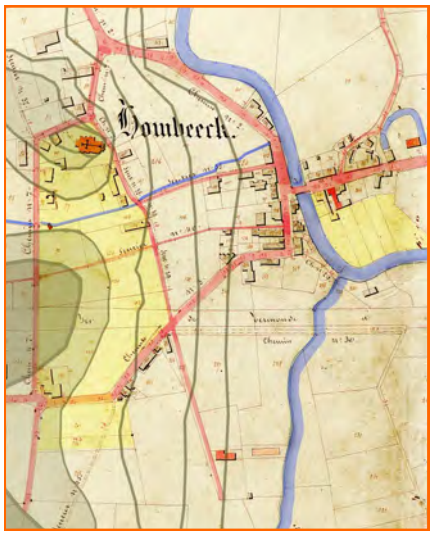
Twee heuvels

De plaats waar de kerk werd opgericht verhief zich boven het landschap op de hoogtelijn van ca. 10 meter. Er was een niveauverschil van bij de 5 meter met de Zenne destijds. De plaats werd ook "Den Berg" genoemd. De herberg die er ooit is geweest heette "Het Bergsken". Deze heuvel was door de Zennebeek gescheiden van de andere hoogte naar Zemst toe. Op de helling van die heuvel moet het dorpshof van de Berthouts gestaan hebben. De plaats heette "Ter Bercht". De "Bergenstraat" is er naar genoemd.

Het oorspronkelijk houten kerkje werd een stenen gebouwtje, klein en eenbeukig met rechtstreekse ingang. De toren stond er tegenaan zonder toegang. Kort na 1626 werd het koor verhoogd op commissie van de heer van Hombeek-Brabant. Hij achtte het koor Brabants. In 1661 gebeurden er nog grootse werken aan: de kerk werd verhoogd en driebeukig. Het ingangsportaal werd uit de toren gekapt met aan de binnenzijde een opening voor doksaal en orgel. In 1751 werd de toren opgetrokken en kreeg een klokvormig dak in barokstijl. De laatste verbouwing dateert van 1853 met uitbreiding van twee traveeën. Het aanzicht binnen bleef neoromaans. Buiten werd het een mengsel gericht op neogotiek en de toren werd nu ingebouwd.

Stad Mechelen: Rapport Odin-ArcheoPro van 14.9.2016

Het landschap is grondig gewijzigd. De spoorlijn holde het niveau sterk uit. De Esdoornschool en de Bankstraat liggen meer dan één meter onder het oude niveau. Bij de bouw van de pastorij werd genivelleerd en toen de schuur van de hoeve Goossens werd gebouwd , werd meer dan twee meter uitgegraven.

Op het grote kerkengoed werd de eerste pastorij gebouwd. Een totale nieuwbouw kwam er in de 17de eeuw die tweehonderd jaar later verbouwd en uitgebreid werd. Ook de woning voor de koster werd op dit stuk opgetrokken. Hij was eveneens onderwijzer en zijn huis diende gelijktijdig als schoollokaal. De Kerk verloor het grootste deel van deze gronden en gebouwen bij de Franse Revolutie.

Het verschil in hoogte is meer dan 2 meter en dat is goed te herkennen vanaf de drempel van de sacristie van de kerk.

BERTHOUTS

Grimbergen is de bakermat van dit riddergeslacht. Wouter Berthout (ca.1070) is de eerste die geregistreerd werd. Zijn vrouw Margaretha van Grimbergen was de dochter van Geeraert, heer van Mechelen en Grimbergen. Dat de Van Grimbergens toen al met Mechelen beleend waren mag duidelijk maken dat deze familie en de familie Berthout, wellicht meerdere generaties eerder, hun sporen al verdiend hadden. Hun versterkte motte in Grimbergen, "**de Borgt**", lag nabij Vilvoorde op een heuvel bij de Zenne. Het strijdersvak was hen niet vreemd zoals het "ridders" betaamt. Wouter had deelgenomen aan de eerste kruistocht en had bij zijn terugkeer de abdij in Grimbergen gesticht.

Jan van Boendale; *Brabantsche Yeesten,* (kopie ca.1445.) Edelen anno 1262 onder wie Wouter Berthout (© G. Croenen, 2003)

Mechelse Berthouts

Van Grimbergen en Berthout (850-1050)
Wouter Berthout, † 1120
Geeraert I Berthout, † 1131
1129 Hombeek Leest aan Kortenberg
Arnout 'Drinkebaert' Berthout, † 1140
Wouter II Berthout, † 1160
Wouter III 'De Vrome' Berthout, †1180
Wouter IV Berthout, † 1201
Wouter V Berthout, 'De Grote' † 1219
1220 Duitse Orde Pitzemburg Mechelen
1232 Leliëndaal in Hombeek
Zijn zoon Gillis op 5de kruistocht, ordebroeder Pitzemburg
Wouter VI Berthout, † 1243
Wouter VII Berthout, † Woeringen 1288
Jan Berthout, †1304
Gillis Berthout, †1310,
ook heer van Hombeek
Floris Berthout, †1331

De kwestie van het Herenhof der Berthouts

Met Mechelen was ook Hombeek vanaf 915 onder het beheer van de Luikse bisschop. Hij gaf het gezag over de stad aan edele ridders uit het geslacht Berthout. Vermoedelijk was dat voor Hombeek ook zo. Dat nemen we aan om twee redenen. Gillis Berthout is de enige geciteerde "heer van Hombeek" rond 1300. Hij was ook de laatste. Tweede reden is dat de Hombeekse domeinen overgaan naar Van den Hofstadt en Wolputte. Ridder Gerard Van den Hofstadt nam in Mechelen en elders het roer van Berthouts over en kwam in bezit van veel van hun goederen. De heren van Wolputte anderzijds waren in Mechelen langs de ridderorde van Pitzemburg geen onbekenden voor de Berthouts.

Was Hombeek bij de schenking van 915 een leengoed onder Luik of was het een onderleen van de Mechelse leenman? Dat is niet zo klaar. Het staat wel vast dat het Mechelse Hombeek een eigen schepenbank had. Hombeek was dus een "heerlijkheid".

Bij de parochie Sint-Martinus hoorde Hombeek-Mechelen maar ook nog een stuk Brabantse grond: Smal Brabant. Dit hing rechtstreeks af van de vorsten van Lotharingen en vervolgens van de hertogen van Brabant, van de Bourgondische vorsten en tenslotte van de koning van Spanje. Hij verpandde het in 1561. Hombeek was in twee gespleten.

Waar het hof van Hombeek heeft gestaan blijft een open vraag. Vermoedelijk was dat bij de Zenne. Tot de 12de eeuw was er geen getij op de rivier. Bij de verzanding van het Zwin is er tot Zemst ebbe en vloed gekomen. Dan is men ook aan waterbeheersing gaan doen en kwam er een nieuwe Zennebedding. De oude Zenne werd een beek waarin het water van de Eglegemakkers geleid werd ofwel "de Leibeek". Aan deze beek zijn nog sporen van een oud hof. Het kadaster geeft een rechtstreekse weg naar de kerk. De heren Van den Hofstadt bezaten het.

Het Vlaams Erfgoed Centrum ontdekte op die plaats sporen van twee grote gebouwen. Ze waren opgetrokken in hout en leem. De archeologen dateerden deze gebouwen als zijnde uit de volle middeleeuwen, de periode van de 10de tot de 13de eeuw. Het zou wel eens het oude Berthoudershof kunnen zijn.

Het Vlaams Erfgoedcentrum ontdekte aan "De Bergen" sporen van een woonsite uit de 10de eeuw.

Wellicht vergaderden de heer en schepenen eerst in het hof zelf maar later op de Kerkendries aan de Zennebrug. Dat weten we zeker. De afspanning erbij gelegen heette "Het Moleken". Daar had een watermolen gestaan tot op de Zenne wisselende stroming was gekomen. Daar is men blijven vergaderen tot kort voor 1800.

De laatste Berthout, heer van Hombeek.

Bij de gratie van de Prinsbisschop van Luik hadden de Berthouts te Mechelen grote sier gemaakt. Ze waren er heer en meester. Wouter VI Berthout († 1243) had in 1220 de Duitse Orde te Mechelen veroorloofd Pitzemburg op te richten. Hij richtte ook te Hombeek het norbertinessenklooster Leliëndaal op in 1232. Voor de Brabantse hertog bleef de Luikse enclave Mechelen een doorn in het oog. Hij haalde geregend de Berthouts naar hem over. Wouter VII (†1288) streed voor de hertog in Woeringen maar bleef op het slagveld. De overwinning daar van Jan I van Brabant maakte hem nog machtiger. Luik schonk zelfs een tijd het leen Mechelen met de heren Berthouts aan Brabant.

Intussen waren de Ambachten een corporatieve kracht geworden in de stad Mechelen zoals in vele steden. De Berthouts streden met Brabant mee in 1302 in Groeninge tegen de Ambachten. In Mechelen werd eveneens een opstand de kop ingedrukt en zware boetes opgelegd. Jan Berthout stierf in 1304 en werd opgevolgd door zijn broer Gillis, heer van Hombeek. De Luikse bisschop van Bar omzeilde de Berthouts en kende de Mechelaars grote voorrechten toe in 1305. Hij werd te Mechelen ingehuldigd als wettige Heer en Gillis Berthout had het geding verloren. Hij bracht nu ook de buitengemeenten met o.m. Hombeek onder Mechelen en beloofde de helft van de inkomsten aan Luik af te staan.

In 1310 stierf Gillis Berthout, heer van Mechelen, heer van Hombeek.

De drie hoven in Hombeek

Gillis Berthout (1244-1310), de laatste heer van Hombeek-Mechelen had het jaar voor zijn dood Gerard Van de Hofstadt ingeschakeld als vereffenaar van zijn leengoederen. Hij liet zijn vermogen aan zijn zoon Floris Berthout (1270 1331). Diens goederen en die van zijn dochter Sophie Berthout (1295-1329), echtgenote van de graaf Reginald Van Gelre, gingen over naar dezelfde Gerard Van den Hofstadt. Meerdere akten van overdracht zijn bekend tussen 1313 en 1331.

> "… super domistadium cum horto de kerkeschuere, **iuxta bona de Hofstade,** vocaturque modo den Roscam"
> "… (cijns) op woonst met hof "de kerkeschuere" naast de goederen de Hofstade, en wat den Roscam heet" (Fr. Reyniersstraat)

Blijkbaar verwierf hij ook de Hombeekse bezittingen van de familie Berthout. In 1349 werd aldus geregistreerd: " by tgoet Van Hofstade by der brugghen te Hombeke" bestaande uit drie hofsteden. We nemen aan dat het hier gaat over Eglegem, Hofstad en Wolputte (zie kaart blz.20). Dat hij Eglegem bezat getuigen de Mechelse schepenbrieven. Er zijn aanwijzingen dat ook het goed "Berthout" door hem beheerd werd. Het ging later over naar Lecocq Van Liefkensroe. Deze familie had nalatenschappen van de Berthouts in de gemeente Humbeek.

Het hof van Wolputte

Dit derde hof is het enige op de rechteroever van de Zenne. Dat het werd opgericht in laaggelegen nattige grond is eerder ongewoon en enkel maar verantwoord om strategische redenen.

Deze motte in een bocht van de rivier moet dus als bruggenhoofd gezien worden ter bescherming van Mechelen. Dat moet gebeurd zijn kort nadat Hombeek met Mechelen onder Luik was gekomen. De Zenne werd de natuurlijke buffer tegen bedreiging uit Brabant. De Berthouts, *advocati* van de Luikse bisschop te Mechelen, hebben hier hoogstwaarschijnlijk de hand in gehad. Dat kan in de 13de eeuw gebeurd zijn. Toen kwam er ook de eerste steenweg tot aan de brug voor snelle interventie voor Mechelse verdediging.

Was dit één van de drie hofsteden die Van den Hofstadt had te Hombeek "*by der brugghen*"?

In de 14de eeuw zien we drie generaties Van Wolputte (Waelpot) in Hombeek. Achtereenvolgens Floris (cit. 1350), zijn zoon Jan (cit. 1350) en Arnold Van Wolputte (cit. 1433). Zijn dit nazaten van de eerste meester van de Duitse orde, bevriend met de Berthouts?

Het goed Van Wolputte bij de brug was een heerdij. Deze heren hadden dus leenplicht. We weten dat Eglegem het oudste leen was van de Karolingische vorst. Het leengoed van Muyselwijk onder Eglegem hoorde daarbij en ging over naar de Brabantse hertog. Zijn de Brabantse rechten van leengoed Eglegem zelf niet overgegaan naar het hof aan de brug? Dat kan men zich afvragen en dan is meteen het probleem van de baan dat Wolputte met zijn hoeve aan de kerk Brabants was . (zie kaart blad 26).

Duitse Orde en Pitzemburg

Een broederschap van Duitse ridders trok mee ten strijde naar het Heilig Land. Uit 40 broeders werd **Hendrik Waelpot** om verdiensten tot eerste "meester" gekozen. Door toedoen van deze grootmeester van de Broederschap uit Bassenheim (bij Koblenz) werd de verplegende orde in 1198 omgevormd tot een ridderorde. De akte zei: "Hij was wijs, vroom en van een goed regiment en om hun strijd tegen heidenen en ongelovigen werd hij beloond met gronden en goeden die de orde voor eeuwig mocht behouden". Akko, het middelpunt van het Heilig Land, werd aangewezen als hoofdzetel van de orde.
Wouter V Berthout was daar ook. Zijn vrouw overleed in Akko in 1209. Hijzelf stierf in 1219 te Damietta bij de vijfde kruistocht. Zijn zonen Gillis en Arnold vergezelden hem. **Gillis Berthoud,** heer van Berlaar, werd ridder in de Duitse orde die dan ook te Mechelen een vestiging had. Er waren ordebroeders met de naam Waelput of Wolputte. Waren ze verwant aan de eerste grootmeester ?

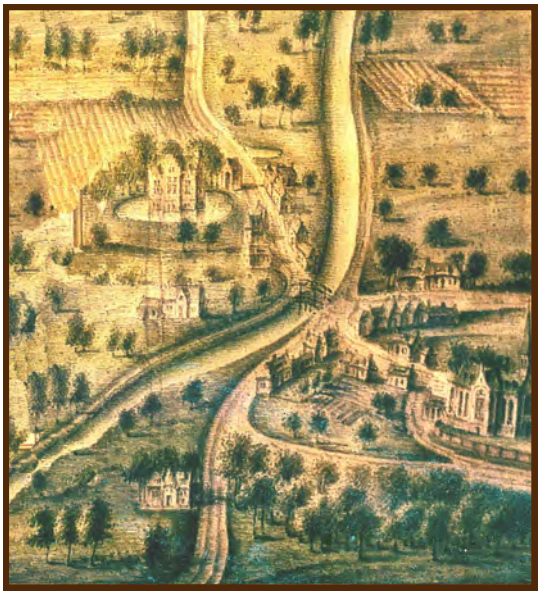

Brabantse enclaves (rood) de kaart van Hombeek (1690) (Rijksarchief Brussel, © R.A. Brussel off. Fisc. b)

WOLPUTTE: van verdedigingsmotte der Berthouts tot leengoed van Brabant onder de gelijknamige familie Wolputte. In de Bourgondische tijd een omwald renaissancekasteel van de familie Schooff. Het vervallen goed werd hoeve in de Franse tijd en in 1840 door de familie Pansius opnieuw heropgebouwd in classicistische stijl. Was kortelings een eethuis met de de loze naam "baron Van Zon" en nu even onbeduidend "Achilles" geheten.

schilderij van Jan van Hanswijck (ca.1575)

Wolputte eertijds en na 1848

HET ANCIEN REGIME
1300- 1792

Hombeek deinde mee op de grote gebeurtenissen, politiek en sociaal, die onze gewesten beroerden. Na 1300 waren de steden kleine staten geworden. Mechelen speelde daarin mee in een zeer speciaal statuut. Brabant kwam nog op het voorplan. Door de huwelijkspolitiek van de hertogen van Bourgondië ging het hertogdom met het graafschap Vlaanderen en andere op in een personele unie. Van dan kunnen we van een land spreken en van een landvorst.

Onder de Bourgondische hertogen kenden we de grootste bloei. In Mechelen kwam de Grote Raad. Kanselier Jan II Carondelet betrok het kasteel Relegem op Zemst.

De andere hoven in Hombeek werden betrokken ofwel door raadsheren van de Grote Raad of door *Communemeesters,* schepenen of notabelen van Mechelen. Zo waren er o.m. raadsheer Jan de Leeuw op Expoel, Schepen Willem Kerremans op Carmosteyn, de raadsheren Willem en zoon Jan Schooff op Wolputte en op Eglegem. Ofschoon de notabelen er zich vestigden, de bevolking van Hombeek profiteerde niet mee van de Mechelse welstand.

Onder de Habsburgers kwam de vreselijkste periode van burgeroorlog tussen katholieken en protestanten. Leliëndaal ging verloren en onze kerk werd zwaar verwoest. Bij de familie Schooff sloeg de verdeeldheid toe in eigen rangen. Eglegem was kerks. Jonker Jan Schoof, *communemeester* van Mechelen, bestierf het en werd in de O.L.V.-kerk begraven.

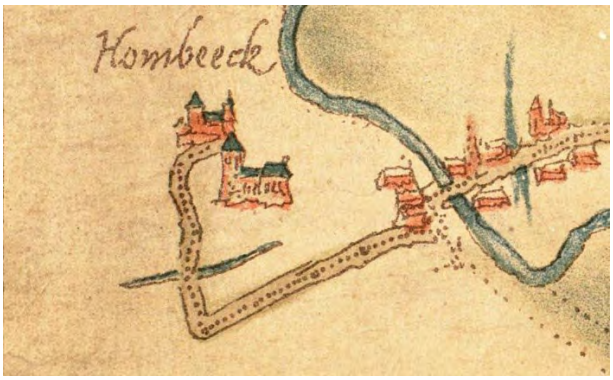
Anderzijds werd Wolputte om de protestantse gezindheid geconfisqueerd en werd begin 1600 in dit hof het gerechtshof van het bisdom Mechelen geïnstalleerd.

Kaart Bollin (1600) met Wolputte Behorend "à l'éveque de Malines"

Tijdens de Spaanse tijd kwam de slapende "*achteruit*" van Hombeek, het vergeten Smal-Brabant, tot leven. Philips III gaf het een statuut van heerlijkheid. Het Brabantse Hombeek was nu aan de beurt. Na eerst onder de voet gelopen te zijn door de Fransen met Hollandse bezettingslegers in Hombeek, kwamen we onder Oostenrijkse keizers. Het blijkt geen grote welstand gebracht te hebben. De verlichting stak de kop op en dat fenomeen zou zwaar inhakken in het kerkvermogen maar dan moesten de Fransen eerst nog komen.

NEER-HOMBEEK

Hombeek dorp: kaart van J.Deventer (1560) © KBR.

Al gaat het hier over een zeer lange periode van 500 jaar, toch veranderde er weinig aan de centrumvorming van Hombeek. De *driesen* of pleinen waren aantrekkingen voor volksleven en vermaak. De twee bekendste waren de "*Hultendries*" en de " *Kerkendries*". Van een klassieke dorpsplaats kan moeilijk sprake zijn. Op het plein aan de Zennebrug was een grote lindeboom. Daaronder werd vergadering gehouden.

Kegelspel, detail Jan Steen

Na 1308 had Hombeek geen schepenen meer. De inwoners van Hombeek-Mechelen hingen rechtstreeks af van de stad. Hombeek maakte met Leest en Heffen deel uit van het Mechels district. De schout of plaatsvervanger van de heer had politioneel toezicht op de stad. De stadsraad of de zogeheten ***magistraat*** met wetgevende en juridische macht, bestond uit twee ***communemeesters*** en twaalf schepenen. Van hen kwamen er zes uit het patriciaat (poorters) en zes uit de ambachten. Deze waren de lakenmakers, de brouwers, de visverkopers, de huidevetters, de bakkers en de beenhouwers.

Hombeek stond onder toezicht van een meier. Hij vergaderde ter plaatse met de ***gezworenen*** van ons dorp. Die bijeenkomsten werden gehouden op de vermelde "Kerkendries" in de daaraan gelegen herberg "het Moleken". Er werd een huur betaald voor het gebruik van een kamer in deze herberg. Dat kostte aanvankelijk 6 en later 7 gulden per jaar. Uit latere aktes is gebleken dat aan de woning een kelderkamer verbonden was van 20 vierkante meter. Vermoedelijk was deze de vergaderzaal.

Soms vergaderden ze ook in het huis van de meier te Mechelen. Die mocht daar niets voor aanrekenen. Uit de kleine geschiedenis wordt vernomen dat de gezworenen van Hombeek graag een pintje lustten. Toen koster Adam Van Beveren in aanmerking kwam om het volk te vertegenwoordigen als gezworene, tekende de pastoor bezwaar aan. Uit ervaring wist hij dat de brave man zo al meer dan genoeg last had van alcohol. Dat risico moest er niet bijgenomen worden. Onze vertegenwoordigers hadden weinig of niets in de pap te brokken. Ze hadden enkel adviesrecht. In het beste geval mochten ze zich in Mechelen bij de schepenen komen verdedigen. Over tolgelden, cijnzen en belastingen besliste men in Mechelen waar ook recht gesproken werd door de vierschaar.

Kaaartboek 1712 Jan Van Acoleyen

De Brabantse enclaves. Kaart RAB, office fiscal

"Het Moleken" was ook in de loop der tijden belast geworden met een cijns aan de Kerk. De pastoor kocht er zijn wijn voor het feest van de communiekanten en voor de speciale vieringen van de O.L.V.-feestdagen. Als hij wat te trakteren had, gebeurde dat meestal hier. Zo ook werden in 1661 de timmerlieden, de *plaveiers* en de *dakwerkers* hier een pint geoffreerd eens de meiboom op het dak van de herbouwde kerk was geplaatst. De gronden achter de Kerkendries waren beplant met kriekenbomen. Een handelaar uit de buurt, Matheus Monsieur, zorgde voor plukkers. Hij verhandelde de vruchten en voerde er zelfs uit naar Nederland. Het kriekenbier was fel begeerd. Er stonden ook olmen en wilgen. Ze werden verkocht om de dijken van de Zenne achter Eglegem te verstevigen. Toen de kerkmeesters ook het gras op de Zennedijken te gelde wilden maken, werden ze teruggefloten. Volgens een testament dat de pastoor had opgemaakt bleek dat enkel de bomen aan de Kerk behoorden en geen andere gewassen.

De vergaderplaats bleef eeuwenlang "*het meuleken*" heten hoewel er sinds mensenheugenis geen molen meer was geweest. De vermoedelijke watermolen op de Zenne had zijn effect al lang verloren van toen het water in twee richtingen ging stromen bij ebbe en vloed. Hij werd afgebroken.

De herberg veranderde in de loop der jaren geregeld van eigenaar. We noteerden achtereenvolgens familie De Backer, Verlinden, Van der Elst, Vekemans. Het huis werd later de winkel van kleermaker Jacobs, de beenhouwerij van Wannes Croon en is nu Optiek Gino. Lange jaren nadien zijn de afstammelingen van de laatste herbergier Petrus Vekemans-Van der Elst die in 1842 was gestopt, nog de familie "van Meulekes" blijven heten. Zo woonden nog op de Mechelse weg twee achterkleinkinderen die de toenaam droegen: Wis Vekemans, alias "Wis van Meulekes" (1890-1968) gehuwd met Jaak Peremans en Frans Vekemans, alias "Frans van Meulekes" (1897-1987), gehuwd met Margriet Roelants en Helene Willaert.

Frans Vekemans, alias "Frans van Meulekes" had deze toenaam na vier generaties nog toebedeeld gekregen alhoewel de herberg lang voordien opgehouden had te bestaan.

SMAL BRABANT

Als koning Philip IV in 1626 Smal Brabant aan Robert de la Tour van de hand deed voor 2000 gulden was hij niet aan zijn proefstuk. Zijn grootvader Philip II, zoon van Keizer Karel V, had het ook al geprobeerd in 1561. Als een gewone verkoop bij opbod was het toen, bij het uitgaan van het kaarslicht, gelaten aan een Antwerpse nobele heer, tollenaar op de Schelde, met name Laurens De Rycke. Van Jan De Rycke ging het pand in 1603 aan Daniel Pellekens van het Leestse Scheurcapruyn. De tijden waren ongunstig na de strijd tegen protestanten en in 1614 kwam Smal Brabant terug aan de vorst en het rijk.

Robert de la Tour woonde op Carmosteyn aan de Zenne. Hij had de heerdij gekocht voor zijn schoonzoon Julius de Boccabella, gehuwd met Maria Margaretha de la Tour. De nieuwe heer van Smal Brabant maakte er onmiddellijk werk van. Hij stelde een meier en schepenen aan. Hij kocht duizenden jonge planten en liet alle straten in zijn domein met bomen afzetten. Hombeek veranderde in de kortste tijd van aanzien.

Hendrik Frans De Cort, *Hombeek, Carmosteyn*, © K. Museun Schone Kunsten te Antwerpen

beek. Het strekte zich verder ook uit over West-Leest en zelfs over een klein gedeelte van Heffen. In Hombeek was dit gebied quasi even groot als Hombeek-Mechelen. Het was aanvankelijk begroeid met bomen en struiken. In dit laatst ontgonnen gebied was de bewoning eerder schaars. Bij de schenking in 915 van Hombeek (Neer-Hombeek) aan Mechelen schatte men dat daar een honderdtal haardsteden waren terwijl er in het Hombeekse deel van Smal Brabant toen slechts 6 à 7 waren. De bevolking groeide er sneller aan en tegen 1787 waren er in Hombeek-Mechelen ca. 594 inwoners en in Smal Brabant 498. Toch kozen de nieuwe heren niet om in hun heerlijkheid te wonen. Daar had men iets op gevonden: de enclaves. Zo werd het kasteel Carmosteyn geacht Brabants te zijn en woonde de heer niet in Mechelen maar in zijn gebied. (zie kaart blz. 26)

Julius De Boccabella legde niet enkel herenstraten aan. Hij liet ook kort na zijn aanstelling het koor van de kerk vernieuwen. Dat deed hij omdat ook het kerkkoor geacht werd Brabants te zijn. Zo kon de intronisatie van een heer van Smalbrabent in "zijn eigen" kerk gebeuren en niet in een Mechelse. Nog een belangrijk ding waren de inkomsten door accijnzen op alcohol. Er zou nu

Philip IV, koning van Spanje in geldnood.

Philip was slechts 16 jaar oud als zijn vader stierf in 1621. Zijn tante Isabella was onze regentes. Datzelfde jaar overleed haar man Albrecht zonder erfgenaam en we verspeelden alle kansen op een nieuwe vorstelijke dynastie. Zo kwamen we weerom rechtstreeks onder de Spaanse kroon.

Tot overmaat van ramp liep ook het vredesakkoord met de Hollanders ten einde, het zogenaamde "Twaalfjarig Bestand". Het Spaans leger in de Nederlanden werd weer tot 60 000 man en op volle sterkte gebracht. Spinola wist wel in 1624 Breda in te nemen. Spanje zat echter in zo een slechte financiële situatie dat het leger, na de inname van Breda, moest teruggetrokken worden en er voor een verdedigende strategie werd gekozen.

Waar moest Philip het geld halen?

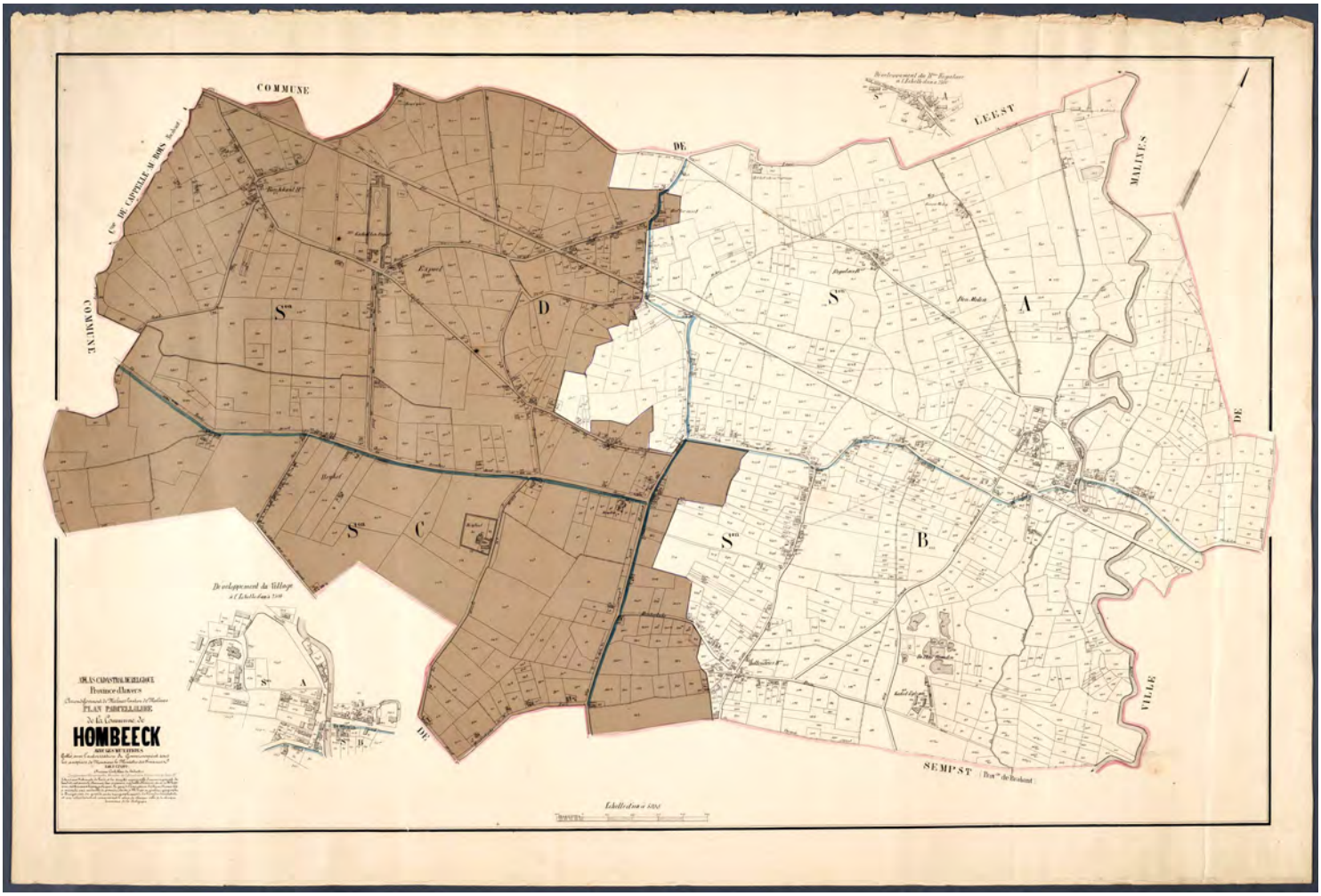
Een probaat middel was eigendommen met titels in pand geven aan ijdele en welbemiddelde edelen. Dat gebeurde in 1626. De schoonzoon van de vermogende Philip Kerremans had er veel voor over. Zo werd jonker Robert de la Tour, echtgenoot van Anna Kerremans "heer van Smal-Brabant".

Brabants bier geschonken worden in de nieuwe Hombeekse heerlijkheid. Hij kocht van molenaar Verlinden het brouwerijtje op het Regulaer. Hoewel dit ook op Mechelse grond gelegen was, werd het ook geacht een Brabantse enclave te zijn. Er was een herberg aan verbonden. Dit werd het eerste vergaderlokaal voor de meier en de schepenen. Ze beslisten er over het wel en wee van Smal Brabant bij een lekkere pint Brabants bier. Daar zetelde ook de vierschaar, zeg maar het gerecht. Daar werd ook de galg opgericht of was het een schandpaal? Het hield niet op. De belangrijkste herbergen in Hombeek werden nu betwist al dan niet Brabants te zijn. Zo nam men aan dat de herbergen "Sint Huybrechts", later "Den Engel" aan de Zennebrug en ook "Den Reus" op de Mechelse weg Brabantse enclaves waren. Het pittigste geval was de herberg op het Heike (later woning Libert) waar de grens van Smal Brabant middendoor liep. Daar schonk men zowel Brabants- als Mechels bier. Bij controle door de Mechelse ontvanger schoven de drinkebroers met Brabantse pinten naar de ene zijde en bij controle van Brabant schoven die met Mechels bier naar de andere zijde. Zo ontliep men belastinggeld.

Vanzelfsprekend dat de installatie van een nieuwe heerlijkheid op de grens met de Vrijheid Mechelen kwaad bloed zette bij de *communemeesters* van de stad. De eeuwige strijd die voortijds tussen de hertog van Brabant en Mechelen gestreden werd, laaide weer op. Deze keer niet meer met de wapens maar voor de rechters. De grens tussen beide gebieden werd in vraag gesteld. Ze was grillig en veranderde voortdurend. In 1712 had Mechelen er genoeg van en landmeter Jan Van Acoleyen kreeg de opdracht een kaartboek te maken met daarin de beschrijving van alle eigenaars op grond van Hombeek-Mechelen. (zie kaart Popp waarbij Brabantse gebied gearceerd werd volgen dit kaartboek).

Hombeek herleeft

Smal Brabant mocht dan wel het deel van Hombeek zijn dat wat smalend altijd "den achteruit" genoemd werd, de nieuwe heer opereerde vanuit diverse plaatsen die in Hombeek-Mechelen gelegen waren. Hij ging het gemeenschapsleven van heel Hombeek beïnvloeden en Mechelen vreesde dat. In 1626 werd de handbooggilde van Sint-Martinus en Sint-Sebastiaan nieuw leven ingeblazen en een nieuw reglement opgemaakt. Het baatte niet want we zien dat later Michiel Locquet hoofdman van de gilde is geweest. Er stond een wip op den Hultendries. Er was er ook een in het dorp, niet op de Kerkendries maar ertegenover (zie kaart blz.28).

De kaart Popp 1844 ingekleurd volgens de gegevens van Mechelse bezittingen uit de kaart Van Acoleyen van 1712. Smalbraband donker gekleurd.

RIJKELIJK INTERMEZZO

Ferdinand Helleman (1557-1617) leidde in Antwerpen de Cie Helleman en Co." Deze groothandel in edelstenen, parels, diamanten en juwelen had filialen in Venetië, Hamburg, Calais, Sluis en andere plaatsen. Zijn dochter, **Anna Maria Helman** (° ca.1600 – 1658) en haar man Livio Invrea (Genua 1604-1648), hadden het kasteel van Releghem te Zemst als maison de campagne. Wolputte in Hombeek, de hoeve aan de kerk en het nieuwgebouwde "maison de Plaissance" waren eveneens hun eigendom. Ze verkeerden in de beste kunstenaarskringen. Haar zuster Constantia (1608-1678) was met Nicolaas Rubens (1609-1655) getrouwd, zoon van schilder Peter Pauwel Rubens. Hij en Antoon Van Dijck waren te Genua in contact geweest met de familie Invrea. Een nicht van Anna Maria Helleman was met de Hollandse dichter P.C. Hooft getrouwd. Met haar man organiseerde Leona Helleman op hun goed in Muiden bijeenkomsten voor kunstenaars en geleerden: de zogenaamde Muiderkring. In Zemst werden ook dergelijke contacten gelegd. Relegem ging "De Savants" heten. Constantijn Huygens de Jonge (1628-1697) en David Teniers waren er te gast. In die tijd herbouwde Rubens zijn buitengoed in Elewijt en Balthasar III Moretus had op Expoel een maison de campagne.

In 1644 kwam het schilderij van Sint-Martinus in onze kerk. Het is uit het atelier van Antoon Van Dijck en een compilatie van zijn Martinus van Zaventem en Windsor.

Naar verluidt zou David Teniers een klein dorpszicht geschilderd hebben met onze kerk en het "maison de plaissance" van Invrea-Helleman erbij. Het zou zich in de reserve van het K. Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen bevinden met achteraan in potlood de vermelding "Hombeek". Hopelijk komt het eens boven water.

Een hoeve en een "Maison de Plaissance"

In die jaren is de zeer welstellende Fernando Helleman in het bezit gekomen van het hof van Wolputte. Er is onduidelijkheid over de juiste tijd. Zoals gezegd was Wolputte begin 1600 gerechtshof van het bisdom Mechelen. Het geconfisqueerde goed zou daarop terug geschonken zijn aan nakomelingen van de familie Schoof. Alles werd kort daarop verkocht.

Anna Marie Helleman (°ca.1600 – 1658), dochter van de schatrijke Ferdinando Helleman uit Antwerpen, huwde in 1637 met Livio Invrea, (Genua 1604-1648). Verwant aan de doge van Genua was hij te Antwerpen actief in het bankwezen en consul van de Genuezen aldaar. Met zijn echtgenote bezat hij al het hof van Releghem te Zemst. In 1638 verhuurde hij de hoeve van Wolputte aan de kerk aan Jan De Laet. Hij noemde zich ook heer van Wolputte. Dit zou zijn blijkens de koop ervan in 1644 (niet gezekerd) op Philip d'Ostrel. Zeer interessant is dat tegenover de kerk, op grond van de hoeve Wolputte, rond 1640 het "Maison de Plaissance" werd gebouwd. Duidelijk werd hiervoor steen en blauwsteen opgehaald uit het puin van Leliëndaal. Ze gebruikten het als tijdelijk verblijf voor hun gasten op Releghem.

Het hoogtepunt onder Antoon Locquet

Het wapen Locquet werd later gemeentewapen van Hombeek.

Julius Boccabella overleed in 1660. Vier jaar later stierf zijn zoon Karel, die hem te Hombeek opvolgde, kinderloos. Zijn broer Jan Boccabella is nog 5 jaar heer van Smal Brabant geweest tot zijn vroegtijdige dood in 1699. Dan gebeurde eerst nog een overdracht aan de raadsheer van Financiën te Mechelen, ridder Jan d'Arazola de Onate. Datzelfde jaar Is Jan Antoon Locquet president van de Grote Raad te Mechelen geworden. In 1671 voegde hij bij de andere titels deze van "heer van Hombeek, alias Smal Brabant" er nog bij. In 1681 werd hij burggraaf en verhief Hombeek het jaar daarop tot burggraafschap. Na hem volgden zijn zoon Michiel Locquet (1653-1726) en diens zoon Jean François Locquet (1685-1751). Hij stierf zonder erfgenaam. Ze werden allen in onze kerk begraven. Het epitaaf van Jan Michiel Locquet is in de rechter zijbeuk.

De titels gingen over op **Jean Joseph van der linden,** een neef van de moeder van Jean François. Hij nam de naam Locquet aan. Zijn broer Ignace François van der Linden, baron d' Hoogvorst volgde hem op en tenslotte zijn zoon Jean Joseph Ghislain van der Linden d' Hoogvorst.

Van "Maison de Plaissance" naar herberg "Den Berg"

Honderd jaar na de oprichting, in 1757, verkocht de familie Van der Nath hun 'klein kasteelken" aan de kerk. Het was intussen een herberg geworden met de naam "Den Berg". Peter Verbruggen was de uitbater. Daar werden nu de vergaderingen gehouden van de meier en schepenen van Smal Brabant. In 1780 werd er door Peter Cauwenbergh een smoutmolen ingericht. Verbruggen bouwde een nieuwe herberg kortbij. Ze heette "Het Bergsken". De raad verhuisde naar daar. Met een paar huizen en deze herberg ging het leven rond de kerk toenemen.

OP DE VOORAVOND VAN DE NIEUWE TIJD

Hombeek had twee lokalen waar raadsleden vergaderden: aan de kerk en aan de Zennebrug. Van een echt centrum kon men niet spreken. Een gedroomde eenheid van het ideale dorp was er na 18 eeuwen zeker niet. We stonden nergens.

DE NIEUWE TIJD

1792– heden

De grootste reorganisatie structureel, wetgevend en gerechtelijk greep plaats toen de Fransen hier de macht overnamen. Hombeek werd voor het eerst één gemeente. Het kreeg de grenzen van de parochie Hombeek, Sint-Martinus. Er kwam een gemeentebestuur met burgemeester en schepenen. Sindsdien zijn er 14 Hombeekse burgemeesters geweest.

In de Hollandse tijd, die maar 15 jaar duurde, werd in 1825 een eerste gebouw verworven door de gemeente. Het werd het schooltje in de Diepestraat.

Onder de Belgische vorsten is een grote drang ontstaan om Hombeek te modelleren naar een aantrekkelijk dorp met een beter uitzicht. De zoektocht was begonnen naar een dorpsplein of beter gezegd een "grote markt". Zes burgemeesters hebben zich daar uitermate voor ingespannen.

Alles begon in 1842 met Pierre de Meester die dringend een nieuw gemeentehuis zocht maar niet vond. Bijna 40 jaar later bouwde Vincent Ceulemans het oude schooltje om tot raadhuis. Burgemeester De Saegher won grond uit de gedempte Zennebedding in het dorp en realiseerde daar in 1898 een heuse dorpsplaats. Dat werd tientallen jaren als het centrum van Hombeek beschouwd. Toch bleven kerk en gemeentehuis er verweesd ver van afliggen. Edward Lauwers trachtte daar iets aan te doen door grond te voorzien als nieuwe dorpsplein dicht bij de kerk. Uiteindelijk hebben burgemeesters Albert Christiaens en Bernard de Meester tussen 1950 en 1976 een poging gedaan om kerk en gemeentehuis aan een marktplein te krijgen. Een echte "grote markt" kwam er nooit.

Na 40 jaar onder Mechelen zal burgemeester Bart Somers op 2 september 2018 een dorpshuis openen: vernieuwd, klimaatneutraal, aan de dorpsbeek met de kerk zichtbaarder op haar heuvel in een groen kader.

DE FRANSEN

Vier jaar voorspel

Hoewel de helft van de bevolking onder Mechels gezag stond werd graaf van der Linden d'Hoogvorst, heer van Smal Brabant, aangevoeld als de morele gezaghebber van alle Hombekenaren. De antikerkse fratsen van keizer Jozef II hadden vele gelovige zielen naar de rangen van de "Patriotten" gedreven. Een nieuwe staatsvorm werd uitgeroepen: d**e Republiek van de Verenigde Belgische Staten**". In de nacht van 13 december 1789 moesten de Oostenrijkse soldaten de stad Mechelen ontvluchten.

1792

Als in november 1792 De Fransen met generaal Dumouriez onze grenzen schonden, werden ze door velen (Vonckisten) als "bevrijders van de Oostenrijkers" aangezien. Op 28 november werd te Mechelen een nieuwe gemeenteraad samengesteld van het kersverse democratische bestel: ***l'Assemblée provisoire du première année de la République Belge*.** Daarin zat een stuk van Hombeek.

De notabelen van Hombeek werden verzocht bij de pastoor plechtig te komen verklaren dat ze de ***Eerwaerdige Heeren Staeten*** onderdanig zouden zijn en geen anderen soeverein wilden erkennen. Kort voor Kerstmis greep deze plechtigheid plaats in onze parochiekerk. Het verslag luidde:

"*De heer de Meester nam plaats achter de communiebank. Zodra alle representanten achteraan in de kerk verzameld waren, werden de deuren gesloten. Processiegewijs kwamen de vertegenwoordigers van het volk door de middengang naar het altaar. De borgemeester las het Manifest van den Gererael Dumourier voor. Vervolgens werd lezing gedaan van de eed die verklaard werd. De pastoor verzekerde dat ze den Eed in consientie mogten presteren ende niets contrairie aen de Religie behelsde. Daarop zegden de vertegenwoordigers met luyder stemme ; "Ik sweire te mainteneren de Libertijd ende Egalitijd ende dezelve met het perykel van mijn leven te beschermen".*

Jan Frans Ceulemans werd de nieuwe burgemeester, Peter Jan Cauwenbergh en Jacobus Horckmans schepenen, en *bedesetter* werd de smid uit het dorp, Philip De Backer, die met de weduwe van Philip De Kempeneer gehuwd was.

1793

In januari viel het hoofd van Lodewijk XVI onder het mes van de guillotine. Op de bloedige repressie in Parijs kwam internationale weerstand. Van maart 1793 tot juli 1794 zijn de Oostenrijkers weer de baas. De heer van Hombeek, graaf van der Linden d'Hoogvorst, maakte in juli 1793 duidelijk dat Philip Van Asch, de pachter op den Hogen Moet, de Hombeekse burgemeester was. Bewijs daarvan was dat: "*de sleutels der commune berusten onder de hoede van borgemeester Van Asch ende van de schepen Teughels".* Hombeek Brabant vergaderde nog steeds in de herberg "Den Berg" aan de kerk waar de schepenkoffer stond waarin de gemeentedocumenten achter slot bewaard werden.

1794

De tweede inval van de Fransen werd minder enthousiast onthaald. De aap was uit de mouw gekomen. Tussen 12 en 15 juli werd de aanval op Mechelen gericht over een front van Weerde tot Heffen. Er gebeurden baldadigheden, brandstichting en verkrachting en roof. Alles wijst erop dat ook in Hombeek veel schade werd aangericht. Het kasteel Carmosteyn was mikpunt en het "Maison de Plaissance" aan de kerk werd geteisterd, vermoedelijk door brand. Het werd nooit meer in zijn oorspronkelijke staat terug hersteld. De trapgevels werden vervangen door een zadeldak. De 40-jarige Peter Van Beveren, de herbergier uit "Den Berg" werd een maand later teruggevonden, opgehangen op een zolder van kasteel Carmosteyn. Was het een wanhoopsdaad of geweldpleging? Dat kwam niet aan het licht. Hij kreeg toch een kerkelijke begrafenis. De graaf van Hombeek was gevlucht naar Emmerich en dus "émigré" en zijn verbeurde kasteel werd staatsdomein. Op het einde van dat jaar trad Philip Van Asch bij het nieuw bewind nog op als *borgemeester.* Bij een telling noteerde hij 105 woonsten en 584 inwoners in de gemeente. Hij trad hier nog duidelijk op als vertegenwoordiger van het Brabantse Hombeek. Dat deed hij bij de verantwoording voor graan en hooi dat jaarlijks aan de Fransen zou moeten geleverd worden. Eind dat jaar postuleerde Jacques Horckmans voor het ambt van griffier voor Hombeek Brabant.

1795

Op 3 februari 1795 stuurde de meier een brief voor goedkeuring van deze benoeming naar het Centrale Bestuur van Brabant. Hij voegde er aan toe dat Jacques Horckmans bekwaam was en zeer sluw voegde hij er aan toe dat de benoeming in het voordeel van de Fransen was. Zonder griffier konden de opeisingen niet geregistreerd worden. Het was de eerste Hombeekse correspondentie met het gebruik van de nieuwe aanspreektitel van *Citoyen,* met de nieuwe jaartelling en met alle geplogenheden van het Nieuw Regime:

Liberté, Fraternité, Egalité

Les Municipeaux de la commune de Op-Hombeeck Brabant, quartier de Capellen op den Bos,

Aux membres de l'Administration de l'Arrondissement de Brabant

Bruxelles 15 Pluviose 3ieme Année de la République

Citoyen,
Par le décès de Francois Pierre De Roovere le Greffe de notre commune est devenu vacant dont la collation du ci devant Barron d'Hoogvorst comme seigneur de lieu. Vu le besoin extraordinair et journalier, tant par rapport aux Requisitions qu'autrement nous avons par provision autorisé le nommé Jacques Horckmans notre habitant pour faire et gérer les fonctions de Greffier en attendant que vous confières cette place soit a lui ou'a telle autre que vous trouverez convenir.
Nous vous observons néammoins que le susdit Jacques Horckmans est d'une très bonne conduite et qu'il a la capacité et les qualités réquises pour désevir avec exactitude notre griffe a quel effet nous espérons que vous le nommerait a cette place.
Salut Fraternité

P.J.Van den Bossche, majeur d'Hombeeck Brabant, authorisé par le municipalité de la ditecommune

Twee dagen later was er al een bevestigend antwoord. Horckmans was nu griffier in de *Municipalité d'Hombeeck, consifderant que le service de la République souffirait si le dite remplacement était différé".* Zo werd dit ingeschreven in het *"Régistre aux arrêtes de l'Administration de l'Arrondissement du Brabant".* Met andere woorden Hombeek was bij de Fransen bekend als een Brabantse gemeente.

Twee Hombeken worden één.

Op 1 oktober 1795 werden de Zuidelijke Nederlanden en het prinsbisdom Luik door Frankrijk geannexeerd. Het gebied werd heringedeeld in "*neuf départements réunis*". Hombeek had zijn lijst in augustus al ingediend met zijn kandidaten bestuurders. Jacques Horckmans "maire", Emmanuël Cauwenbergh, Angé Van Doorselaer, Jacques Scheltiens, Jean Spruyt et Jacques Pierrre Buelens als *"Municipeaux" en* Guillaume Vekemans als "*Agent National"*. Aldus werd dit in het register van Brabant ingeschreven . Mechelen had ook zijn lijsten ingediend zowel voor de stad als voor het Hombeek-Mechelen. Mechelen werd ingedeeld onder het "*département des Deux Nèthes*". Pas nadat men in Parijs de nieuwe structuur onder ogen kreeg stelde men onthutst vast dat Hombeek zowel in "*le département de la Dyle*" als in "*le département des Deux Nèthes*" voorkwam. Logischerwijs werd dan één van de twee geschrapt. Het werd "*des Deux Nèthes*" en zo is Hombeek nu de grensgemeente van de provincie Antwerpen.

Hombeek was uiteindelijk één gemeente onder de naam "***la commune d' Hombeeck***" met de grens van de feitelijke parochie Hombeek. De twintig jaar Franse overheersing was een zeer rumoerige tijd met vooral het einde van de heerlijkheid en grote beperkingen aan de parochie en de kerkgoederen. Na eerst een uitverkoop van kloostergronden, vooral van Leliëndaal, volgden de gebouwen en domeinen van de parochie. Koster Vekemans verwierf de gronden naast het kerkhof. Zijn huis was ook dienstig als schoollokaal. De pachters werden nu de notabelen en bezetten de posten in het bestuur van de gemeente. Van der Linden d'Hoogvorst was uit Hombeek verdwenen en zijn kasteel stond leeg en verviel. De familie de Meester bleef op Expoel als hun buitengoed. Doordringen tot de bestuurlijke kringen was ze maar gegund in het latere koninkrijk België.

Organisatorisch bleef alles bij het oude. De gemeenteraad, nu vereend met mandatarissen uit het oude Hombeek Mechelen en uit Smal Brabant, vergaderde niet meer in "het Moleken" maar in "De nieuwen Berg" later "Het Bergsken" genoemd. Dat zou nog 50 jaar zo blijven.

DE HOLLANDERS

Na Waterloo in 1815 regeert Koning Willem I over beide Nederlanden. Het "*Département des Deux-Nèthes*", waartoe Hombeek behoorde, heet nu gewoon de provincie Antwerpen. Hij dirigeerde de economie van ons land maar ook het onderwijs waar hij probeerde religie aan de staat te onderwerpen. Hombeek zat nog in de traditie van de kosters-schoolmeester onder toezicht van de pastoor. De kostersdynastie van de Vekemansen, die tussen de pastorij en de kerk woonden, hadden hun aanzien vergroot door eigenaar te worden van de geconfisqueerde kerkgronden. In hun huis werd onderwezen.

De eerste gemeente-eigendom: een schooltje in de Diepestraat

Ons gemeentebestuur had de grootste moeite om Hombeek financieel gezond te houden. De inkomsten uit luttele accijnzen en wat taksen op wegen en op de Zennebrug, waren peanuts. Er was bovendien nog een lening af te betalen. De gemeentekas was leeg. Om deze te spijzen verkocht men hier en daar wat "*grondoverschotten*" aan gemeentewegen. Er was ook een opbrengst van de verkoop van de zogenaamde "*arbres seigneuraux*" die litigieus was. Dat waren de bomen langs de wegen die nog door de heer van Smal Brabant geplant waren maar door de Fransen onteigend en gekapt.

De arrondissementscommissaris had, na een bezoek ter plaatse, ermee ingestemd dat de plannen en deviezen zouden worden opgemaakt voor het oprichten van een nieuw gebouw met dubbele bestemming: school en gemeentehuis.

In 1822 werd hiervoor een krediet toegestaan van 1100 gulden. De gemeente vond dit ontoereikend en probeerde de geïmmobiliseerde gelden door de verkoop van bomen nu ook vrij te krijgen voor deze bouw.

We lezen

> *" Het plaatselijk bestuur heeft tot heden geen beslissing genomen tot de uitslag bekend is over de schikking te geven aen de penningen die zijn voortgekomen, van de op de straeten en driesschen verkogte boomen, aldaer eertijds door de heer geplant en waervan het beloop ter somme van 933 gulden in de gemeentekas gestort is. De optimmering van dit gebouw zoude alleenlijk maar komen plaats te hebben wanneer dit fonds aen de gemeynte zoude worden toegestaen en andersints niet. Het is immers alzoo noodig van gelden in reserve te houden voor het vernieuwen van de Zennebrug dewelke eerstjaers onvermijdelijk zal moeten geschieden".*

Omdat de goedkeuring uitbleef, besliste het bestuur de knoop zelf door te hakken en liet op 11 november 1822 volgende bekendmaking aan de burgers uithangen

Wie niet akkoord ging mocht bezwaar indienen. Enkelen deden dat. Toch werd het geld grotendeels toegeëigend en

> *Borgemeester en Schepenen van Hombeek brengen ter kennis van het publiek dat de gemeynte voornemens is tot het optimmeren van eene dorpsschool gebruyk te maeken, van de penningen die zijn voortgekomen van ten jaere 1817 verkogte boomen op de gemeyntegronden langshenen de publielke straeten.*

daarmee kon men verder. In februari 1825 was het bestek klaar en werd beslist een stuk grond van koster Vekemans te kopen in de toenmalige Leyckstraat (nu Diepestraat) voor een gebouw van ca. 9 op 5,50 meter. Hoe het er heeft uitgezien is niet duidelijk.

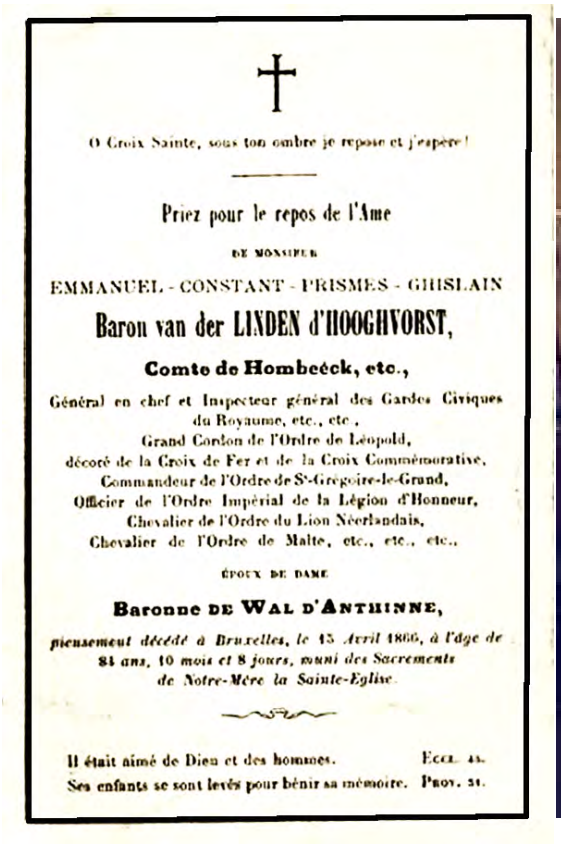

In 1855 werd het gebouw aan de achterzijde verruimd voor meer klassen en werd het geheel bepleisterd. Van dan moet het uitzicht dat tot 1976 bekend bleef, er gekomen zijn. In 1875 is dit gebouw het gemeentehuis van Hombeek geworden.

Zo zag het er uit in de dertiger jaren. Het eerste gebouw van de gemeente Hombeek was van 1825 tot 1878 een school geweest. Het werd omebouwd tot het eerste gemeentehuis.

ONDER BELGISCHE KONINGEN

Hij bleef zich "Comte de Hombeeck" noemen

O Croix Sainte, sous ton ombre je repose et j'espère!

Priez pour le repos de l'Ame

DE MONSIEUR

EMMANUEL - CONSTANT - PRISMES - GHISLAIN

Baron van der LINDEN d'HOOGHVORST,

Comte de Hombeeck, etc.,

Général en chef et Inspecteur général des Gardes Civiques du Royaume, etc., etc.,
Grand Cordon de l'Ordre de Léopold,
décoré de la Croix de Fer et de la Croix Commémorative,
Commandeur de l'Ordre de St-Grégoire-le-Grand,
Officier de l'Ordre Impérial de la Légion d'Honneur,
Chevalier de l'Ordre du Lion Néerlandais,
Chevalier de l'Ordre de Malte, etc., etc., etc.,

ÉPOUX DE DAME

Baronne DE WAL D'ANTHINNE,

pieusement décédé à Bruxelles, le 15 Avril 1866, à l'âge de 84 ans, 10 mois et 8 jours, muni des Sacrements de Notre-Mère la Sainte-Eglise.

Il était aimé de Dieu et des hommes. ECCL. 45.
Ses enfants se sont levés pour bénir sa mémoire. PROV. 31.

De onlusten, in Brussel uitgebroken na de opvoering van "De Stomme van Portici", waten het begin van het einde van Willem I. De Brusselse burgerij wilde de orde herstellen en richtte de "Burgerwacht" op. Emmanuel van der Linden d'Hoogvorst (1781-1866) nam de leiding. Hij speelde nadien een belangrijke rol in de Belgische onafhankelijkheidsstrijd tegen de Hollanders als aanvoerder van het Brabants leger. Hij zetelde in het Voorlopig Bestuur en was vertegenwoordiger in het eerste Nationaal Congres. Op 4 oktober 1830 werd de Belgische onafhankelijkheid uitgeroepen.

"Graaf" was een eretitel waarmee Michiel Locquet nog werd beloond. Hombeek is evenwel nooit een graafschap geworden; het geld ontbrak. Vier generaties van der Linden namen graag deze titel mee op in hun blazoen. Ghisleen van der Linden d'Hoogvorst (1758-1806) zag zijn Hombeeks kasteel verbeurd verklaard worden. In 1803 werden 3 nieuwe klokken gewijd. Hij en zijn vrouw waren peter en meter van de grootste klok en zijn zoon Emmanuel en dochter Louise van de middenklok. Dat op zijn doodsprent zo nadrukkelijk gewezen werd op "Comte Hombeeck, etc" duidt op de gevoeligheid voor wat ze eens waren geweest: "heer van Hombeek.

Het bestuur van de gemeente ging over op verkozenen van het volk met aan het hoofd de burgemeester.

Netelige opdracht

Burgemeester van Hombeek zijn was een ranzig honneur. Het was geen modelgemeente met zijn asymmetrische structuur. Gescheiden van de stad Mechelen door de Zenne, lag bij de brug in het uiterste Oosten, een concentratie van woonsten en de meeste handelshuizen, herbergen en werkplaatsen van ambachtslieden. Wat afgelegen lag daar ook de kerk en pastorij en nu recent een eerste schooltje in dezelfde buurt. Mooi kon men dat niet noemen en dat gingen de beleidsmakers nu ook beseffen. Doe daar maar eens iets aan !

DE NATTE DROOM

Tot de fusie met Mechelen hebben 12 Belgische burgemeesters Hombeek bestuurd in goede– en slechte tijden. Zes van hen hebben ook de kop gebroken over de structuur van het dorpscentrum. Ze hadden zo graag van hun dorp een modelgemeente gemaakt met een grote markt als bloeiend handelscentrum en hoofdplaats gelegen aan de kerk en het gemeentehuis.

Hun pogingen waren loffelijk maar kansloos. Hombeek had veel te weinig middelen om zo iets bij toverslag te realiseren.

De essentie was dat een natuurlijke ontwikkeling een ideaal centrum had bemoeilijkt, zelfs uitgesloten. Met staatssteun kwam men het dichtst bij de realisatie van deze droom.

Hoe erg men er in de loop der jaren had naar verlangd, het sprookje kreeg nooit een "happy end".

BURGEMEESTERS

1795	Jacobus HORCKMANS (sr.)
1800	Jan Frans CEULEMANS
1825	Jacobus HORCKMANS (.ir.)
1832	Pieter Antoon VOET
1836	Pierre Jean DE MEESTER
1847	Hendrik Frans CEULEMANS
1867	Jan Vincent CEULEMANS
1885	Jan Jozef DE SAEGHER
1904	Louis PEETERS
1917	Frans COOLS
1921	Edward LAUWERS
1939	Louis KEULEERS
1945	Albert CHRISTIAENS
1958	Bernard DE MEESTER
1977	FUSIE MET MECHELEN

1842 GEMEENTEHUIS

Pierre Jean DE MEESTER
Burgemeester van 1836 tot 1847

Pierre de Meester (1790-1847) was te Mechelen geboren. Zijn vader Gaspard Antoon de Meester (1751-1823) was er advocaat bij de Grote Raad. Pierre huwde in 1824 met Catherina de Geelhand (1779-1856). Ze woonden in Antwerpen en het kasteel Expoel was hun verblijf tijdens de zomermaanden. Ze hadden drie kinderen. Leopold (1825-1882), Melanie (1826-1842) en Athanase (1829-1884). Melanie stierf op 16-jarige leeftijd. Kort na haar dood in 1842 werd de grafkelder gebouwd. Hij lag tegen het koor van de oude kerk. Door uitbreiding van de kerk in 1853 is deze familiekelder met buiteningang volledig onder de rechterzijbeuk gekomen. Alle familieleden uit Hombeek zijn er sindsdien bijgezet. Athanase bleef op Expoel dat later naar zijn schoonzoon Xavier Montens overging. Leopold woonde in Ramsdonk. Zijn kleinzoon, Bernard de Meester de Ravesteyn, kwam terug naar Expoel. Hij was de laatste burgemeester van Hombeek.

Pierre de Meester stierf een plotse dood bij een inspectie van de nieuwe Zepstraat. Op die plaats liet zijn zeer vrome weduwe een kapel oprichten.

In 1836 naar Hombeek door de spoorbaan

Het meervoudig stemrecht bood alle kansen aan wie vermogend was. Familieleden de Meester werden steeds verkozen maar dat boterde blijkbaar niet met de pachters als nieuwe notabelen. In 1820 had vader Gaspard Antoon de Meester met slaande deuren de vergadering verlaten. Hij aardde beter in Leest waar hij in 1792 tot "Agent Municipal" was aangeduid. Zijn zoon Pieter Jan werd ook te Leest burgemeester van 1818 tot 1830. Daar bouwde hij een eerste school.

Toen in 1836 de nieuwe spoorlijn op de plannen dwars door de tuinen van Expoel getekend werden, koos hij resoluut voor Hombeek. Op zijn 46ste werd hij de vijfde burgemeester van Hombeek. Na 4 pachters die hun kansen door het liberalisme konden realiseren, was hij de eerste roomsgezinde.

De toekomstdroom: een eigen gemeentehuis

Pierre Jean de Meester had eerst te kampen met de grootse werken aan de spoorlijn Mechelen-Dendermonde die het dorp in twee heeft gesneden. Er kwamen negen spoorwegovergangen, al dan niet bewaakt. In Leest had hij het beter gehad: daar was tenminste een gemeentehuis aan een remarquabel dorpsplein bij de kerk.

In een wet van 9 januari 1837 werden alle burgemeesters door de minister van Binnenlandse zaken aangemaand ervoor te zorgen dat in iedere gemeente een eigen huis zou zijn om erin te vergaderen, om er de archieven goed in te bewaren en met ook een politiekamer met cachot.

In 1842 kwam "Het Moleken", het vroegere vergaderlokaal tegen de Zennebrug, te koop. Daar was een plein. Dat was volgens hem de ideale plaats om het nieuwe centrum tot ontwikkeling te laten komen. De verkoop was publiek en dus moest men omzichtig te werk gaan. De burgemeester legde zijn raad de grootste geheimhouding op en zou bij middel van een stroman proberen dit pand of delen ervan te kopen.

Hij liet volgend verslag notuleren:

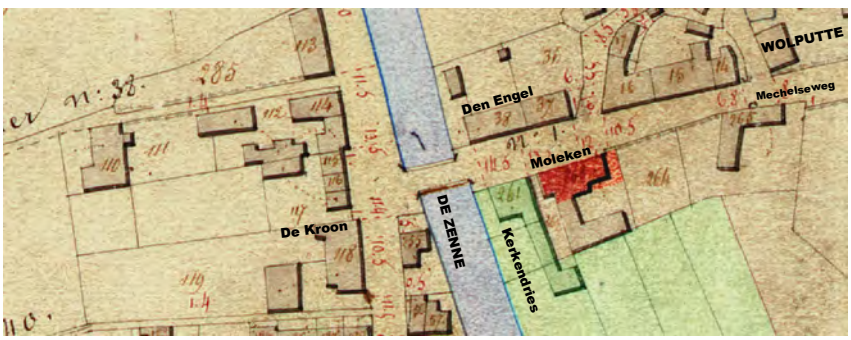
« *Le bourgmestre expose au conseil que la commune est dépourvue d'une maison communale, qu'elle ne possède également ni corps de garde, ni prison, que le local qui sert de bureau, outre qu'il est éloigné du centre de la commune, n'est pas assez vaste pour placer convenablement les archives de la commune, qu'il est tellement humide que plusieurs papiers importants s'y détériorent, ...* »

Dus: "We hebben geen gemeentehuis, geen politiekantoor, geen prison. Onze vergaderplaats ligt buiten het centrum, is te klein voor archiefopslag en bovendien te vochtig om papieren documenten goed te bewaren. Hij maakte verder een kostenberekening. Voor het lokaal werd 50 frank huur betaald. Een politiekantoor met prison zou vlug 70 frank kosten. Uitgerekend voor 120 frank aan 5% intrest zou een kapitaal van 2.400 frank nodig zijn. De gemeente had zelf geen enkele grond waarop een gemeentehuis zou kunnen gebouwd worden, dus een aankoop was noodzakelijk.

De notarissen Fremie en Dams hadden nu een interessante publieke verkoop van 4 loten grond in het **centrum van het dorp bij de Zennebrug**. De loten 3 en 4, respectievelijk ingezet voor 700 en 600 frank waren volgens burgemeester de Meester gunstig. Men zou zelfs tot 1200 frank kunnen gaan om binnen het budget te blijven. Het rapport werd via de arrondissementscommissaris doorgestuurd. Daarop kwam een positief antwoord van de gouverneur maar toch is die ballon niet opgegaan.

Waarover ging het ?

Het complex "het Moleken" bestond uit drie huizen; twee achterliggende (pand 1 en pand 2) en één huis aan de straat (pand 3) met schuur en grond (pand 4). De twee laatste percelen werden uitgekozen voor een gemeentehuis. Dan liep het mis. Pieter Jan Schapmans, bakker uit Mechelen kocht pand 3 en Jozef van den Panhuysen, winkelier te Mechelen, pand 4.

Er werd aan verbouwd en achtereenvolgens werden er of winkels of herbergen van gemaakt. De hoek (pand 3) ging achtereenvolgens over op kleermaker Augustinus Jacobs, herbergier Victor Coosemans en in 1906 op Joannes Van de Camp, alias "Wannes den beenhouwer". Hij liet de beenhouwerij over aan Wannes Croon (1898). René Croon (1928), zijn zoon, verkocht ze aan Somers-Van den Bergh. Het is nu optiek "Gino".

Het ander deel (pand 4) werd verhuurd als herberg aan Van Erp en later Steemans. In 1899 werd het gekocht door Louis Nuytiens, alias "De Noot". Het was kruidenierswinkel en herberg. Daarna woonde er zijn dochter Fien Nuytiens gehuwd met Hendrik Rossiers. Later had Jozef Buelens er een handel in elektrotechniek. Nu is er de praktijk van tandarts De Bock.

De grond tussen "Het Moleken" en de Zenne is nog lang onbebouwd gebleven en gebruikt als gemeenschappelijk plein. Bakker Peter van Eetvelde (1780-1837) uit Gijzegem bouwde er een bakkerij. Hij overleed in 1837. Zijn dochter Josefien Van Eetvelde (1816 -1882) had er nadien een kruidenierswinkel. In 1882 overleed ze en het huis werd publiek verkocht. Haar broer Karel (1822-1899) kocht het in. Bij zijn overlijden werd het weer te koop gesteld. Intussen was er naastliggende grond vrijgekomen van de gedempte Zenne bedding. De zoon, Victor Van Eetvelde (1861-1925), kocht het huis van vader en de grond van de Belgische Staat. Hij bouwde er de dubbelwoonst op die er nu nog staat. Hij was herberguitbater en *likeurist*. Hij was bekend als "Den Boer van Bekkers".

Alfons Van Hoof, alias "de nieuwen baas" kocht ze. Thans is het eigendom van bakker Marc Deckers. In de burgerwoning woonde de dochter Hélène Van Eetvelde en Pieter Alfons Dielens (°Nijlen 1882) en dochter Maria (°1906). Gustaaf Van Beneden en Louisa De Kempeneer kochten het en hun kinderen verkochten het aan Maria Beeckmans.

DE ZENNE IN HET DORP

Tot 1898 liep de Zenne in het dorp. Er was een ophaalbrug waar tolgeld moest betaald worden. Op een recente foto werd gesuggereerd waar de Zenne heeft gelopen. Vrij regelmatig trad de rivier buiten haar oevers. Alle woningen hadden een drempel van twee treden hoog om watersnood zoveel als mogelijk tegen te gaan.

Bij wegeniswerken in 2009 werden ter hoogte van de herberg "Den Engel" de oude fundamenten van de brug nog blootgelegd.

Andere zorgen

Hombeek zou nog 50 jaar moeten wachten op zijn eigen gemeentehuis. Dit opzet van burgemeester de Meester was mislukt. Hij was zo ontgoocheld dat hij in 1845 ijverde om op den Boskant een nieuwe kerk te bouwen en daar een centrum te maken. Dat werd achterhaald door de bouw van een nieuwe kerk in Laar.

Behalve dit was er ook nog de bekommernis voor het wegennet. De baan naar Kapelle-op-den-Bos kronkelde vanaf de Kruynighemstraat over de Moerstraat, den Breden Dries naar de Expoelstraat. Een directe doorsteek van de Zepstraat naar de Expoelstraat werd aangelegd. Dat liep niet van een leien dakje en de onteigeningen stootten op groot verzet. Na veel kwaad bloed kwam de weg er toch. Op 6 juni 1847 liet hij zich met de koets rijden om de laatste verwezenlijkingen te inspecteren. Op de hoek van de Kruynighemstraat kreeg hij een fatale hartaanval. Op die plaats liet zijn weduwe een kapel oprichten. Die staat er nog.

1878 school wordt gemeentehuis

Jan Vincent CEULEMANS burgemeester van 1867 tot 1884

Vincent Ceulemans (1834-1906) was de zoon van Hendrik Frans Ceulemans (1803-1881) en Joanna Horckmans (1800-1876). Vader en moeder waren telgen uit pachtersfamilies die vijf burgemeesters leverden. Zijn vader ging in de Bankstraat wonen in het herenhuis dat zijn schoonvader Jacques Horckmans had gebouwd. Vincent was geneesheer en huwde Celina Polet (1846-1884). Hij woonde eerst in de Bankstraat maar verhuisde naar het Heike waar hij in 1883 een nieuw huis bouwde.

Vincent kwam uit een liberaal en niet kerks nest, eerder anti. Hij was zeer sociaal en begaan met het volksleven. In 1864 werd hij gevraagd als eerste voorzitter van de pas opgerichte fanfare Sint-Martinus. Dat verhoogde zijn populariteit en in 1867 trad hij in de politiek en werd op slag verkozen als burgemeester. Hij was dan 33 jaar en dan ook de jongste burgemeester van Hombeek ooit. Het voorzitterschap van de muziekvereniging gaf hij door aan Tist Wouters van de Plein, de broer van de burgemeester van Leest.

In 1867 was het kiesstelsel hervormd in het voordeel van de liberalen. Dat leidde nationaal in 1878 tot een eenheidskabinet. De nieuwe wet op onderwijs lokte de schoolstrijd uit. In het landelijke Hombeek is de atmosfeer zeer grimmig met een sterk antiliberale sfeer. De burgemeester geraakte geïsoleerd. Hij was zo ontmoedigd dat hij in 1883 het burgemeesterschap aan zijn eerste schepen Voet overliet. Hij was net ingetrokken in zijn nieuwe woning op het Heike als tot overmaat van ramp zijn vrouw in het kraambed van het doodgeboren 10de kindje het jaar daarop overleed.

Bij de gemeenteverkiezingen van 1885 sloeg de balans over: geen liberaal meer maar een katholiek, geen pachter van "den achteruit" maar de eerste keer iemand uit het Dorp. Dokter Ceulemans bleef nog wel 15 jaar zetelen in de gemeenteraad. Hij was echter een verbitterd man geworden, die zijn afkeer voor pastoor en Kerk niet langer verborg.

Nog wat vooraf

Hombeek barstte in die jaren uit zijn voegen. Er was een grote toestroom van inwijkelingen. De meesten hadden hier bij de spoorwegen of in het Arsenaal van Mechelen werk gevonden. De kerk was ook veel te klein. Tijdens het burgemeesterschap van zijn vader, Hendrik Frans Ceulemans, was het kerkgebouw uitgebreid met twee traveeën en een halfrond koor. De plannen waren van de provincie-architect Joseph Schadde. Dat had de burgemeester in 1853 verwezenlijkt met heel wat gekrakeel zowel met de architect, de aannemers als met de pastoor en de omwoners. Hierdoor was het uitzicht rond de kerk sterk veranderd. De helling werd afgegraven en de buitenmuur van het koor kwam daardoor wat plomp en potsierlijk over. Het gemis aan koorramen gaf het geheel meer het uitzicht van een burcht.

Een nieuwe school

Van bij zijn aanstelling ijverde Vincent Ceulemans voor een nieuwe school met twee vleugels, één voor jongens en één voor meisjes. Daaraan wou hij twee woonhuizen verbonden zien voor de hoofdonderwijzer en de hoofdonderwijzeres. Na herhaaldelijk aandringen bij de commissaris werd uiteindelijk in mei 1871 een architect naar Hombeek gestuurd. Na inspectie van de bestaande school in de Diepestraat vond hij dat de burgemeester overdreef. Deze school kon nog heel goed dienen. Ze was te klein weliswaar maar groot genoeg voor de jongens. Hij suggereerde het inkomportaal vooraan te supprimeren en de ingang langs achter te maken. Vooraan zou een speelkoer komen omheind door een ijzeren hekwerk. Hij kon wel instemmen met de bouw van een nieuwe school enkel voor meisjes. Dat meldde hij als volgt aan de gouverneur:

"Le local se trouve dans un très bon état de solidité et de conservation et se compose d'une seule grande salle à la façade postérieure de laquelle sont adossés deux petites portails à l'entrée. La superficie de cette salle est de 117,84 m carré, tandis que l'école n'est habituellement fréquenté que par 50 garçons.

Je proposerais par conséquence d'emprendre une largeur de 4 m² pour établir une entrée antérieure servant de vestiaire et une bibliothèque pour les livres classiques. Cette emprise faite, la salle d'école aurait encore une superficie de 88,92 m carré, soit 21,42 m carré plus que l'exigent les instructions ministérielles. Les 2 petites portales d'entrée seraient supprimées et je proposerais de séparer le niveau de la rue au moyen d'une grille. J'annexe à la présente un plan de l'école en double et j'attendrais vos ordres pour m'occuper plus implement à dessiner l'école de filles.».

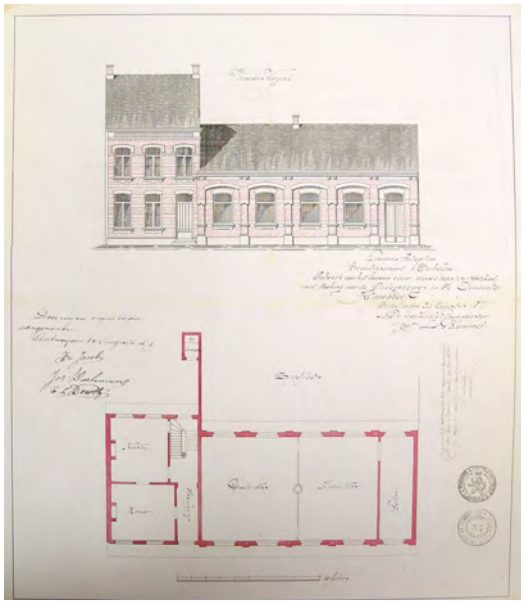
De gouverneur volgde hem. In 1872 werd onderhandeld met het Armenbestuur voor aankoop van de grond in de Bankstraat op de wijk "De Berght". De schatter achtte deze maximum 8.000 frank per hectare waard. Men vroeg echter 10.000 frank. Na een oeverloze discussie besliste de gemeente het verschil zelf uit eigen kas bij te betalen.

Op 30 mei 1873 werd de verkoop gesloten bij notaris Cluydts te Mechelen. Het lastenboek werd opgesteld voor een bouw van twee klaslokalen van 52,50 m² en van 42 m² plus een woonhuis van 84 m². Aannemer Domien Jacobs van Puurs kreeg de opdracht voor 15.200 frank. Een gedenksteen werd ingemetseld in de gevel tussen het tweede en derde raam. Die is er nog en getuigt dat in 1873 de ingangsdeur daar is geweest. Juffrouw Sophie Lemesle uit Mol werd de hoofdonderwijzeres.

Een grote verrassing stond de meisjes nog te wachten op de eerste schooldag. Ze konden enkel al klauterend de speelkoer op. Deze lag één meter boven het niveau van de klaslokalen. De grondafvoer stond niet in het bestek en de aannemer vertikte het om hiervoor op te draaien. De gemeente deed dan maar een beroep op bereidwillige boeren van het dorp om de koer af te graven en op niveau te brengen.

Hombeek had nu twee scholen; één in de Diepestraat en één in de Bankstraat.

In augustus 1875 klopte de burgemeester weer aan bij de provincieraad. Hombeek had nog altijd geen gemeentehuis. Hij stelde voor een gemeentehuis te maken van de school in de Diepestraat. Hij kreeg gelijk en het zoeken naar subsidies kon beginnen. In 1876 werden plannen op tafel gelegd en het jaar daarop werd de uitbreiding van de school toegezegd aan de firma Feremans van Mechelen voor een bedrag van 34.800 frank. De gemeente droeg bij met lening op 30 jaar van 11.600 frank.

Plan school Bankstraat, enkel voor meisjes.

De droom van burgemeester Ceulemans ging in vervulling. Zijn gemeenteschool stond er met twee vleugels. De jongens verhuisden in 1878 met als hoofdonderwijzer Jan Bt. De Bruyn, bijgestaan door meester Egied Vleminckx.

EINDELIJK EEN GEMEENTEHUIS

Burgemeester Ceulemans mocht fier zijn op wat hij had kunnen verwezenlijken. Na 50 jaar Belgische staat had Hombeek eindelijk zijn eigen gemeentehuis. Van dan hield het op te vergaderen in de vochtige kamer van de herberg "Het Bergsken". Eerste schepen Voet deed er nog een schepje bovenop. Zijn riante villa in neoclassicistische stijl in de Diepestraat gaf mee aan dat een mogelijk nieuw centrum van het dorp in de maak was. Ertegenover bouwde koster Vekemans zijn nieuwe woning.

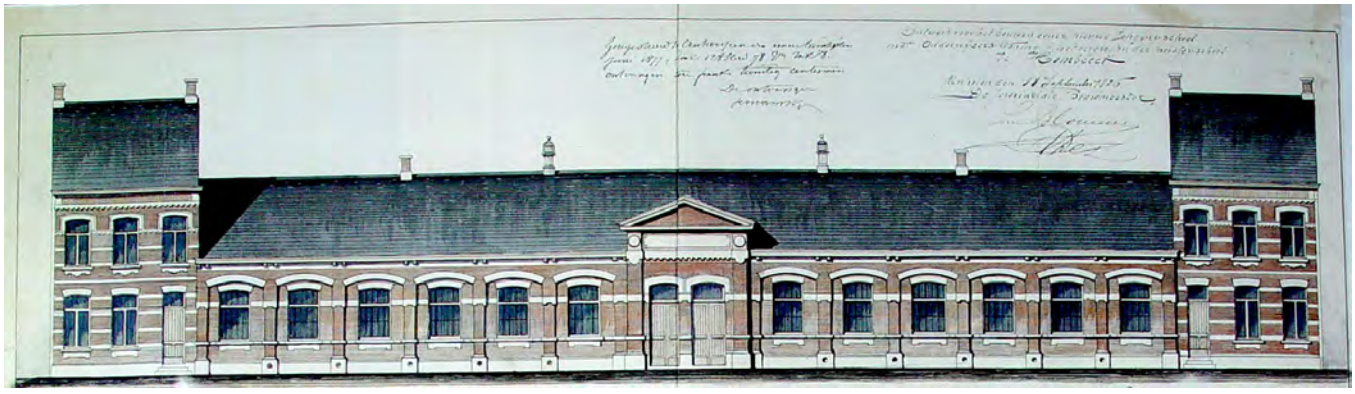

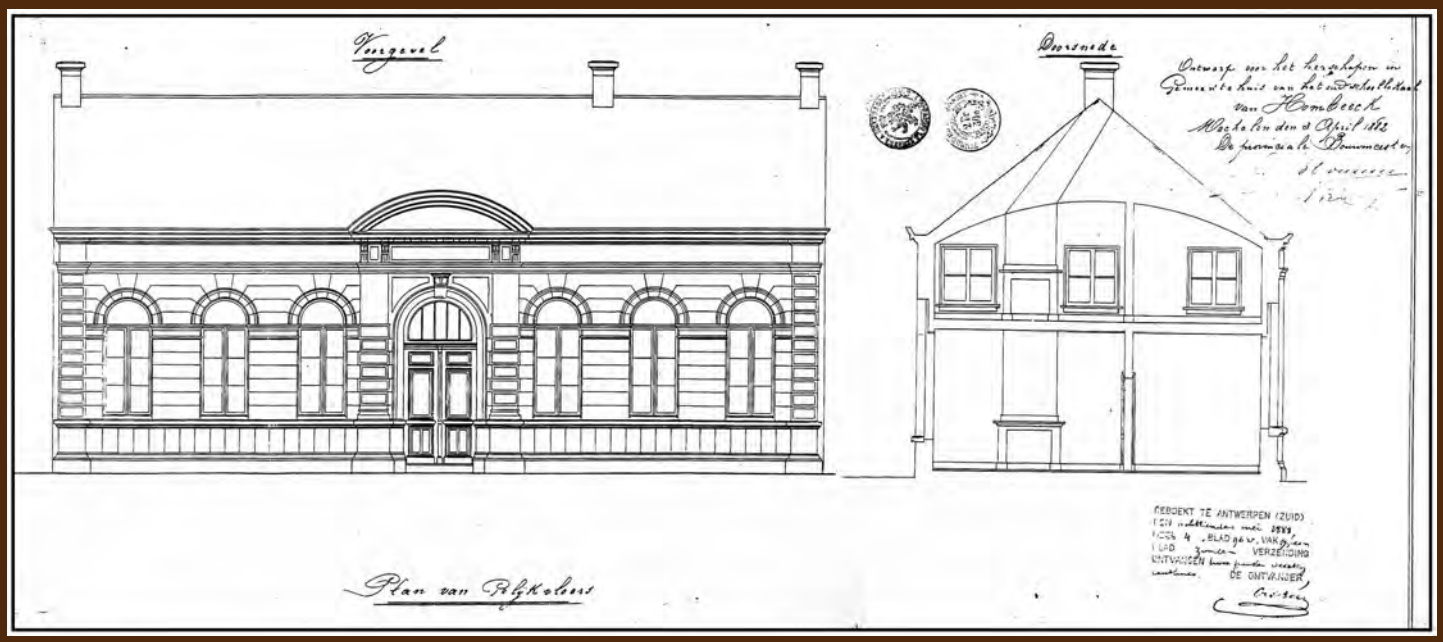
Herenwoning schepen Voet in de Diepestraat

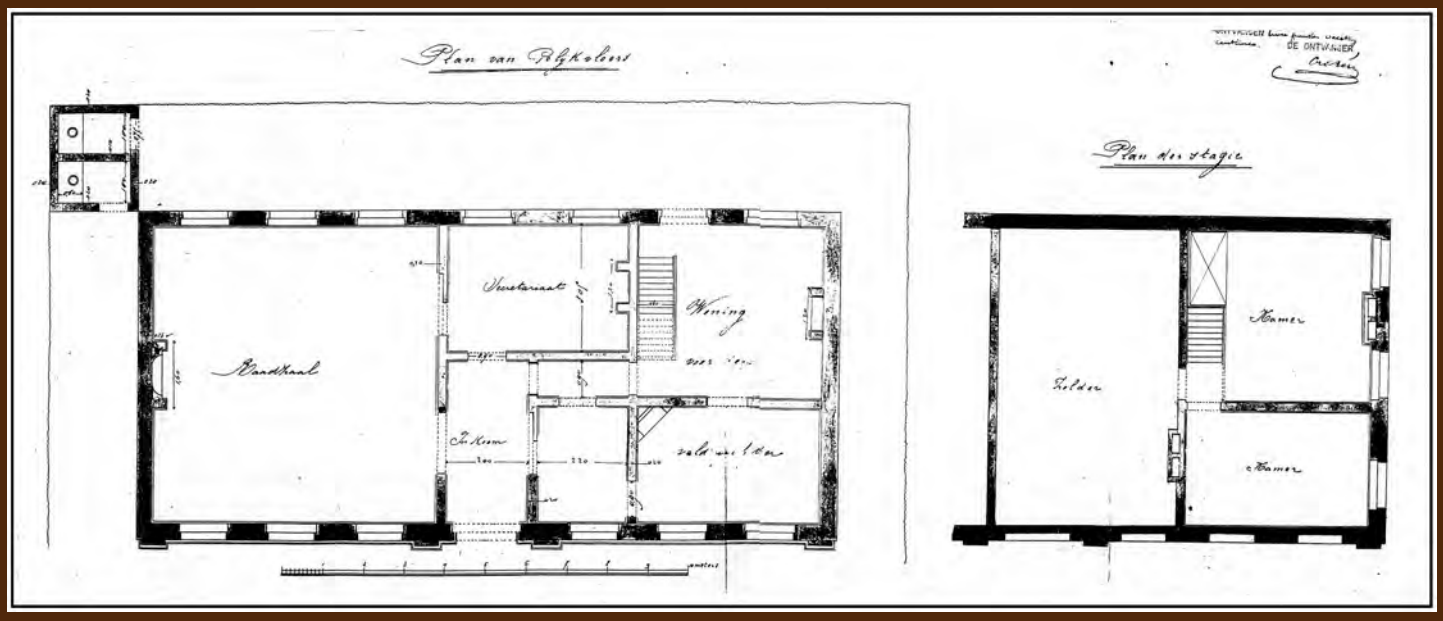
Toch was er een schaduw door politiek verzet tegen de *staatsschool*. Onder impuls van Frank Gillis en Athanese de Meester werd verder op in de Bankstraat de nieuwe vrije katholieke school gebouwd. De schooloorlog was begonnen.

Katholieke Vrije School, later "Patronaat"

Dit gebouw van 1825 heeft dienst gedaan als gemeentehuis van Hombeek van 1878 tot1971. Vijf jaar later werd het gesloopt toen ook datzelfde jaar 1976 Hombeek ophield te bestaan. Het kwam tot een fusie met Mechelen.

1898 het dorpsplein

Jan Jozef DE SAEGHER
burgemeester van 1885 tot 1903

Philip De Saegher (1794-1836) en Petronelle De Poorter (1801-1871) waren in 1840 van Ruisbroek naar Hombeek gekomen. Vader was van Puurs en moeder van Bornem. Ze pachtten hier de hoeve en goederen van het oude klooster Leliëndaal. De eigenaar was Hubert Van Nieuwenhuizen uit Mechelen, zoon van een opkoper van veel "zwart goed". De familie De Saegher kocht van hem een stuk grond op de Hombekerkouter. Vader Philip gooide zich direct in het sociale leven. Hij was bij de stichters in 1864 van de fanfare Sint-Martinus. Drie zonen volgden hem later op in het bestuur: Jan Jozef, Louis en Emiel. De twee laatsten werden ook voorzitter van de muziekmaatschappij.

Na de dood van de ouders bouwden de kinderen De Saegher een nieuw huis op de grond van de Hombekerkouter. Het gezin telde 10 kinderen. Ze bleven op één na ongehuwd. Jan Jozef De Saegher (1831-1903) was de tweede oudste zoon. Hij zetelde geruime tijd in de gemeenteraad als katholiek en werd op zijn 54ste burgemeester. Hij stierf in 1903 en had 18 jaar Hombeek bestuurd in zeer woelige tijden.

Zijn jongste broer Emiel, alias "Milleke van Saeghers" woonde als laatste met twee ongehuwde zussen in de gezinswoning. Deze werd in 1914 door geschut vanuit Walem zwaar getroffen. De classicistische woning met centrale ingang en twee ramen aan beide zijden, werd deels afgebroken. In 1927 is Emiel overleden.

Dan heeft Jan Janssens, handelsagent in onderhoudsproducten zijn woning gekocht. Hij verkocht touwen en borstels. Hij werd "Den Beustel" genoemd. Hij had twee kinderen: Charel en Celine Janssens. Zij bouwde samen met haar dochter op deze plaats een appartementsgebouw.

Meerzijdige transformatie

Gedurende de 18 jaren dat Jan Jozef De Saegher het roer in handen had, is wellicht niet enkel politiek maar ook sociaal en cultureel veel gaan kantelen in Hombeek. Het "Dorp" trok bewoning aan van voor-aanstaanden. Er waren publieke werken aan de Zenne en het spoor waardoor pleinen ontstonden. Alles bewoog naar een sterke concentratie in het dorp. Bovendien was er de omslag van een geliberaliseerde samenleving naar een retour van kerks overwicht. De voorstanders hiervan waren ingezetenen uit het dorp. Daarop kwam de reactie van "den achteruit" die zich manifesteerde tegen een *centrumbuilding* en de facto ook tegen de pastoor. Op zijn minst werd deze indruk toch gegeven.

Dat uitte zich in eerste instantie door de stichting van een tweede muziekmaatschappij op de Plein. Met de plaatselijke voortrekker Jef Van Doren op kop, kwam luid protest tegen de overmacht van " *die van 't deurp".* Het rammelde bij de fanfare Sint-Martinus in de jaren 1891-1894. Vele muzikanten gingen lopen en het ledenbestand viel terug op het getal van bij de stichting, 25 jaar voordien. Men vond geen geschikte voorzitter tot Louis De Saegher, broer van de burgemeester zich tijdelijk aanbood in 1894. Het jaar daarop nam zijn jongste broer Emiel het roer over tot 1898. Hij was zeer geliefd maar niets kon nog beletten dat Jef Van Doren zijn slag thuis haalde en de tweede fanfare op de Plein er is gekomen. Ze werd beschouwd "*blauw*" te zijn. Als men weet dat Victor Van Eetvelde, cafébaas uit het Dorp, fervent liberaal, ook lid was en dat hun secretaris, Jef Van Doren, de vrije katholieke school openlijk bestreed, dan is er meer dan een vermoeden. Pastoor De Coster liet "*Sinte-Cecilia*" nooit mee opstappen in de processies. Zijn opvolger De Bruyn was meer verzoeningsgezind. Bij een grootse optocht in 1905 was *"de Plein"* er voor het eerst ook bij.

Twee grote openbare werken zetten *"het Dorp"* in de kijker: het nieuwe rangeerstation in 1889 en de verlegging van de Zenne in 1898.

1894: RANGEERSTATION en STATIONPLAATS

Hombeek zag zijn aantal bewoners sterk toenemen na de spooraanleg. Het gaf ook een boost op de plaatselijke handel. In 1873 was er een station maar landbouwgewassen, vooral aardappelen en bloemkolen, gingen met karrevrachten over Mechelen naar verre verbruikscentra. Er werd meermaals aangedrongen bij de gouverneur voor een eigen rangeerstation. In een brief van 1889 hebben de bewoners van de grote omgeving mijnheer Van den Peerenboom, "*minister der IJzerenwegen*" zelf aangeschreven met deze tekst:

"De ondergeteekende inwooners van Hombeek, Leest, Sempst, Laer onder Sempst, nemen de eerbiedige vrijheid zich tot U te wenden, ten einde U te verzoeken van de statie van Hombeek te willen doen vergrooten en eene wisselbaan te plaatsen voor het laden en lossen hunner koopwaren. Het zijn voor ons groote onkosten en verlies van tijd van nu alle onze koopwaren bestaande uit vele honderde wagons steenkolen, aardappelen enz., te moeten gaan halen en vervoeren aan en naar verre van ons afgelegen andere statieën…"

Het rangeerstation kon in 1894 in gebruik genomen worden. De bareel in de Diepestraat werd toen afgeschaft, dat wat later is de Kriekerijweg ontstaan. Tegenover de statie werd nu een plein gecreëerd: de *stationplaats.* Daarbij verschenen nieuwe herbergen; "A la Station", "A la Commerce" en als tegenhanger "De Leeuw van Vlaanderen". De laatste twee hadden een balzaal. Bij kermissen stond "de foor" ook hier opgesteld en werd er gedanst in een spiegeltent die op braakliggende grond naast de herberg "A la Station" lag.

1998: Verlegging van de Zenne

Het meest ingrijpende was het verleggen van de Zenne. De toestand was onhoudbaar geworden door de herhaalde overstromingen. In 1871 was te Brussel, bij de aanleg van de boulevards, de Zenne overwelfd. Stadsafval werd geloosd in riolen die aangesloten waren op de rivier. In Hombeek ging het van kwaad naar erger. De Zenne, een open riool, verspreidde een onuitstaanbare geur en regelmatig brak in Hombeek cholera uit wat tientallen slachtoffers maakte.

In augustus 1879 had burgemeester Ceulemans de gouverneur al gewaarschuwd:

"Als geneesheer en burgemeester van Hombeek voel ik mij ten sterkste verplicht uw aandacht te vragen voor de ongezonde toestand waar wij ons in bevinden ten gevolge van talrijke overstromingen die ons elk moment overvallen. …/..
Vanaf 1 januari dit jaar hebben wij 3 overstromingen ondergaan, niet van 3 dagen maar wel van 3 weken. In de dorpskern zelf zijn er 16 huizen die gedurende 8 tot 15 dagen meer dan een halve meter onder water hebben gestaan. Deze woningen zijn, om zo te zeggen, onbewoonbaar".

Sinds de werken te Brussel waren er problemen. De gouverneur van Antwerpen riep zijn collega van Brabant op ter verantwoording. Het werd een welles-nietesspelletje. In maart 1882 werd de Zenne uiteindelijk door de Staat overgenomen. Het jaar daarop hadden we weer prijs. De dijk brak en twee bressen werden geslagen; één in Eglegembroek waardoor het dorp weer onderliep en één op Stuivenberg. Het duurde nog 7 jaar vooraleer bestekken werden opgemaakt. Pas in 1898 werd een eerste spade in de grond gestoken. De werken duurden twee jaar.

Eindelijk een *dorpplaats*

In het dorp werd de oude bedding toegedekt. Zo ontstond een nieuw terrein. Dit was een hemels geschenk om er uiteindelijk de "grote markt" van te maken. Dat deed men ook. De plaats heette voortaan "Hombeek-dorpplaats". De overige gronden werden verkocht. Victor Van Eetveld kocht de rechter oeverkant en bouwde er een herberg op die "De Bloemkool" ging heten. Bakker Edmond De Kempeneer kocht de linkerkant en zijn zoon Emiel bouwde er in 1933 een bakkerij op. Rondom dit plein ontstonden handelshuizen: herbergen in hoofdzaak. Hombeek telde die jaren 27 café's in het dorp. "*De Kroon*" was de bekendste afspanning die als eerste een danszaal had op de eerste verdieping. De kermissen werden op dit plein opgesteld en bijzondere publieke manifestaties vonden er plaats. Was het dit dan waarnaar Hombeek zoveel jaren verlangd had: het gedroomde dorpscentrum ?

HOMBEEK Dorpplaats

PILSOR LAMOT
PILSOR

HOMBEEK — Dorpstraat

HOMBEEK Dorpstraat

1935

centrum gezocht

Edward LAUWERS
burgemeester van 1921 tot 1939

Edward Lauwers (1866-1939) was een molenaarszoon. Zijn ouders Willem Lauwers (1816-1883) en Coleta Van Beveren (1825-1899) hadden een molen naar de Plein overgebracht.

Edward huwde in 1900 met Virginie De Coster uit Hofstade. Bij de stichting van de fanfare St.-Cecilia van de Plein in 1895 was Jef Van Doren, de initiatiefnemer, de gedoodverfde voorzitter. Zijn liberaal extremisme zat sommige leden wat dwars. Daarom werd liever geen voorzitter aangeduid maar Edward Lauwers vervulde die functie als "ondervoorzitter". Later werd dat voorzitter en dat is hij 44 jaar gebleven. Hij werd in 1921 burgemeester en bleef dit tot zijn dood in 1939.

Hij voerde met grote diplomatie een evenwichtig beleid. Hij vond de gulden middenweg tussen "*die van het dorp*" en "*die van den achteruit*", tussen boeren, middenstanders en opduikende syndicalisten, tussen patriotten en activisten, tussen kerksen en anderen.

Op de vooravond van de Tweede Wereldoorlog is hij overleden, 73 jaar oud. Zijn zoon Medard volgde hem op als molenaar en voorzitter van de fanfare. Zijn politiek engagement bleef beperkt tot gemeenteraadslid.

HET INTERBELLUM

Intussen is de Eerste Wereldoorlog 14 -18 achter de rug. Burgemeester Peters bestierf het van angst in 1918 en Frans Cools was dienstdoend tot de verkiezingen van 1921. Hombeek was verscheurd. Activisten verdedigden de Vlaamse gedachte tegen de patriottisch gezinde frontstrijders. Dat vertaalde zich politiek. Anderzijds was er nog steeds rivaliteit tussen Plein en Dorp. Zo verbrokkelde de Hombeekse politiek toen in vier partijen: (1) die van de oud-burgemeester, (2) die van de Belgicisten, (3) de Dorpelingen en (4) de partij van diplomaat molenaar Lauwers. Hij nam handelaars en boeren op zijn lijst, zowel van het dorp als van elders, een patriot maar ook en vooral zelfs een paar "Vossen" met hun nieuw Vlaams idee. Ze hadden een grote aanhang, hoofdzakelijk op het Heike. Dat werkte en hij werd met klank verkozen, ook bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen. In 1926 had hij een eenheidslijst tegen twee lijsten van syndicalisten: één katholieke en voor de eerste maal een socialistische lijst. In 1932 had hij een eenheidslijst tegen twee eenpersoonslijsten met een vakbond-militant.

BLOEIENDE HANDEL

Met Lauwers was een nieuw type burgemeester aan de macht gekomen: de middenstander-handelaar. Hombeek was intussen gaan uitgroeien van een zuiver agrarische maatschappij naar een handelsmaatschappij. De spoorwegen en het station waren daar niet vreemd aan. De boeren verhandelden nu zelf hun producten. Ze verkochten hun melk tot in Brussel en Antwerpen. Ze maakten thuis boter en sommigen ook kaas. Ze verhandelden hun gewassen op de plaatselijke markt. Er kwamen meer velden voor aardappelen, bloemkolen, prei en spruiten. De crisis van de jaren dertig trof vooral de werklieden. De Hombeekse boeren leden geen honger, integendeel. Het faillissement van de boerenbond deed wel pijn. Hombeek had een florerend handelscentrum met om de drie woningen een herberg en vijf danszalen in het dorp. Het verenigingsleven bloeide met teerfeesten, toneelvoorstellingen en kermissen als nooit tevoren.

EEN NIEUW DORPSPLEIN EEN NIEUW KERKHOF

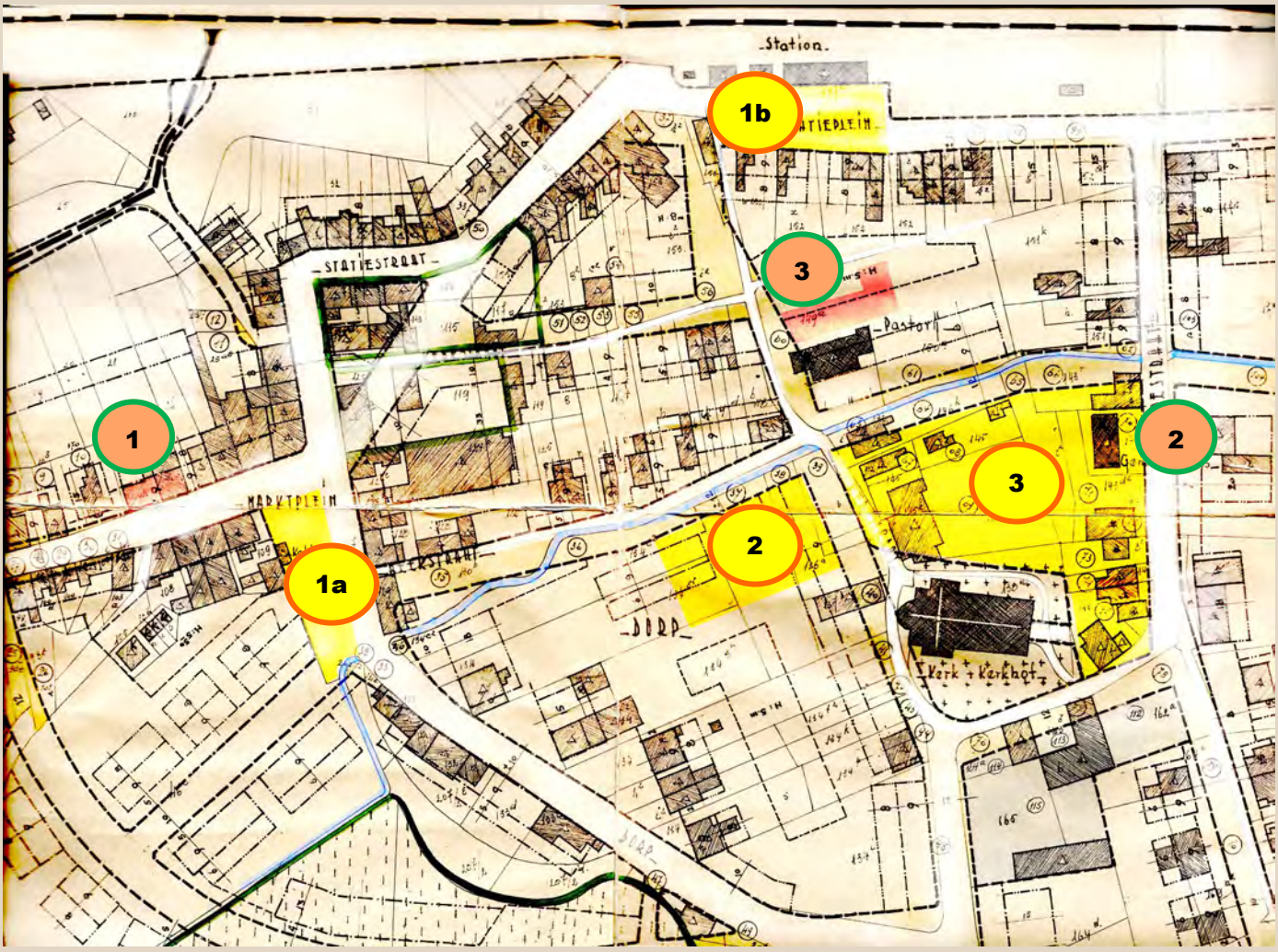
Eén van de eerste beslissingen die burgemeester Lauwers bij de aanstelling in 1921 nam, was de reglementering van de markt te Hombeek. Op de dorpsplaats en op de statieplaats werden nu groentemarkten gehouden waar de groothandelaren uit Brussel, Antwerpen en zelfs vanuit Luik naartoe kwamen. Hele treinwagons bloemkolen vertrokken vanuit het rangeerstation naar steden en legerkazernes. Het werd tijd om in Hombeek een degelijk plein te hebben: een nieuwe grote markt.

In de gemeenteraad werden de plannen opgemaakt om dichter bij de kerk en bij het gemeentehuis een nieuw dorpsplein te maken. Hiervoor beoogde men gronden tegen de Zennebeek. Een groot stuk was eigendom van Emiel Stevens, oud gemeenteraadslid en extreme rivaal van de burgemeester. Het plan was op zichzelf zeer verdedigbaar. Het van nature ontwikkelde dorpszicht aan de kerk zou intact blijven. Er kwamen geen onteigeningen van huizen. Enkel een laaggelegen weide zou opgehoogd worden en met straten omgeven. Dat moest het dorpsplein worden.

Een tweede project, toen ingediend, was de uitbreiding van het kerkhof. Door de sterke bevolkingsaangroei van de laatste jaren, was alle ruimte voor graven rond de kerk bijna ingenomen. Op de Schrale Hammen werd een stuk grond gekocht waar het kerkhof uitbreiding zou hebben.

De plannen voor een nieuw dorpsplein werden zwaar bestreden. Vooral eigenaar Stevens zag hierin kwade bedoelingen en de discussie kende geen einde. Bovendien werd de burgemeester ziek en bedlegerig. Eerste schepen Keuleers moest hem vervangen. Hij had andere prioriteiten en bovendien werd een paar maanden later het hele project voorgoed van tafel geveegd toen ons land voor de tweede maal onder de voet werd gelopen door Duitse troepen. Het was weer oorlog.

Deze droom van centrum ging weer niet op. Na 1945 kwam er wel het nieuw kerkhof op het "*Schalham*". Men ging weer dromen en nieuwe plannen kwamen op tafel voor de meest prestigieuze grote markt ooit.

Op dit plan van 1955 is aangeduid (1) waar het eerste gemeentehuis moest komen, (2) Waar het is geweest van 1856 tot 1972 en (3) waar het laatste was van 1972 tot de fusie. De marktplaatsen zijn aangeduid (1a) waar de eerste dorpsplaats was na de Zennewerken, (1b) de statieplaats, (2) waar burgemeester Lauwers de nieuwe marktplaats wilde creëren en tenslotte (3) waar het laatste bestuur een majestatische "Grote Markt" wilde maken (zie verder).

Zennebeek en Beekstraat. Marcel Boeckaerts-Yvonne Vervloet met achter hen de bewuste plaats

1955 SANERING DORP

Albert Christiaens
burgemeester van 1945 tot 1958

Albert Christiaens (1896-1983), politicus-middenstander, selfmade man, is één van de markantste figuren geweest in de Hombeekse politiek. Hij werd algemeen "Beire van Fienke" genoemd als zoon van Josefien Andries (1878-1915), een ongetrouwde moeder. Hij kreeg de naam "Christiaens" bij haar huwelijk met Gust Christiaens (1878-1912) Op 19 jaar, in volle oorlogsperiode, werd hij wees. Hij was technisch zeer begaafd en werkte eerst als paswerker. Na zijn huwelijk in 1918 met de bemiddelde Melanie De Wit, alias "van Davidkes", kocht hij grond in de Bankstraat en bouwde er een handelshuis voor landbouwmachines en elektriciteitswaren. Hij legde elektrische installaties bij particulieren en kocht een dorsmolen. In huurdienst werd deze in oogsttijd ingezet om het graan te dorsen bij de boeren. Albert en Fien hadden 2 kinderen: Rachel (1919) en Achiel (1920).

Direct na de oorlog in 1945 werd hij dienstdoend burgemeester omdat beangstigde schepenen de burgemeesterssjerp vreesden. In 1946 maakte hij een eenheidslijst en won prompt de verkiezingen met volstrekte meerderheid van 8 zetels op 9. Hij voerde onder impuls van secretaris Fideel Colpin een zeer efficiënt beleid, vooral organisatorisch. Na de verkiezingen van 1952 ging de volle aandacht naar het nieuwe dorpscentrum. In 1955 waren de plannen klaar. Ze uitvoeren was een andere zaak. Bij de verbreding van de Bankstraat had hij zichzelf in de voet geschoten. De gemeentebestuurders weigerden zijn huis te kopen. Zijn ster was sterk tanend. De plaatselijke CVP weigerde hem de kopplaats bij de verkiezingen van 1958. Achter de schermen gebeurde veel. Er werd een verzoek gericht aan Bernard de Meester de Ravestein, baron op Expoel. Hij was bereid als verzoener de lijst te trekken. Christiaens haalde maar twee zetels. Hij bleef nog twee legislaturen raadslid tot 1968. Hij overleed in 1983, op zijn 87ste jaar. Hij was 13 jaar burgemeester geweest en 30 jaar raadslid van Hombeek.

Naoorlogse remonte

De oorlog was voorbij zonder te veel schade voor Hombeek maar wezenlijk was alles blijven stilstaan. Daar lag men niet wakker van. Eerst wilde men alle narigheid vergeten en feest vieren. Vlaamse kermissen werden gehouden door alle respectabele verenigingen: de drie fanfares en de veloclub. Bij de pastoor heette dat "Pallieter Kermis" en hij stelde zijn tuin voor de eerste maal open om er te feesten en te dansen.

De eerste gemeenteraadsverkiezingen na de oorlog waren in november 1946. De dienstdoende burgemeester kon vrij vlug een lijst opstellen. In zijn partij van katholieken zaten kandidaten uit alle zuilen; notabelen, boeren, middenstanders en werkmannen. De patriotten waren er ook bij maar de Vlaamsgezinden waren uitgeteld. Er was ook een lijst met socialisten plus nog twee eenmanslijsten. Het verwachte gebeurde: de burgemeester haalde alle zetels op één na. In januari 1947 werd gestart met Christiaens als burgemeester en dokter Karel Engelen met Wannes Verbruggen als schepenen.

Dienstdoende secretaris Frans Van Den Brande uit Londerzeel werd in juli vervangen door Fideel Colpin die de volgende 28 jaar trouw deze functie zou vervullen. Zeer onderlegd in wetgeving was hij niet enkel verslaggever maar veeleer raadsman en drijvende kracht.

Politiek werd in hoofdzaak een beleid gevoerd van

- **structurele verbetering van wegen**
- **bevolkingsopbouw**
- **sanering van het dorpscentrum.**

Structuur en wegen

Twee termijnen van zes jaar waren goed om heel wat te verbeteren. Het nieuwe kerkhof werd in gebruik genomen op 1 januari 1950. De laatste overledene van 1949, Edmond De Kempeneer, kreeg als eerste daar zijn eeuwige rustplaats op 29 december '49. De Locquetstraat werd getrokken. De plechtige inhuldiging van de nieuwe Kapelseweg in 1952 was geen opsteker voor de burgemeester. De boeren-boordeigenaars hoorden dat ze 372 frank per lopende meter zouden moeten betalen als boordbelasting. Ze waren malcontent om dit en om het marktbeleid en kwamen in 1953 op met een oppositielijst. Met de hakken over de sloot, met 6 tegen 5 zetels, kon de burgemeester zes jaar verder regeren.

Er kwam een nieuwe Zennebrug. In het dorp werd in 1954 de Zennebeek overwelfd en de Kerkstraat (nu St.Martinusstraat) verbreed. Er kwam een nieuwe betonbaan naar Leest. Bij de heraanleg van de Bankstraat en de Zepstraat eind 1957 liep het mis. De oude hoeves van Lauwers, alias "Rettes", en van Meuldermans werden gekocht en afgebroken. De burgemeester had graag gezien dat ook zijn huis ingekocht zou worden. Hij kreeg verzet van de eigen schepenen. Zijn katholieke partij, intussen CVP, liet hem ook vallen. Een ruzie tussen hem en Staaf Meuldermans over wie op de kop van de lijst zou staan, leek naderhand maar een voorwendsel te zijn. Als '*deus ex machina*' kwam kandidaat baron de Meester op het voorplan. Hij leidde de lijst en won glansrijk.

1952: de betere tijden bij de plechtige inhuldiging van de Kapelseweg. Burgemeester Albert Christiaens met links van hem schepen dokter Karel Engelen en rechts schepen Wannes Verbruggen en een provincie-afgevaardigde. Achteraan merken we raadsleden Sus Saerens en Juul Teughels.

Hoe meer zielen, hoe meer vreugd

Een stijgend bevolkingsaantal zegt iets over de aantrekkelijkheid van een gemeente. Dat dit ook financieel interessant is voor politiekers en ambtenaren, werd snel duidelijk gemaakt. Hombeek is zowel particuliere als sociale woningbouw gaan stimuleren. Maurice Van Goidsenhoven, eigenaar van hoeve "De Boerkes" en de gronden eromheen, kreeg toelating de voetweg van de Diepestraat naar de Leestsesteenweg te supprimeren. Het terrein leende zich perfect voor particuliere uitbreiding van woningen in het dorpscentrum. Hij vond moeiteloos kandidaat-bouwers en tussen 1950 en 1954 werden een twintigtal riante woningen gebouwd. René Leen bouwde als eerste aan de Hombekerkouter. De gemeente had de Diepestraat nog niet doorgetrokken. Boer Doms verzette zich. Op het achterliggend terrein was René Van Lint één van de eerste bouwers. De bouwprijzen waren sterk stijgend. Omdat daar nu mooie woningen kwamen van één miljoen frank of meer, werd deze omgeving wat ludiek "de miljoenenhoek" genoemd. Ook in de St.-Martinusstraat kwam de eerste nieuwbouw.

Ook werd aan woonuitbreiding gedaan door sociale woningbouw. Daarvoor werd bemiddeling en geldsteun gezocht bij de CV (corporatieve vennootschap) "Het Gelukkig Gezin" die hier werd opgericht. In december 1956 werd op de Kapellebaan grond gekocht van de familie Geelhand. Daarop werden de eerste 16 sociale woningen van Hombeek gebouwd. Op dat ogenblik zijn ook onderhandelingen op gang om gronden te kopen op Kriekerijveld. Daarop kwam hevig verzet van de tegenpartij van de boeren. We lezen uit het raadsverslag:

"Burgemeester Christiaens meent dat niet meer mag getreuzeld worden met de aankoop om het BPA tijdig uit te voeren. Raadslid Van Dam oordeelt dat de landbouwers gebroodroofd worden door hun gronden af te nemen. Hij vraagt of er voor hen zal gezorgd worden met een ***'plaatske in de fabriek op de steenweg'****. Hij vraagt de raadsleden de zaal te verlaten. Daarop verlaten de raadsleden Van Dam, Meuldermans, Lauwers en Diddens de zitting".*

Het mocht niet baten en eind april 1958 worden op Kriekerijveld de eerste 26 woningen gebouwd. Ook dit heeft eind van dat jaar bij de verkiezingen een negatieve rol gespeeld voor Christiaens.

Foto hiernaast

1954: de huizen van de Diepestraat zijn al gebouwd maar de grond van Van Goidsenhoven zal pas het jaar daarna gekocht worden. Dan heeft de gemeente er werk van gemaakt om de Diepestraat te verlengen.

Nieuwe plannen voor "het dorp"

Het voornemen om Hombeek Dorp eens grondig aan te pakken zat er al zeer vroeg in. De beleidslijn was in klein comité reeds lang uitgezet maar men liet het achterste van de tong niet zien. Een eerste draaiboek werd opgemaakt. Dat gebeurde al eind 1949. Het werd voorgesteld als ging men op zoek naar een plaats voor een nieuw gemeentehuis en een nieuwe pastorij. Van een "grote markt" was er geen sprake. Een voorstel van oppositieraadslid Meuldermans om het huis en domein in de Diepestraat van zijn oom, dokter Meuldermans, te kopen, werd matig onthaald. Men zei niet nee maar er broedden andere plannen.

Urbanist Weynants met landmeter Van Campenhout uit Schaarbeek maakten een eerste plan. Het strookte niet met wat de gemeente in het achterhoofd had. Het bleef liggen, werd nooit betaald en er volgde zelfs een proces. Architect Levrier zat meer in de gedachtesfeer van de bewindslieden en maakte in 1952 een nieuw plan. De hoeve Doms zou worden afgebroken. Daar zou het nieuw gemeentehuis gebouwd worden met aanpalend een nieuwe pastorij.

De verkiezingen afwachten.

Alles stond op kantelen. Als bij de nieuwe verkiezingen eind 1952 de boeren met Meuldermans het zouden halen, was alles om zeep. Dan kon men van meet af aan opnieuw beginnen. Christiaens haalde het en het beleid kon nu ongehinderd verder met nieuwe schepenen; Carlo Phlips voor Openbare Werken en Sus Saerens voor Onderwijs.

De Wet steekt een handje toe

Alles kwam nu in stroomversnelling door de Tweede Wet De Taeye van 1953. Daarin werd een tussenkomst voorzien tot 80 % op aankoop van krotwoningen door de gemeente. Ze mochten met de grond gelijk gemaakt worden. De grond kon gebruikt worden voor nieuwbouw of openbaar nut of met winst verkocht aan bouwpromotoren. Het Hombeeks gemeentebestuur maakte onmiddellijk gebruik van deze wet. Er werd een lijst van krotwoningen opgemaakt. Aldus werden in eerste instantie 30 woningen tot krotwoning verklaard.

Het betrof huis 8 en 20 in de Diepestraat,
4, 5, 7, 9, 11 en 15 in de Kerkstraat,
nr.8 op de Leestseweg,
nr. 4 in de Statiestraat,
nr. 1 en 7 in de Kerkweg
Nr. 7, 9, 11, 13, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 18 en 22 op de Mechelseweg. Het waren hoofdzakelijk huizen die in de weg stonden voor de "sanering". Later volgden nog meer krotverklaringen van verder afgelegen huizen.

De val van "Rome"

In 1955 is het Bijzonder Plan van Aanleg in het Staatsblad verschenen (zie blad 50-51). In mei werd onderhandeld met de eigenaars van krotwoningen in de Kerkstraat. Herberg "In Rome", eigendom van Brouwer Seeldrayers, stond leeg. Hij vroeg herstellingswerken te mogen uitvoeren maar kreeg te horen dat de gemeente het huis wilde kopen voor openbaar nut. In januari 1957 werd het eerste gebouw gesloopt door Van Eycken-Jacobs van de Schoorstraat. Dit was het signaal voor een ongeziene afbraakwoede in Hombeek. De komende jaren zijn meer woningen tegen de vlakte gegaan dan er in twee wereldoorlogen verwoest zijn geweest.

Het verzet van "den Doms"

Op 12 december 1955 werd het Dorpsplan bij KB goedgekeurd. In januari kon de bevolking inzage nemen. De eigendom van Frans Doms moest plaats maken voor gemeentehuis en pastorij. Hij werd uitgenodigd om de prijs te vernemen die de gemeente wilde betalen. In de gemeenteraad van 20 januari was er groot tumult. Schepen Carlo Phlips wilde onverwijld met de bouw beginnen en Doms onteigenen. Staaf Meuldermans stelde voor het gemeentehuis te bouwen op de plaats waar toen de pastorij stond. Albert Auwaerts repliceerde dat het nu hoog tijd was om te moderniseren. Het was de schuld van de voorgangers die niets hadden gepresteerd. Nu moest alles gedaan worden en hopelijk kon Hombeek ook eens genieten van de gelden voor de noodlijdende gemeenten. Geld dat in hoofdzaak naar Waalse gemeenten was gegaan. Met zes tegen vier werd het voorstel Meuldermans verworpen.

Frans Doms voelde zich gedupeerd. De man was zo radeloos dat hij Boudewijn, dan nog Koninklijke Prins, aanschreef bij de eerste geruchten van onteigening in 1950. In 1957 kwam deze zaak uiteindelijk voor de rechtbank en Hombeek trok aan het kortste eind. De plannen werden aangepast en het gemeentehuis werd dan toch gebouwd op de grond van de vroegere pastorij. Niet enkel Doms verzette zich. Ook de brouwerij Lamot had al een procedure lopen tegen de afbraak van haar herberg "De Kroon" in het Dorp.

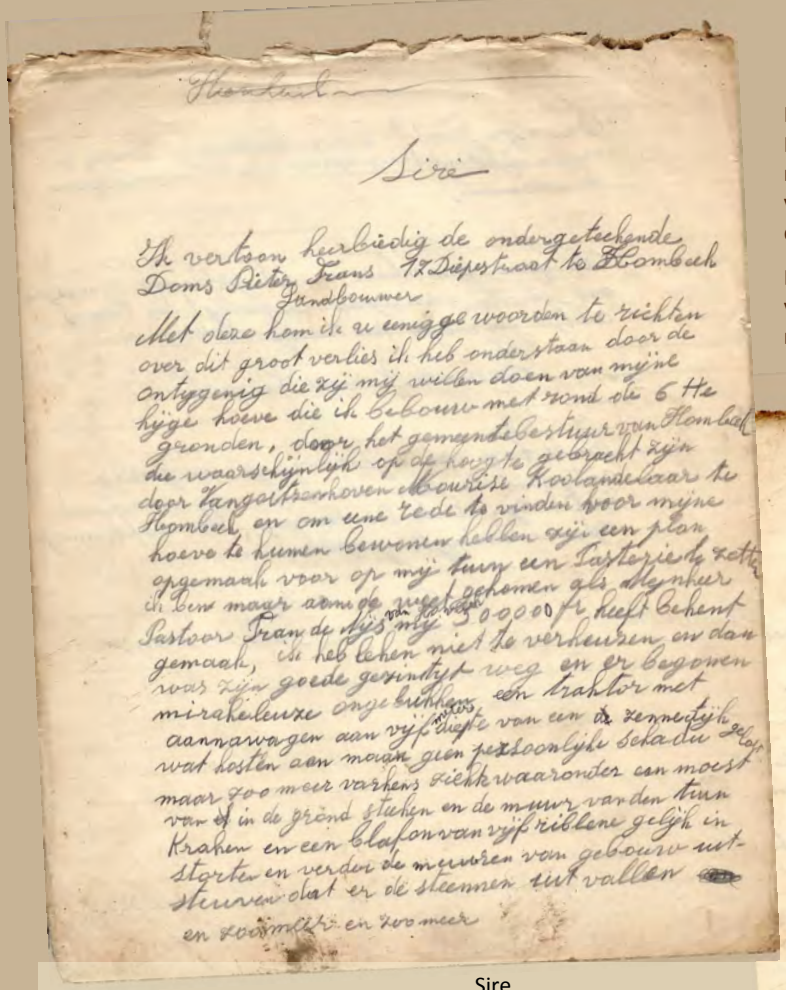
Intussen zaten er nieuwe verkiezingen aan te komen. Bij kastanjes uit het vuur halen kan men zich verbranden. Burgemeester Christiaens en schepen Phlips verloren hun entourage. Alle hoop werd gesteld op nieuwe leiders. Zij mochten de vruchten plukken.

Frans **Doms** (1885-1966) was gehuwd met Leontien Slachmuylders (1883-1927) die de ouderlijke hoeve had geërfd. Na zes jaar huwelijk was hij weduwnaar geworden. Hij runde de boerderij met de twee zonen Désiré (1921+-1993) en Jef (1923), beiden ongehuwd. Hij was een harde persoon, stug en doordrijvend. Hij deed goede zaken als boer en mechaniseerde vlug zijn bedrijf. Hij was de eerste die zich een dorsmolen aanschafte met stoomgenerator. Daarmee trok hij in de nazomer bij de boeren te velde om er de granen te dorsen.

In een zeer pathetische en moeizaam geschreven brief deed Frans Doms zelfs beroep op de koning. Omdat de pastoor er ook mee gemoeid was, dacht hij aan hekserij. Hij kreeg een antwoord van de kabinetschef van de Koninklijke Prins. Die wees zijn bede door naar Justitie.

Die gaven hem de week daarop bericht dat de Minister niet bevoegd was en gaven hem de raad een advokaat te nemen voor rechtsbijstand.

Sire,

Ik vertoon heerbiedig de ondergeteekende Doms Pieter Frans, 17 Diepestraat te Hombeek, landbouwer.

Met deze hem ik u eenigge woorden te richten over dit groot verlies ik heb onderstaan door de ontijgenig die zij mij willen doen van mijne hijge hoeve die ik bebouw met met rond de 6 Ha gronden, door het gemeentebestuur van Hombeek die waarschijnlijk op de hoogte gebracht zijn door VanGoetzenhoven Maurise koolhandelaar te Hombeek en om eene rede te vinden voor mijne hoeve te kunnen bewonen hebben zij een plan opgemaak voor op mij tuin een pasterie te zetten. Ik ben maar aan de weet gekomen als Mijnheer Pastoor Fran de Nijs van Hombeek mij 500.000 fr heeft bekent gemaak. Ik heb beken niet te verhuizen en dan was zijn goede gezintijt weg en er begonen mirakuleuze ongelukken een traktor met aanhangwagen aan vijf meters diepte van een zennedijk gelopen. Wat kosten aan maar geen persoonlijke schade maar zoo meer, varkens ziekte waaronder een moest van in de grond steeken en de muur van de tuin kraken en een blafon van vijf ribben gelijk in storten en verder de muuren van gebouw uitstuwen dat er de steenen uit vallen en zoomeer en zoomeer.

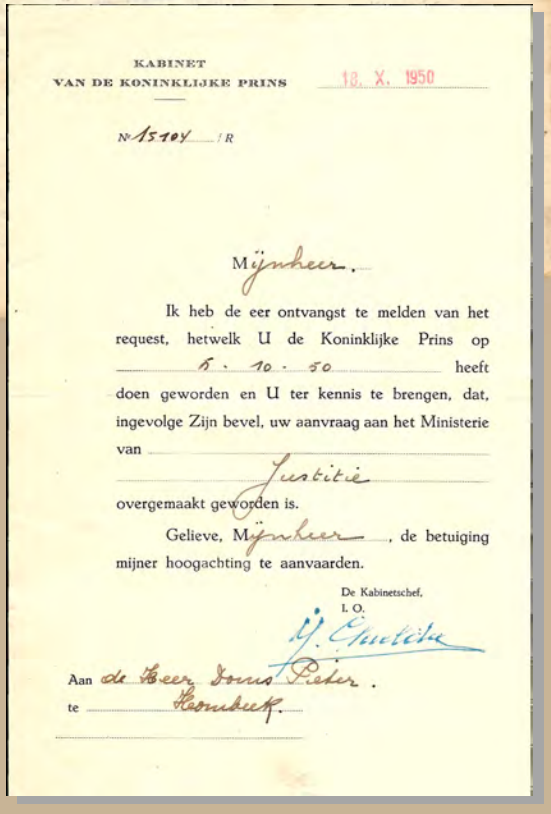
Om mijn grond te blijven bebouwen kom ik U vragen of het niet mogelijk zoo zijn te kunnen blijven te woonnen;

Aangezien een muur van het gebouw is beha(n)gen met Portretten van Zijne maijestijt den koning altijt gevraagt den koning terug.

Leve de koning Leopol

In de hoop van mijne vraag een gustig antwoort te zien dank ik U op voorhand biet ik zijn E M De koning den oopkoning zijne nederingste gevoelens

Doms Pieter Frans

KABINET
VAN DE KONINKLIJKE PRINS 18. X. 1950

N° 15104 / R

Mijnheer.

Ik heb de eer ontvangst te melden van het request, hetwelk U de Koninklijke Prins op 5. 10. 50 heeft doen geworden en U ter kennis te brengen, dat, ingevolge Zijn bevel, uw aanvraag aan het Ministerie van Justitie overgemaakt geworden is.

Gelieve, Mijnheer, de betuiging mijner hoogachting te aanvaarden.

De Kabinetschef,
I. O.

Aan de Heer Doms Pieter.
te Hombeek.

Station
STATIEPLEIN
STATIESTRAAT
Pastorij
STEENWEG OP MECHELEN
DORP
School
DE ZENNE
NOORD.
provincie antwerpen.
HOMBEEK.
BIJZONDER PLAN «DORP»
BESTEMMINGSPLAN.
Mij bekend om gevolg te worden
bij het Koninklijk Besluit van heden.
N° D 1050/4
Brussel, de 12-12-1955
De Minister van Openbare Werken
en van Wederopbouw,
schaal 1/1000
VOOR EENSLUIDEND AFSCHRIFT
DE DIRECTEUR GENERAAL,
P. DURE
de arch.urbanist.

Het bestemmingsplan van 1955.

Op dit plan (in grijze kleur) het perceel Doms en het restant Vago met de hoeve voorbestemd als bouwplaats voor gemeentehuis en pastorij. De oude pastorijgrond was woningzone. Herberg "Het Bergsken" zou blijven en de wijk "Kriekerij" was anders bedacht met de Brigandweg als straat. De Carmosteynstraat zou worden doorgetrokken tot de spoorweg. Op de Zennebeemden zouden huizen voorzien zijn op een nieuwe doorsteek van de Mechelse weg aan Anita Goovaerts tot de Sint-Maartenschool. Daar was ook een Industriezone ingekleurd.

1958 EEN ANDER DORP

Bernard de Meester
burgemeester van 1958 tot 1976

Baron Bernard de Meester (1908-1993) was de zoon van Emmanuel de Meester (1866-1943) en Maria Theresia van Outryve d'Y-dewalle. Hij was gehuwd met Cecile Drion de Chapois (1917 - 1991). Zij hadden vier zonen: Bernard, Emmanuel, Christian en Dominique. De ouders woonden in Ramsdonk maar in 1937 kwam hij terug naar Hombeek op het vooruderlijk kasteel Expoel, hem overgemaakt door zijn achternicht Romaine Montens.

Bernard was een erudiet man, doctoreerde in de Wijsbegeerte-geschiedenis, werd lid van het *In-stitut Historique Belge de Rome.* Zijn opzoekings-werk leidde tot meerdere historische publicaties. Na verblijf in Rome keerde hij kort voor de oorlog terug naar België. Hij was als reserveofficier tijdens de oorlog actief in het verzet. Na de oorlog werd hij kabinetsmedewerker onder verscheidene ministers. Hij werd vaste vertegenwoordiger voor de Unie der niet-gouvernementele Organisaties van de Verenigde Naties (U.N.O.) in New-York met Missies in Mexico en in Canada. Daarna is hij voorzitter van het College van Commissarisen van de Maatschappij Solvay geworden.

Hij had steeds interesse in de Hombeekse politiek maar trad actief op in 1958. Hij werd verkozen als burgemeester en zou dit blijven gedurende drie legislaturen. In januari 1977 trad hij af toen Hombeek onder Mechelen is gekomen.

Zijn algemeen culturele en vooral historische belangstelling was zeer groot. Hij werd voorzitter van de Heraldieke Raad en landscommandeur van de Orde van het Heilig Graf. Bij de oprichting van de heemkundekring in Hombeek aanvaardde hij het erevoorzitterschap. Ondanks zijn hoge leeftijd gaf hij een lezing voor de kring en nam de honneurs waar bij meer plechtige gebeurtenissen.

Stevig in het zadel

Bernard de Meester won de verkiezingen van 1958 op één been. Op zijn CVP-lijst stonden alle stemmentrekkers. Hij was kopman met als tweede Staaf Meuldermans, geliefd bij de boeren. Christiaens had het verkorven door landbouwgrond in te palmen en boordeigenaars te belasten voor de nieuwe straten. Hij haalde slechts 2 zetels. Ook schepen Phlips werd geweerd. Hij zette zich op een scheurlijst en werd niet herkozen. Voor de eerste maal kwam een socialist in het bestuur; Raymond De Decker.

Januari 1959: De nieuwe burgemeester Bernard de Meester de Ravesteyn met zijn echtgenote en twee zonen, Emmanuel en Christian, bij de plechtige aanstelling tot burgemeester. Oud-burgemeester Albert Christiaens staat er wat sip bij.

Burgemeester de Meester kon besturen met een ruime meerderheid van 8 zetels. Staaf Meuldermans werd schepen van Openbare Werken en Gust Soli schepen van onderwijs. Hij bleef de eerste burger van Hombeek, ook bij de twee volgende verkiezingen van 1964 en 1970. Enkel schepen Meuldermans werd vervangen door de flamboyante kapper Franz Mahieu. De bevolking mocht dan wel zeer kritisch geweest zijn op het beleid van de voorgangers maar men kon geen stap meer terug. De onteigeningen voor sociale woonprojecten moesten doorgaan. De plannen voor een nieuw centrum waren bij KB goedgekeurd. De noodzakelijke onteigening van woningen, al dan niet 'krotwoning' verklaard, moest nu gebeuren en de 'krotten' snel afgebroken. Nu moest kordaat uitgevoerd worden wat door het vorige bestuur was beslist. Deze opruiming werd als een 'gezondmaking' of 'sanering' voorgesteld. In feite was de aspiratie een nieuw dorpscentrum. Het was meer dan normaal dat Hombeek toe was aan een nieuw gemeentehuis en een nieuwe pastorij. Het achterliggende streven naar één groot plein kwam maar in 1964 aan het licht toen de onteigeningen van boerderij Goossens en de kostershuizen Plasqui, De Greef en Vermeulen bekend werden.

Het ging veel moeizamer dan men zich had voorgesteld. Het gedroomde plein kwam er nooit en het had zelfs nog 14 jaar geduurd voordat Hombeek kon pronken met zijn nieuw gemeentehuis. Dat werd in 1972 ingehuldigd. Vier jaar later stond het leeg en was Hombeek niet meer.

DE GOLDEN SIXTIES

De gewone beslommeringen van een bestuur – de zorg voor inwoners en onderwijs – vallen niet erg op. Maar grote infrastructuurwerken laten wat zichtbaars na. De aandacht in deze laatste 18 jaar van het zelfstandig Hombeek ging, buiten de dorpskom, voor een groot deel uit naar verbetering en aanleg van straten. De tijd was gunstig. Staat en Provincie staken een hand toe. Als bijdrage in de kosten werd aan de gemeente hooguit een inspanning van 20% gevraagd. Daarvan werd waar mogelijk de helft verhaald op de boordeigenaars.

Men kan het niemand kwalijk nemen dat de eerste wegverbeteringen gebeurden in de Boterstraat, Boomkensstraat, Driesstraat, Kleinestraat, Rechtestraat, Drabstraat en Brededriesstraat; noblesse oblige. Daarna werden praktisch alle grote doorgangswegen aangepakt zowel uit Zemst, Leest als uit Kapelle-op-den-Bos.

De nieuwe straten in het centrum vormden het grootste probleem. De kleine voetpaden daar verdwenen. Het werden grote straten en zo ontstond in 1960 al de het tracé voor de Beekstraat (later Leibeekstraat) en de Kerkstraat (later St.-Martinusstraat). In 1963 werd de Diepestraat aangepakt. Voor de doorsteek tussen de Mechelseweg en de Bankstraat moest men wachten tot in 1966. Na procedures met Lamot en andere kon de herberg "De Kroon" afgebroken worden.

"De Kroon" is afgebroken. De Gemeentestraat moet worden aangelegd. De eerste appartementen werden reeds gebouwd.

In 1959 kon "Het Gelukkig Gezin" op gekochte gronden tussen de Hombekerkouter en het kerkhof 26 nieuwe huizen aanbesteden als huur– of koopwoning. In 1961 werden nog 18 woningen bijgebouwd. De nieuwe straat heette Leliëndaalstraat. De Locquetstraat werd ook in 1960 aangelegd. In tegenstelling met het verlengde van de Diepestraat, die de gemeente aanlegde op de verkaveling Van Goitsenhoven, werd de Carmosteynstraat bekostigd door de verkavelingsmaatschappij PVBA Molenveld zelf. Er heerste een echte particuliere bouwwoede maar de sociale woningbouw stond ook niet stil.

Na Leliëndaal werd Kriekerij weer aangepakt. De onteigening van 31 percelen grond op de Kriekerij met een oppervlakte van bijna 6 ha, zorgde opnieuw voor spanningen met landbouwers. Twee raadsleden van de meerderheid stemden tegen samen met de oppositie, maar met 6 stemmen op 11 kon het project verder ontwikkeld worden. Vanaf 1970 werden huizen in deze wijk opgetrokken in groepsbouw van telkens ca. 30 stuks. De nieuwe straten daar kregen namen van bloemen. Om een toegangsweg te creëren tot de Kriekerij moest "Het Bergsken" onteigend en afgebroken worden. Ook dat gaf weer heel wat wrevel.

De nieuwe wijk "Kriekerij" in opbouw.

De gemeente wilde ook straten trekken op de Zenneweiden tussen de Mechelseweg en de Sint-Maartenschool. Omdat industriezones goed geld opbrachten, werd op het plan daar ook een nijverheidszone ingekleurd. In mei 1963 kwam hierop verzet van Albert Slachmuylders, alias "*Albert van de Kees*" en van Oscar en Jan Goovaerts op Wolputte. In september 1967 werden toch ca. 4 ha weide gekocht van de Meester de Betzenbroek. Ze werden opgehoogd met grond uit Eglegem en werden sportterreinen o.m. van de KWB.

Tussen 1968 en 1970 veranderde Hombeek sterk van uitzicht door de openbare werken bij de aanleg van de autostrade Antwerpen – Brussel. De Eglegemvijver ontstond en op 3 april 1968 werd de nieuwe Zennebrug ingehuldigd door minister De Saegher.

1968: Minister De Saegher, geflankeerd tussen burgemeester en schepenen na de de inhuldiging van een nieuwe brug.

Op een luchtfoto van 1960. De huizen van de Mechelseweg zijn in afbraak. Op de verkaveling Vago is gebouwd, ook in de "Miljoenenhoek" maar de Diepestraat is nog niet doorgetrokken over de eigendom van Frans Doms.

Rood omlijnd de plaats waar de "grote markt" moest komen

Huizen als krot verklaard en opgeruimd

Huizen nieuw gebouwd op de verkaveling Vago

Huizen die niet konden gekocht of afgebroken worden

De "sanering" zorgde er voor dat vele ongezonde woningen verdwenen maar de keuze werd duidelijk bepaald met als doel het dorpsplan uit te voeren.

Het huis van "Rika van den Hollander" werd een gedwongen opruiming. De herberg "In Rome" was de eerste krot die verdween. Daarna volgden de huizen naast en achter de hoeve Goossens in de toenmalige Kerkstraat.

Een tiental huizen op de Mechelse weg en in de toenmalige Broekstraat waren oprecht aan "saneren" toe en hier werd de Wet De Taye terecht toegepast. Jan Goovaerts brak zelf eind 1962 vijf kleine woningen die zijn eigendom waren af. De andere huizen volgden midden 1963.

In de Fr. Reyniersstraat verdween het huis "van den Brouwer" al in 1959. "De Kroon" van Lamot en huizen De Kempeneer, Stevens, Verbist en Sijmons werden pas in 1965 afgebroken omdat er betwisting was.

De kostershuizen waren bij de laatste. Pas op het eind van 1972 verdwenen ze.

De hoeve van Vago werd door de gemeente gekocht. Ze stortte in en op de gond werd in 1962 de nieuwe pastorij gebouwd.

DE SANERING VAN HET DORP

De historische pastorij ging tegen de vlakte en ook de herberg "Het Bergsken" waar weleer de vroede vaderen vele jaren lang vergaderden.

Andere belangrijke gebouwen verdwenen als de historische hoeve van "Den Bels" en de hoeves van "Rettes" en Meuldermans in de Bankstraat.

Midden 1964 vroeg de NMBS het station te mogen afbreken maar het verdween pas eind van het jaar 1974.

Nu was de tijd rijp om onverwijld het dorp gezond te maken. De eerste krotwoningen gingen goed van de hand. Men betaalde ca 20.000 frank en meer voor echt op de draad versleten woningen. De eerste onteigende huizen lagen naast hoeve Goossens aan de kerk en ook de stokoude woonsten op de Mechelseweg en in de Broekstraat (straatje naast smederij Phlips) werden in 1959 opgekocht. Het jaar daarna werden ze afgebroken. De hoeve van Boerkes werd door de gemeente van Vago gekocht. In 1958 stortte ze in. Men besloot op deze plaats een nieuwe pastorij te bouwen. Dat ging vlug. Op 1 september kon pastoor Van Dijck verhuizen. Hij vond ze veel te groot voor een klein pastoorke. Ze was ook duurder uitgevallen dan gebudgetteerd. Deze en andere gelijktijdige uitgaven zoals de vernieuwde aanleg van Statieplein en Diepestraat dwongen de gemeente tot een nieuwe lening. Ze ging voor de eerste maal in het rood. De oude pastorij kon nu plaats maken voor het nieuw gemeentehuis.

In 1960 was men ook begonnen met de onteigeningen in het oude dorpscentrum zelf. Daar moest een nieuwe straat worden aangelegd: de doorsteek tot aan de bareel. In juni 1961 kwam een nieuw gemeentebesluit met nog eens 31 woningen die tot "krot" verklaard werden. Ditmaal waren er veel uit de Zepstraat, Gijsbeekstraat en omgeving maar ook een zestal uit het dorp. Vier daarvan hinderden het nieuwe stratenplan, ook de historische herberg "De Kroon". Er kwam meervoudig verzet van burgers maar vooral van de brouwerij Lamot. Daardoor zouden de werken vijf jaar vertraging oplopen.

DE HOMBEEKSE VOORAANSTAANDEN IN DE "GOLDEN SIXTIES"

1966 Pastoor Van Dijck gehuldigd als deken van Mechelen-Zuid. Op de foto voorste rij (1) Gust SOLIE, handelaar, eerste schepen, (2) Fideel COLPIN, secretaris, (3) Lina Goris, zuster, (4) Bernard de Meester, burgemeester, (5) Jan VAN DIJCK, pastoor-deken, (6) Pieter BUELENS, voorzitter kerkfabriek, (7) Eugeen Goovaerts, hoofdonderwijzer, (8) Franz MAHIEU, tweede schepen
Daarachter van L n R
(1) ?, (2) René VAN LINT, secretaris van de CVP, (3) Rik DE NEYS, (4) Emiel VERDOODT, (5) Louis VAN ASCH, gemeenteraadslid, (6) ?, (7) Victor VAN BENEDEN, lid kerkfabriek, (8) Anna Voet, zuster, (9) Jan REYDAMS, veldwachter, (10) Louis CEULEMANS, (11) Louis DIDDENS, gemeenteraadslid, (12) Jan BUELENS, bediende gemeentehuis, (13) Louis HUYBRECHTS, (14) ?, (15) Antoine SPITAEL, apotheker, (16) Albert CHRISTIAENS, voormalig burgemeester, (17) Raymond DE DECKER, gemeenteraadslid BSP, (18) Louis LAUWERS, onderwijzer, (19) Isidoor LEMMENS, Heike, (20) Fons LEMBRECHTS, (21) Frans PARYS, raadslid; (22) Staf VERLINDEN, (23) Louis SLACHMUYLDERS, voorzitter Sint-Vincentius.

De kaarten op tafel

Een laatste lichting van op te ruimen krotten kwam er pas op 15 april 1964. Het betrof de winkel en woonhuis van koster Jan Plasqui, Diepestraat 18, de naastliggende woningen van Jules De Greef, Diepestraat 16, de huizen van Weduwe Regina Vermeulen, Diepestraat 14 en van Pieter Jan Vermeulen, Diepestraat 12, het huis "Het Bergsken" van Eugeen Goovaerts, Diepestraat 21, de hoeve van Jan Goossens, Kerkstraat 13, nog maar eens de hoeve Pieter Frans Doms, Kerkstraat 18, de huizen van Phlips – Van Der Aa, Kerkstraat 3, Stroobants – Teughels, Statieplein 2 en tenslotte op de Hombekerkouter het huis Slachmuylders.

Het mocht nog altijd "saneren" heten maar het was duidelijk een "organiseren". Op één na moesten deze huizen plaats maken voor een marktplein. Men kwam tot een vergelijk behalve met Doms, Goossens, de Vermeulens en Goovaerts van de herberg "Het Bergsken". Dit laatste huis werd in 1975 onteigend voor openbaar nut om de verbindingsweg naar de "Kriekerij" te trekken . De leenschulden waren intussen te hoog opgelopen. De kans om de laatste huizen nog te verwerven was verkeken. De strijdbijl werd begraven. De "Grote Markt" van Hombeek was een ideaal droombeeld geweest.

Intussen waren de procedures beslecht en werden compromissen gesloten waarvoor ook meer geld op tafel moest gelegd worden dan voorzien. Een eerste hoogbouw rees in het dorp in 1960 al op maar pas na de aanstelling van de nieuwe Gemeenteraad werden daar etagewoningen en appartementen opgetrokken. Hoogbouw was iets nieuws en hiermee was de aanzet gegeven het landelijk uitzicht van Hombeek definitief in te wisselen voor dit van een stedelijke agglomeratie.

Gemeentehuistragiek.

De zoektocht naar de geschikte plaats voor het nieuwe gemeentehuis heeft meer dan twintig jaar geduurd. In 1949 al werden de eerste voorontwerpen gemaakt. Omdat boer Doms zich verzette werd veel tijd verspeeld. Tussenvoorstellen om het terrein van dokter Meuldermans te gebruiken werden in 1959 van tafel geveegd. Voor de pastorij werd vlugger een oplossing gevonden. Ze stond er in 1963 op de plaats van de hoeve "Boerkes". In die jaren hoopte men nog steeds daarnaast een gemeentehuis te kunnen bouwen en Doms tot onteigening te dwingen. In 1967 hield men het voor bekeken en voor de derde of vierde maal werd het dorpsplan aangepast.

In november 1969 werd in de raad uiteindelijk een akkoord gesloten om het gemeentehuis op grond van de oude pastorij te bouwen. Die was wel bedoeld om als hoogwaardige bouwgrond verkocht te worden. In februari 1970 werd een nieuwe aanvraag ingediend bij Openbare Werken en een lening aangevraagd.

1970: Déjà-VU verkiezingen

Eind 1970 waren er de gemeenteraadsverkiezingen. Mei '68 had wereldwijd beweging gebracht bij jongeren. Hombeek kende uit de schoot van de jeugdbeweging ook een zeer actieve jongerenploeg. Ze barstten van energie, richtten een jeugdhuis op en neigden politiek naar de herboren Vlaamse volksgedachte. Dat kon nu weer. Ze gaven de aanzet voor de plaatselijke afdeling van de VU (Volksunie) die wat later, in april 1971, gesticht werd.

Na de Eerste Wereldoorlog was iets gelijkaardigs gebeurd. De Vlaamse Oud-Strijders (VOS) die VNV gezind waren, kwamen bij de gemeenteverkiezingen van 1936 niet op als partij. Burgemeester Edward Lauwers zette deze jongeren, bezield met de Vlaamse gedachte, op zijn lijst en won glansrijk de verkiezingen. De sterk Vlaamsgezinde Louis Keuleers, die veruit de meeste stemmen haalde, verzaakte de burgemeesterssjerp. Na de dood van Lauwers in 1939 werd hij wel burgemeester en bleef het tijdens WO2.

Met de beproefde methode van zijn voorganger wist burgemeester de Meester 12 op de 13 zetels binnen te halen.

1975: De verkozen raadsleden (in het nieuw gemeentehuis):
<u>Zittend:</u> Franz Mahieu (CVP) eerste schepen, Bernard de Meester de Ravestein (CVP) burgemeester, Paul Van Der Borcht secretaris, August Soli (CVP) tweede schepen.
<u>Staande:</u> Rombout De Petter (CVP), Louis Diddens (CVP), Raymond De Decker (GB, ex BSP), Firmain Verlinden (VU), Roza Selleslagh (VU), Walter Jaspers (VU), Marcel De Hoef (CVP), Eugeen Goovaerts (CVP), Julien Cuypers (CVP) , Louis Van Asch (CVP) .

De laatste legislatuur.

Met de nieuwe verjongde ploeg maar met dezelfde schepenen zette de burgemeester het werk verder. Op één van de eerste zittingen werd een lening van 7.290.000 frank aangegaan bij het Gemeentekrediet van België over 30 jaar af te betalen. In de loop van 1971 werd de bouw opgetrokken. Het mocht gedurfd en groot lijken, dat was het ook maar niet ongegrond. Er was voor de verkiezing al sprake van nakende fusies van gemeenten. Met de burgemeesters van Leest en Heffen waren gedachtewisselingen in het kader van tot één gemeente samen te smelten in deze regio van "landelijk Mechelen". De bouw van Hombeek anticipeerde hierop.

Ingehuldigd net voor sluitingstijd

Op 24 september 1972 beleefde Hombeek als zelfstandige gemeente zijn laatste grote dag. Het nieuwe gemeentehuis dat er na zoveel inspanning eindelijk was gekomen werd ingehuldigd. Met afgevaardigden van de Provincie stapte de burgemeester en zijn gevolg van het oude naar het nieuwe gemeentehuis. De drie fanfares luisterden alles op en 's avonds werd er gedanst in de grote raadszaal boven. Einde goed, alles goed.

Aan de paleisachtige toestand moest de bevolking wennen en eveneens de schepenen en gemeenteraadsleden. Van een verouderde, muffe maar vertrouwde en gezellige vergaderzaal waren ze overgestapt naar neonlicht badende futuristische toestanden. De toekomst was kort. Na twee jaar werd secretaris Fideel Colpin zwaar ziek. Gelukkig had hij dit nog mogen meemaken. Van na de oorlog tot nu was hij de inspirator en raadgever geweest voor de burgemeester en schepenen. Hij overleed in juni 1975. Paul Van der Borcht combineerde dan het secretariaat van Heffen met dit van Hombeek.

Op 14 september 1976 werd het oud gemeentehuis afgebroken. Het had er dag op dag 150 jaar gestaan. Een maand later gingen de mensen uit Hombeek naar de stembus. Ze verkozen nieuwe bestuurders niet van Hombeek maar van de stad Mechelen. Van dan af was het niet meer besturen maar meer de afrekeningen opmaken voor het sterfhuis. Op 2 december was de laatste raadszitting. Wat met het gloednieuwe gebouw zou gebeuren was toekomstmuziek.

Op 5 augustus 1972 werd voor de laatste maal een paar in de echt verbonden op het oud gemeentehuis. De burgemeester bij de toespraak en bruid en bruidegom Rosa Selleslagh en Luc Tange met vader en moeder na de plechtigheid.

24 september 1972: opening van het nieuw gemeentehuis

1972: De stoet begeeft zich naar het nieuwe gemeentehuis.

Conclusie:

In deze naoorlogse tijd met 5 legislaturen is veel aandacht besteed aan urbanisatie en vooral aan de sanering van het dorp. Daarbij werd men financieel gesteund. De subsidies van de tweede wet De Taye op de krotwoningen waren handig meegenomen. Toch ging het moeizaam omdat particulier verzet opdook. De plannen, vooral voor het gemeentehuis, moesten meermaals herzien worden. Het werd veel duurder dan men aanvankelijk had verwacht door de hogere aankoopprijzen van krotten, door het niet te gelden kunnen maken van de onteigende pastorijgrond, door een verkeerde inschatting van de kostprijs van wegen, van de pastorij en van het gemeentehuis. De laatste onteigeningen voor een marktplein gingen niet door. Het geld was op. Ook de tijd was op door de nakende fusie. Het gemeentehuis is er wel gekomen, op de valreep. Het heeft maar vier jaar dienst gedaan.

Weerom Mechelen

Het was in 1306 al eens gebeurd dat Hombeek Mechelen werd. Op 1 januari 1977 werden we wakker niet als "dorpsbewoners" maar als "stedelingen". Dat deed toch iets en dat voelden we … vooral in de portemonnee. Het nieuwe gemeentehuis werd nu weer het "oude gemeentehuis van Hombeek". Na wat geharrewar kreeg het de nieuwe bestemming van "Cultuurhuis". Het heette "Leliëndaal" naar het verdwenen klooster.

Hoembeka had er zijn "zetel" en ook andere verenigingen. De bovenzaal werd feestzaal. Talrijke tentoonstellingen, feesten, vieringen en voordrachten hadden er plaats. Universeel voor heel Hombeek was het cultuurhuis niet. Twee muziekverenigingen hadden hun eigen zaal en het oude "patronaat" of Katholiek Actiecentrum bleef de "place to be" voor alle werking die uit de parochie was ontstaan. Was dat een posttraumatische verwerking van een oeroud zeer: kerks tegen anti, dorp tegen achteruit ?

Een hart voor Hombeek

Na 40 jaar stadsgewest is als bij donderslag de "centrumgedachte" weer volop onder de spots gekomen. Blijkbaar was de tijd rijp voor eenstemmigheid. Een verenigd dorpsleven rond één plaats, in één gebouw. Het cultuurhuis zou dan omgebouwd worden tot een echt "dorpshuis". Het zou worden ingeplant in een compleet nieuwe en groene omgeving.

Burgemeester Bart Somers zette de bakens uit. Hombeek was niet gegroeid rond een marktplein. Alle streven om dat te bereiken was mislukt. Waarom geen polyvalent dorpshuis in zijn natuurlijke omgeving? Het idyllisch beeld van de kerk op de heuvel in het groen mocht terugkomen met wat drukte en bedoening aan de beek waar het allemaal was gaan ontwikkelen. Eens de eerste steen gelegd in 2017 ging het snel.

Op zondag 2 september van 2018 zal een fiere burgemeester het volk trakteren op de geslaagde harttransplantatie. Hombeek is er veel mooier op geworden.

Het tij is gekeerd. Ooit was er sprake van het historisch stadscentrum en diverse stadswijken. Ook Hombeek had zijn "wijkagent". Nu hebben we weer een "dorpshuis" en herwinnen we een zekere fierheid om te kunnen spreken van ons huis in het centrum van

ONS DORP

Retouradres:
R. Schelkens
Bankstraat 158
2811 Hombeek

Driemaandelijks tijdschrift P209706
Afgiftekantoor 1980 ZEMST

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Het nieuwe dorpshuis, een remake met uitbreiding van het voormalig gemeentehuis, en de nieuwe structuur van een woonerf met de beek en met de aanplant, zal bepalend zijn voor het uitzicht van Hombeek-centrum voor meerdere generaties.

Verantwoordelijke uitgever: W. De Kempeneer, Diepestraat 2 –2811 HOMBEEK